

T.C

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı

Tefsir Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TALAT KOÇYİĞİT VE KUR'AN-I KERİM
MEAL VE TEFSİRİ ADLI ESERİ**

Muhammed Raci AYDAY
17908008

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TEMİZKAN

Diyarbakır 2021

T.C
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı
Tefsir Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TALAT KOÇYİĞİT VE KUR'AN-I KERİM
MEAL VE TEFSİRİ ADLI ESERİ**

Muhammed Raci AYDAY
17908008

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TEMİZKAN

Diyarbakır 2021

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Talat Koçyiğit ve Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri Adlı Eseri” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

/.../2021

Muhammed Raci AYDAY

ÖNSÖZ

Kur'an, Allah'ın (c.c) insanlara yol göstermek için göndermiş olduğu hayat kitabıdır. Hiç şüphesiz tarih boyunca âlimler Allah Teâla'nın indirdiği bu Kitabı anlamaya ve açıklamaya çalışmışlardır. Talat Koçyiğit'in yazmış olduğu tefsir söz konusu anlama ve yorumlama çabalarından biridir. Bu tefsirde Koçyiğit, Kur'ân'ın günümüz insanının hayatında yapacağı değişim ve katkıların önemine dikkat çekerek âyetleri herkesin anlayabileceği bir dilde, sade ve anlaşılır bir şekilde tefsir etmiştir. O, bu tefsirin yazımına İsmail Cerrahoğlu ile birlikte başlamıştır. İki cilt olarak yazılan eser, sonraki dönemlerde Talat Koçyiğit tarafından tamamlanmış ve yedi cilt olarak Türkiye Diyanet Vakfı tarafından basılmıştır.

Bilindiği üzere Talat Koçyiğit ülkemizde yetişmiş olan ilk hadis hocalarındandır. O, ülkemize hadis alanında başta olmak üzere diğer birçok alanda eserler yazmış ve öğrenciler yetiştirmiştir. Gerek çalıştığı dönemlerde gerek emeklilik döneminde farklı alanlarda çalışmalar yapmıştır. Nitekim elimizde bulunan eserini de emeklilik döneminde yazmıştır. Biz de, onun *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri* adlı eserini incelemeye gayret ettik.

Çalışmamızda Koçyiğit'in hayatı, ilmi şahsiyeti ve “Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri” üç bölümde incelenmiştir. Giriş bölümünde çalışmanın önemi, amacı ve yöntemi ele alınmıştır. Ardından Koçyiğit'in hayatına, ilmî kişiliğine ve eserlerine yer verilmiştir. Daha sonra da tefsirinin kaynakları ve özellikleri aktarılmıştır. İkinci bölümde ise “*Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*” adlı eseri rivayet ve dirayet açısından incelenmiştir. Bu bağlamda Koçyiğit'in tefsirindeki metodu ve âyetlere yaklaşımı ve bunlarla birlikte tefsirini yazma tarzı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Söz konusu tefsir yöntemi işlenirken bu yöntemin fıkıh, kelâm, siyer vb. boyutları değerlendirilmiştir. Son bölümde ise Koçyiğit'in tefsirinde Kur'an ilimlerine yaklaşımı tasvir ve tahlil edilmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışmada varılan neticeler ana hatlarıyla verilmiştir.

Çalışmamızın oluşmasında emeği ve katkısı bulunan başta danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TEMİZKAN'a, tezi okuma ve önerileriyle yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Selim AYDAY'a ve bu süreçte desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Muhammed Raci AYDAY

Diyarbakır 2021

ÖZET

Kur’ân, Allah (c.c) tarafından insanlığa hidayet için gönderilen mukaddes bir kitaptır. Bu kitap, indirildiği dönemden itibaren insanlar tarafından anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu yüzden her devirde zamanın ihtiyaçları dikkate alınarak tefsirler yazılmaktadır. Son dönemlerde yazılmış olan tefsirlerden birisi de ülkemizde yetişmiş önemli hadis hocalarından Prof. Dr. Talat Koçyiğit tarafından kaleme alınan “Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri” adlı eserdir. Günümüz insanının anlayacağı sade ve anlaşılır bir anlatıma sahip olan eser çağın ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Müfessirin hadis hocası olmasının etkisini âyetlerin tefsirinde görmek mümkündür. Çalışmamızda öncelikle Koçyiğit’in hayatı eserleri ve ilmî kişiliği ele alınmaktadır. Ardından eser, müfessirin tefsir geleneğine bağlı kalarak ortaya koyduğu rivayet ve dirayet boyutlarının yanısıra, Kur’ân ilimleri açısından değerlendirilmektedir. Söz konusu konular hakkındaki örnekler incelenip, önemli görülen yerler aktarılmaktadır. Ayrıca çeşitli ilimler ile ilişkili konular ve dikkat çeken örnekler incelenmektedir. Tefsirin önsözünde içtimâî tefsir yönteminin takip edileceği belirtmesine karşın, eserde daha çok rivayet ağırlıklı tefsirin izleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Kur’ân, Talat Koçyiğit, Tefsir, Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri, Yöntem

ABSTRACT

Qur'an is a holy book revealed by Allah (c.c.) for the humanity to find the right path. This book has been tried to be understood by people since it was revealed. Therefore, considering the needs of the time, tafsirs (exegeses) have been written in every era. One of the exegesis written in recent years is "Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri" (Holy Qur'an Translation and Exegesis) by Prof. Dr. Talat Koçyiğit, one of the prominent hadith scholars of our country. This work, which has a plain and understandable expression for today's people, has been prepared by considering the needs of the age. Although it was mentioned in the preface of the exegesis that social exegesis method would be followed, in the work, mostly the traces of narrative exegesis method are seen. It is possible to see the effect of the exegete's being a hadith teacher on the interpretation of the verses. In this study, initially, the life, works and scientific feature of Koçyiğit are studied. And then, the work is assessed in terms of narration and tenacity dimensions that the exegete has put forth based on exegesis tradition and Qur'anic sciences. The examples about aforementioned topics are investigated and the parts seen as important are transferred. Also, the subjects about various sciences and attention attracting examples are examined.

Key Words: Qur'an, Exegesis, Talat Koçyiğit, Holy Qur'an Translation and Exegesis, Method

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR.....	VII
GİRİŞ.....	1
1. KONUNUN AMACI VE ÖNEMİ.....	1
2. ÇALIŞMANIN KAYNAKLARI VE YÖNTEMİ.....	2

BİRİNCİ BÖÜM

TALAT KOÇYİĞİT'İN HAYATI, ESERLERİ, İLMİ KİŞİLİĞİ VE TEFSİRİNİN ÖZELLİKLERİ

1.1. HAYATI.....	4
1.2. İLMİ KİŞİLİĞİ	5
1.3. ESERLERİ.....	7
1.3.1. Telif Eserleri.....	7
1.3.2. Tahkik Eserleri	10
1.3.3. Tercüme Eserleri	11
1.3.4. Makaleleri.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

TALAT KOÇYİĞİT'İN KUR'AN-I KERİM MEAL VE TEFSİRİ'NİN YÖNTEMİ

2.1. KUR'AN-I KERİM MEAL VE TEFSİRİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE KAYNAKLARI	15
2.1.1. Kur'an-ı Kerim Meâl ve Tefsiri'nin Genel Özellikleri	15
2.1.2. Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri'nin Kaynakları	17
2.2. KUR'AN-I KERİM MEAL VE TEFSİRİ'NDE YÖNTEM.....	19

2.2.1. Rivayet Boyutu.....	22
2.2.1.1. Kur'ân'ı Kur'ân'la Tefsiri	22
2.2.1.2. Kur'ân'ı Sünnet ile Tefsiri	28
2.2.1.3. Kur'ân'ın Sahâbe Kavli ile Tefsiri	35
2.2.1.4. Kur'ân'ı Tâbiun Sözüyle Tefsiri	41
2.2.1.5. Kur'ân'ı Esbâb-ı Nüzûl Rivâyetleri ile Tefsir Etmesi.....	45
2.2.1.6. Kur'ân'ı Kıraat ile Tefsiri	52
2.2.1.7. Kur'ân'ı Kutsal Kitaplardan Yararlanarak Tefsiri	54
2.2.2. Dirâyet Boyutu	57
2.2.2.1. Lugat.....	57
2.2.2.2. Fıkıh	63
2.2.2.2.1. Ayetlerden Hüküm Çıkarması.....	64
2.2.2.2.2. Mezhebî Yorumlara Yer Vermesi	66
2.2.2.2.3. Kendi Görüşünü Beyan Etmesi	67
2.2.2.3. Kelâm	68
2.2.2.3.1. Şefaât	70
2.2.2.3.2. Rü'yet (Allah'ın Görülmesi)	71
2.2.2.3.3. Cennet ve Cehennem.....	74
2.2.2.4. Siyer	76
2.2.2.5. Sosyoloji.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'ÂN İLİMLERİNE YAKLAŞIMI

3.1. MUHKEM VE MÜTEŞÂBİH.....	85
3.2. HURÛF-I MUKATTAA	89
3.3. MÜNÂSEBÂTU'L KUR'ÂN	91
3.4. MÜŞKİLÜ'L-KUR'ÂN	94
3.5. MÜBHEMÂTÜ'L-KUR'ÂN	98
3.6. İ'CÂZU'L-KUR'ÂN	104
3.7. KUR'ÂN KISSALARI VE İSRÂİLİYYÂT	111
3.8. NESH EDİLEN ÂYETLERE İŞARET ETMESİ	115
SONUÇ	120
KAYNAKÇA	124

KISALTMALAR

AÜİF	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	Bin
Bkz.	Bakınız
c.	Cilt
c.c	Celle Celâluhu
Çev.	Çeviren
ÇÜİFD	Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
İHAD	İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi
KSÜ	Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi
OMÜİFD	Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
ö.	Ölüm tarihi
s.	Sayfa
S.	Sayı
s.a.v	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
t.y	Tarih yok
TDV	Türk Diyanet Vakfı
UÜİF	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Yay.	Yayınları

GİRİŞ

1. KONUNUN AMACI VE ÖNEMİ

Kur'ân-ı Kerîm, Allah (c.c) tarafından Hz. Peygamber (s.a.v) aracılığı ile hayat boyu huzur ve yaşam kaynağı olmak ve ayrıca dünya hayatında yol göstermek için gönderilen bir kitaptır. Bu kitap imtihan dünyasında başarılı olabilmek ve kurtuluşa erebilmek için gerekli olan klavuzumuzdur. Kurtuluşa erecek olanlar da hayatını Kur'ân süzgecinden geçirebilenler olacaktır. Kur'ân'ı okudukça Allah (c.c) kelimasını anlayıp rabbimizi daha fazla tanımış oluruz. Kur'ân'daki derin anlamları anlar ve hayatımızı Kur'ân'ın gösterdiği yol ile sürdürürüz.

Kur'ân, ilahî bir kitap oluşundan dolayı, ona inanan insan onu okuyup içindeki emirleri hayatına uygulamalıdır. Fakat Kur'ân'ı okuyup gerektiği gibi anlamak her bir Müslüman için mümkün olmayabilir. Burada tefsir ilminin önemi ve varlığı devreye girer. Kur'ân herkes tarafından kolayca anlaşılсын diye indirildiği ilk dönemden itibaren tefsir edilmeye çalışılmıştır. Kur'ân'ın tefsiri için ilk başvuru kaynağı Hz. Peygamber'dir. Sahâbe anlamadığı bir konu hakkında Hz. Peygamber'e danışmış ve Kur'ân'ı Hz. Peygamber'in söz ve uygulamalarına uygun olarak anlamışlardır. Bazen de âyetin tefsiri için kendileri içtihat yapmışlardır. Tabîî döneminde tefsir çalışmaları sahâbe tefsirinin de etkisiyle farklı ekollere ayrılmış, yayılmış ve gelişmiştir.

Tabîîden sonraki dönemlerde Kur'ân'ı sadece rivayetler ile tefsir edenlerin yanı sıra dirayetle tefsir edenler olmuştur. Söz konusu tefsir geleneği günümüzde de devam etmektedir. Son dönemlerde yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte dünya genelinde birçok alanda değişimler meydana gelmektedir. Şüphesiz tefsir ilmi de her alanda olduğu bu durumdan etkilenmektedir. Bu bağlamda yeni yorumlar ve tefsir akımları meydana çıkmaktadır.

Tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de birçok tefsir telif edilmektedir. Müfessirler Kur'ân'ı kendi bakış açıları ile tefsir etmişler, problem ve ihtiyaçlara cevaplar aramışlardır. Günümüzde de insanlığın ihtiyaçları dikkate alınarak tefsir faaliyetleri sürdürülmektedir. Zamanın değişmesi ile ortaya çıkan yeni gelişmeler dikkate alınarak Kur'ân tefsir edilmektedir. Talat Koçyiğit'in "Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri" adlı eseri de son dönemlerde yazılmış önemli eserlerdendir. Koçyiğit, bu tefsiri çağımızın şartlarını göz önünde bulundurarak telif etmiştir. Eserin dili sade ve anlaşılır olup, okuyan herkesin rahatlıkla anlayabileceği bir şekilde yazılmıştır. Bu tefsir hem yazıldığı dönem ve hem de Türkçe olarak yazılmış olması itibarıyla incelenmeyi hak etmektedir. Zira ülkemizde Kur'ân hakkında sağlıklı bilgi edinmek isteyenlerin ulaşabileceği çok sayıda tercüme tefsir kaynağı bulunmasına karşın sınırlı sayıda Türkçe telif eser bulunmaktadır. Bu sebeple tercüme eserlerdeki problemlerden uzak ve ülke insanının ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir eser olma hedefiyle yazılan bu tefsirin akademik bir çalışmaya konu olmasının faydalı olacağı kuşkusuzdur. Öte yandan müellifin tefsir alanı dışında hadis alanında da çalışmış olması eserin farklı bir zenginlikte olmasının sebebi olmuştur.

Tüm bu sebepler muvacehesinde, Talat Koçyiğit'in tefsirinde esas aldığı konuları, âyetlere bakış açısını, âyetleri anlama biçimini ve yöntemini tespit etmek gayesiyle Talat Koçyiğit ve "**Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**" adlı eserini çalışma konusu olarak belirlemiş bulunmaktayız. Bu çalışmaya başladığımızda doğrudan bununla ilgili herhangi bir çalışma yapılmamış olması da bizi bu konuyu incelemeye sevketmiştir.

Çalışmada öncelikli olarak müellifin hayatı, eserleri ve ilmî kişiliği hakkında bilgiler sunulmaktadır. Ardından müfessirin tefsiri ve yönteminin belirlenmesi amaçlanmıştır. Onun ulûmu'l-Kur'ân'a dair görüşlerinin sunulması da bu çalışmanın hedeflerinden biridir.

2. ÇALIŞMANIN KAYNAKLARI VE YÖNTEMİ

Bu çalışmamızda belirlediğimiz konular çerçevesinde söz konusu tefsiri ele alıp incelemeye çalıştık. Bunun için yazarın **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri** adlı eseri ilk olarak başvurduğumuz eser olmuştur. Müfessirin hadis alanında çalışmalar

yapmış olması hasebiyle, farklı alanlarda yazmış olduğu eserleri ve makaleleri de inceleyerek bu eserlerde yer alan tefsir ve Kur'ân'a dair bilgiler hakkında görüş sahibi olduk. Ayrıca Talat Koçyiğit hakkında yazılmış eserlerden faydalanma fırsatımız oldu. Bu eserler aynı zamanda bize yol göstermiş, müfessiri incelememizde bize yardımcı olmuştur. Koçyiğit'in tefsirindeki görüşlerini ve bakış açısını tüm bu eserlerden yola çıkarak ele almaya çalıştık. Çalışmada verdiğimiz ayet meâllerini müfessirimizin müstakil olarak yazdığı ve daha sonra tefsirine dercettiğı eserinden aldık ancak yer yer kelime hataları ve yazım yanlışlarını düzeltmek için tasarrufta bulunduk.

Araştırmamızda öncelikle konuya dair yazılmış tezler ve makaleler incelenmiştir. Koçyiğit'in belirlediğimiz konulara dair makale ve eserlerinden faydalanılarak konu ele alınmıştır. Çalışmamızda tasvir ve tahlil yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle müfessirin görüşleri betimlenmiştir. İhtiyaç duyulması halinde söz konusu görüşler diğer müfessirlerin yaklaşımı bağlamında tahlil edilmiştir. Ardından eserde müfessirin görüşleri belirlenen başlıklar altında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmamız bir yüksek lisans tezinin sınırları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu sebeple konuları uzun tutmamak adına sadece önemli görülen örnekler üzerinde durulmuştur. Bu konularda belirlenen örneklerin bir kısmı dipnotlarda gösterilmiştir. Ayrıca müfessirin bahsi geçen bölüm ile alakalı dikkat çeken görüşleri varsa konu içerisinde belirtilmiştir.

BİRİNCİ BÖÜM

TALAT KOÇYİĞİT'İN HAYATI, ESERLERİ, İLMİ KİŞİLİĞİ VE TEFSİRİNİN ÖZELLİKLERİ

1.1. HAYATI

Talat Koçyiğit, 3 Ağustos 1927'de Uşak'ta dünyaya geldi. O, kendisi ile beraber dört kardeştir. Talat Koçyiğit'in dedesi Kadıköylü Hafız Süleyman Efendidir. Babası ise medresede okumuş ve Arapça bilgisi olan bir zattır. Koçyiğit, ilkokul çağında dedesinden ve babasından temel dinî bilgiler ve Kur'ân'ı Kerim öğrendi. Koçyiğit, 19 Kasım 1954'de Ayhan hanımla evlenmiş ve iki çocuğu olmuştur.¹

Talat Koçyiğit, İlkokulu ve ortaokulu Uşak'ta okudu. Liseyi de Özel Türk Maarif Cemiyeti Lisesinden okuyarak 1949 yılında mezun oldu. Ardından 1949 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesine kayıt yaptı. Fakat Tıp Fakültesine başlamadan Ankara İlahiyat Fakültesine kayıt yaparak bu fakültede eğitimine başladı. 1953 yılında ilahiyat fakültesinden mezun oldu. Koçyiğit, ilahiyat fakültesinin hadis hocalarından M. Tayyib Okiç'in asistan olmasını tavsiyesi üzerine aynı yıl hadis dalında asistan olarak göreve başladı.²

Koçyiğit, mezuniyet sonrası doktora eğitimine başladı. 'Hadislerin Toplanması ve Yazı İle Tespiti' adlı çalışmasıyla hadis alanında doktorasını bitirdi. Talat Koçyiğit, 1967 yılında, 'Hadisçilerle Kelâmcılar Arasındaki Münakaşalar' isimli çalışmasıyla doçent oldu. 1975 yılında da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine profesör olarak atandı. 1994 yılında yaş haddinden emekliye ayrıldı. Bu

¹ Bünyamin Erul, "Talât Koçyiğit", **DİA**, Ankara 2016, c.Ek-2 s.73.

² Bünyamin Erul, "Talât Koçyiğit", **DİA**, Ankara 2016, c.Ek-2 s.73.

süreye kadar asistan, öğretim görevlisi, öğretim üyesi gibi değişik kademelerde çalışmış ve dekanlık yapmıştır.³

Talat Koçyiğit, 18.03.2011’de geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etti. Cenazesi 20.03.2011’de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde yapılan programın ardından Hacı Bayram Veli Camii’nde mesai arkadaşları ve sevenleri tarafından kılınan cenaze namazının ardından Cebeci Mezarlığına defnedildi.⁴

Hocaları ve Öğrencileri

Koçyiğit, yukarıda zikrettiğimiz üzere tıp fakültesini kazanmasına rağmen ilahiyat fakültesine kayıt yapmıştır. İlahiyat fakültesinde eğitim alırken çeşitli hocalardan faydalanmıştır. Bunlardan bir kısmı; Prof. Dr. Esat Arsebük (ö.1954), Prof. Dr. Yusuf Ziya Yörükkan (ö.1954), Prof. Dr. Necati Lugal (ö.1964), Prof. Dr. Bedi Ziya Egemen (ö.1967), H. Hüsnü Erdem (ö.1974), Prof. Dr. Mehmet Karasan (ö. 1974), M. Tayyib Okiç (ö.1977), Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı (ö.1993) ve Prof. Dr. Suat Kemal Yetkin (ö.1980) gibi hocalardır.⁵

Üniversite eğitiminden sonra Ankara Üniversitesinde uzun yıllar hocalık yapan Koçyiğit, birçok insanın yetişmesinde emeği vardır. Bugün ilahiyat fakültelerindeki birçok hadis hocasının yetişmesinde katkısı olmuştur. Bunlardan bazıları; Mücteba Uğur, Selahattin Polat, Selman Başaran, Cemal Sofuoğlu, Nevzat Âşık, Ramazan Ayvalı, İsmail Hakkı Ünal, Hayri Kırbaşoğlu, M. Emin Özafşar, Kamil Çakın, Mehmet Görmez, Ali Dere, Enbiya Yıldırım ve Bünyamin Erul’dur.⁶

1.2. İLMÎ KİŞİLİĞİ

Talat Koçyiğit, ülkemizde hadis alanında yetişmiş ilk ilim adamlarından birisidir. Hocası M. Tayyib Okiç’in tavsiyesi üzerine onun asistanı olmuştur. Daha

³ Recep Bilgin, ‘**Son Dönem Hadis Çalışmaları Ve Talat Koçyiğit’in Hadisçiliği**’, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2015, s.42-48.

⁴ Recep Bilgin, ‘**Son Dönem Hadis Çalışmaları Ve Talat Koçyiğit’in Hadisçiliği**’, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2015, s.42-48.

⁵ Recep Bilgin, ‘**Son Dönem Hadis Çalışmaları Ve Talat Koçyiğit’in Hadisçiliği**’ s.45,46.

⁶ Recep Bilgin, ‘**Son Dönem Hadis Çalışmaları Ve Talat Koçyiğit’in Hadisçiliği**’ s.45,46.

sonraki dönemde hadis alanında çalışmalar yapmış ve birçok öğrenci yetiştirmiştir. Ülkemizde hadis alanında çalışmalar yapmış akademisyenlerin birçoğu Talat Koçyiğit'in gözetiminde yetişmiştir. Koçyiğit'in, birçok kişinin yetişmesinde emeği vardır. Bugün İlahiyat Fakültelerinde görev yapan birçok hadis öğretim üyesi, doktoralarını onun danışmanlığında yapmışlardır.⁷

Koçyiğit'in yazmış olduğu eserler ve akademik çalışmalar hadis alanında önem arz etmektedir. Eserleri ve makalelerini Türkçe yazması, akademik alanda hadis ilminin şekillenmesine katkı sağlamıştır. Türkçeyi iyi kullanması, dilinin sade ve anlaşılır olması sebebiyle çeşitli tercüme eserler, sadeleştirmeler ve halkın faydalanacağı eserler yazmıştır. Bu da o dönemde halk tarafından anlaşılması zor eserlerin halka ulaşması ve anlaşılması konusunda vermiş olduğu gayreti gösterir. Hadisin ve dini ilimlerin toplumsal hayatta ve din hizmetlerinde kullanılması için çeşitli eserler yazmıştır.⁸

Koçyiğit, dil öğrenmek, eğitim ve çeşitli sebeplerle yurt dışında birçok ülkede kalmıştır. Bu ülkeler; Bağdat, Tunus, Fransa, Azerbaycan, Özbekistan, Mısır ve İngiltere gibi ülkelerdir.

Koçyiğit, 12 Eylül darbesi yıllarında zor koşullar altında dekanlık yapmıştır. İdarecilik onun yapısına hiç uygun olmamasına rağmen bu görevi yerine getirmiştir. O dönemde yaşanan başörtüsü yasağı ve öğrencilerin eylemleri hocayı çok rahatsız etmiş, bunun sonucunda birkaç ay sonra 1982'de kalp rahatsızlığı yaşamış ve birkaç hafta hastanede yatmıştır. Yine o süreçte fakülteyi ziyarete gelen Cumhurbaşkanı Kenan Evren'nin İlahiyat hocalarının yanında içki konusunda sarf ettiği sözlerle açıkça itiraz etmiştir. Cumhurbaşkanı orada hiçbir şey söylememişse de daha sonra onun görevden alınmasını istemiş ve iki ay sonra dekanlık süresinin dolması üzerine dekanlık görevinden alınmıştır.⁹

⁷ Bünyamin Erul, "Talât Koçyiğit", **DİA**, Ankara 2016, c.Ek-2 s.73.

⁸ Recep Bilgin, "**Talat Koçyiğit'in Hayatı, Eserleri ve Türkiye'deki Hadis Çalışmalarına Katkısı**", KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, s.174-184.

⁹ Bünyamin Erul, "Hadis ilmine vakfedilmiş bir ömür- Prof. Dr. Talat Koçyiğit", **Diyanet Aylık Dergi**, 2011, <https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=5205>, (29.04.2020).

Koçyiğit, 1994 yılında emekli olduktan sonra incelemiş olduğumuz tefsiri İsmail Cerrahoğlu ile yazmıştır. Birinci ciltte, Kur’ân-ı Kerim’in sadece ilk dört sûresi (Fatiha, Bakara, Âl-i İmrân ve Nisâ Sûresi’nin 115 âyeti) tefsir edilmiştir. Eser, 1990 yılında DİB Yayınları tarafından iki cilt halinde yayımlanmıştır. Daha sonraki dönemde Koçyiğit, bu tefsirin devamını yazıp 7 cilt halinde tamamlamıştır. Bu eserin basım işini TDV üstlenmiştir. Başta 10 cilt olarak basılması tahmin edilen eser, 2016 yılında 7 cilt olarak TDV tarafından basılmıştır.¹⁰

1.3. ESERLERİ

1.3.1. Telif Eserleri

1. Hadislerin Toplanması ve Yazı ile Tespiti

Bu eser, Koçyiğit’in doktora tezi olup ülkemizde hadis alanında yapılan ilk akademik çalışma olarak kabul edilir. Birkaç baskısı yapılan eser, Hüner Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Eser, müellifin *Hadis Usulü*, *Hadis Tarihi* ve *Hadis İstılahları* gibi eserlerine kaynak olmuş bir kitaptır. Giriş ve üç bölümden oluşan bu eserde birçok rivâyet değerlendirilmiş ve detaylara yer verilmiştir. Sonuç olarak kitabın içeriğinde, hadislerin toplanması, yazılması ve rivâyet edilmesi gibi konular ele alınmıştır.¹¹

2. Kur’ân ve Hadiste Ru’yet Meselesi

Bu eser, Allah Teâlâ’nın kıyâmet günü, müminler tarafından görüleceği inancını incelemektedir. Eserde, rü’yetullah konusunda Kur’ân ve sünnete dayanan deliller, ehl-i sünnet ve mutezile görüşleri açısından ele alınmış ve her iki grubun, bu konuda takip ettikleri metot ve ulaştıkları sonuçlar karşılaştırılarak açıklanmıştır. Koçyiğit’in bu eserde itikadî açıdan ehl-i sünnetin görüşünü benimsediği söylenebilir. Eser AÜİF Yayınları arasından 1974 yılında 112 sayfa olarak yayımlanmıştır.

¹⁰ Mustafa Öztürk, “Cumhuriyet Dönemi Telif Tefsirler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c.10, s.14.

¹¹ Recep Bilgin, “Talat Koçyiğit’in Hayatı, Eserleri ve Türkiye’deki Hadis Çalışmalarına Katkısı”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, s.168-194.

3. Hadiselerin Işığında İman, İbadet, Ahlak

Eser, halka yönelik yazılmıştır. Âyet ve hadislerden faydalanılarak hazırlanan eser, din görevlileri, İmam-Hatip Lisesi ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin, vaaz ve hutbelerde kullanmaları için yazılmış bir eserdir. Bu eser, ilk olarak DİB Yayınları arasından 1974 yılında yayımlanmıştır.

4. Hadis Usûlü

İlk olarak AÜİF Yayınları arasında 1974 yılında yayımlanan bu eser, altı bölümden oluşmaktadır. İlahiyat fakültelerinde ders kitabı olarak okutulan bu kitabın birçok baskısı mevcuttur. Eserde usul bilgisi ve hadis tarihi alanında temel bilgiler yer almaktadır.¹²

5. Din Bilgisi Orta 1

Talat Koçyiğit, İsmail Cerrahoğlu ve Mücteba Uğur'dan oluşan bir komisyon tarafından ortaokul öğrencilerinin ders kitabı olarak okutulmak üzere telif edilmiştir. MEB yayınları tarafından basılmıştır.

6. Din Bilgisi Orta 3

Bu eserde yukarıdaki eserde olduğu gibi, Talat Koçyiğit, İsmail Cerrahoğlu ve Mücteba Uğur'dan oluşan bir komisyon tarafından telif edilmiştir. MEB Yayınları arasında basılmış olup, ortaokul üçüncü sınıflara yönelik hazırlanmış bir kitaptır.

7. Hadis 10. Sınıf

MEB Yayınları arasında 1983 yılında yayımlanmış olup, İmam-Hatip Liseleri öğrencilerine temel hadis usulü bilgisi kazandırmak amacıyla telif edilmiştir. Talat Koçyiğit, Mücteba Uğur ve İ. Hakkı Ünal'dan oluşan bir komisyon tarafından hazırlanmış bu eser, basit bir dille yazılmış olup, temel İslam esasları hakkındaki hadisleri içermektedir.

8. Hadis 11. Sınıf

¹²Talat Koçyiğit. **Hadis Usulü**, TDV Yayınları, Ankara, 2017 s.12.

Talat Koçyiğit, Mücteba Uğur ve İ. Hakkı Ünal'dan oluşan komisyon tarafından İmam-Hatip Liseleri için hazırlanmıştır. MEB tarafından 1985 yılında basılmış olan bir kitaptır.

9. Hadis 12. Sınıf

Talat Koçyiğit, Mücteba Uğur ve İ. Hakkı Ünal'dan oluşan komisyonun İmam-Hatip Lisesi öğrencileri yönelik hazırlamış olduğu bir ders kitabıdır. MEB Yayınları tarafından 1985 yılında yayımlanmıştır.

10. Hadis İstılahları

Hadis ıstılahlarının incelendiği bu eserde, ıstılahlar alfabetik sıraya göre ele alınarak daha kolay kullanılması sağlanmıştır. 1985 yılında 508 sayfa olarak AÜİF Yayınları arasından çıkmış olup daha sonra, Hadis Terimleri Sözlüğü adıyla tekrar basılmıştır.

11. Hadis-i Şerif Külliyyatı 1-2

Bu eser, hadis külliyyatlarından çeşitli konularda derlenmiş hadisler ve konu ile ilgili âyetleri içermektedir. Tercüman Gazetesi tarafından yayımlanmış olup iki ciltten oluşan bir eserdir.¹³

12. Hadis Tarihi

AÜİF Yayınları arasında 1988 yılında yayımlanmıştır. Eser üç bölümden oluşmaktadır. Hadis tarihi ve hadis usûlü konusunda Türkçe telif olması sebebiyle kendisinden sonra yazılacak eserlere de kaynaklık edecek bir çalışmadır.

13. Hadisçilerle Kelâmcılar Arasındaki Münakaşalar

Bu eser Koçyiğit'in doçentlik tezi olup, 1988 yılında DİB Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Eser üç bölümden oluşmaktadır. Hz. Peygamber'in vefatından sonra İslam dünyasında ortaya çıkan meseleler, görüş ayrılıkları ve bunun neticesinde ortaya çıkan itikadî mezhepleri konu edinir. İtikadî mezheplerin

¹³ Talat Koçyiğit, **Hadisi Şerif Külliyyatı**, Tercüman Gazetecilik ve Matbaacılık, İstanbul 1983, 1/2.

savundukları görüşleri, ileri sürdükleri delilleri incelemiş ve kelâm ilminin doğuşunu aktarmıştır. Son bölümde ise kelâmcılar ve hadisçiler arasındaki münakaşa konularını ele almış ve her iki tarafın savundukları görüşleri aktarmıştır.¹⁴

14. İslamî Davetin Mahiyeti ve Hz. Peygamber'in Hutbeleri

Koçyiğit tarafından İslam'ın temel ilkelerini açıklamak ve Hz. Peygamber'in hutbelerinde öne çıkan konuları İslamî davetin özelliklerini tanıtmak amacıyla yazılmış bir eserdir. 1994 yılında Kılıç Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

15. Hutbeler Sohbetler Va'z ve Nasihatler

Koçyiğit tarafından yazılan bu eser, Kılıç Kitabevi tarafından 1995 yılında basılmıştır. Eserde ele alınan konular genellikle iman ve inanç ile ilgilidir.

16. Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali

Koçyiğit tarafından yazılmış olup dili sade ve anlaşılır bir meâldir. Herkesin anlayabileceği bir dille yazılan eser, çeşitli yayınevleri tarafından basılmıştır.

17. Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri

Talat Koçyiğit'in birinci cildini İsmail Cerrahoğlu ile hazırladığı tefsir çalışmasıdır. DİB Yayınları tarafından Ankara'da 1990 yılında yayımlanmıştır. İlk olarak Kur'an'ın tamamının tefsir edilmesi amacıyla yazılmaya başlanan bu eserin sadece birinci cildi yazılabilmektedir. Daha sonraki dönemde Talat Koçyiğit tarafından 7 cilt olarak tamamlanmış ve TDV tarafından 2016 yılında basılmıştır. Çalışmamızın ana kaynağı bu eser hakkında sonraki bölümlerde detaylı bilgi vereceğiz.

1.3.2. Tahkik Eserleri

1. Kitâbu'l-İlel ve Ma'rifeti'r-Ricâl

¹⁴ Talat Koçyiğit, **Hadisçilerle Kelâmcılar Arasındaki Münakaşalar**, AÜİF, yay., Ankara 1975, s.5-280.

Ahmed İbn Hanbel (ö.855) tarafından telif edilen Kitâbu'l-ilel ve ma'rifetü'r-ricâl isimli eser olup, Talât Koçyiğit ve İsmail Cerrahoğlu tarafından telif edilerek AÜİF Yayınları tarasında 1963 yılında basılmıştır.

1.3.3. Tercüme Eserleri

1. Hemmâm İbn Münebbih'in Sahifesi

Talat Koçyiğit tarafından çevrilen eser, Muhammed Hamidullah'ın neşrettiği Hemmâm b. Münebbih'in es-Sâhife es-Sahîha adlı eser olup, AÜİF Yayınları tarafından 1967 yılında yayımlanmıştır.

2. Hadis İstılahları Hakkında Nuhbetü'l-Fiker Şerh-i Nüzhetü'n-Nazar fi Tavdîhi Nuhbeti'l-Fiker

Talat Koçyiğit tarafından çevrilen bu eser, AÜİF Yayınları tarafından 1971 yayımlanmıştır. İbn Hacer el-Askalânî'ye (ö.852) ait olan bu eser, hadis ıstılahları veya hadis usulü konularını içermektedir. Koçyiğit bu çalışmada İbn Hacer el-Askalânî'nin hayatını eserlerini ve genel anlamda mustalahu'l-hadis veyahut usûlu'l-hadis adı verilen hadis ilmine dair konuları işlemiştir.¹⁵

3.Askere Din Kitabı

1925 yılında Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın isteği üzerine dönemin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından, Ahmet Hamdi Akseki'ye görev vermesiyle yazılmış bir eserdir. Daha sonraki dönemde Talat Koçyiğit eseri sadeleştirerek eklemeler yapmıştır. Askerlere yönelik yazılmış bir kitaptır.

4.Ashab-ı Kehf (Mağara Arkadaşları)

Tevfik el-Hâkim'in Ashab-ı Kehf kıssasından kaleme aldığı dört bölümlük tiyatro eseridir. Talat Koçyiğit tarafından tercüme edilmiştir. Kayıhan Yayınları tarafından 1980 yayımlanmıştır.

¹⁵ Ebu'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî, **Hadis İstılahları Hakkında Nuhbetü'l-Fiker Şerhi, trc.** (çev.) Talat Koçyiğit AÜİF Yay., Ankara 1971, 3-15.

1.3.4. Makaleleri

Telif Makaleleri

Koçyiğit'in yazmış olduğu birçok telif makalesi vardır. Bunlar;

Ebu'l-Hasan el-Eş'ari ve Bir Risalesi, (AÜİF Dergisi, 1960, c.8, s. 165-174)

İslam Hadisinde İsnat ve Hadis Râvilerinin Cerhi, (AÜİF Dergisi, 1961, c. 9, s. 47-57)

Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi, (AÜİF Dergisi, 1963, c. 11, s. 93-108)

Âhâd Haberlerin Değeri, (AÜİF Dergisi, 1966, c. 14, s. 125-142)

Mevzû Hadislerin Zuhuru, (AÜİF Dergisi, 1967, c. 15, s. 57-68)

Goldziher'in Hadisle İlgili Bazı Görüşlerinin Tahlil ve Tenkidi, (AÜİF Dergisi, 1992, c. 32, s. 199-216)

Cehmiyye'de (Mutezile) Akılcılık, (AÜİF Dergisi, 1968, c. 16, s. 103-122)

İlmu Usûlî'l Hadis veya İlmu Mustalahu'l Hadis, (AÜİF Dergisi, 1969, c. 17, s. 117-135)

Hadisler Arasında Tenakuz Meselesi -Muhtelefu'l Hadis, (Diyanet İlmi Dergi, 1970, c. 9, S. 98-99, s. 205-209)

İmam Buhârî ve el-Câmiu's-Sahîh'i, (Diyanet İlmi Dergi, 1971, c. 10, S. 104-105, s. 19-23)

İbn Şihâb ez-Zühri, (AÜİF Dergisi, 1976, c. 21, s. 51-84)

Kasten Adam Öldürmenin Dindeki Hükmü (AÜİF Dergisi, 1993, c. 34, s. 13-23)

Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi, (AÜİF Dergisi, 1963, c. 11, s. 93-108)

Cennet Mü'minlerin Tekelindedir, (İslâmî Araştırmalar, 1989, c. 3, S. 3, s. 85-94)

İslâm'a Açılan Anadolu Kapısı: Malazgirt, (Diyanet İlmi Dergi, 1971, c. 10, S. 110-111, s. 236-240)

Peygamberimiz'in (s.a.s) Ahlakı Kur'ân İdi, (Diyanet İlmi Dergi, 1971, c. 10, S. 108-109, s. 156-159)

Memleketimizde Hıristiyanlık Propagandası, (Diyanet İlmi Dergi, 1969, c. 8, S. 90-91, s. 366-367)

Hareketlerin Ölçüsü Niyetlerdir, (Diyanet İlmi Dergi, 1971, c. 10, S: 106-107, s. 71-75)

Günahkâr Mü'minler, (Diyanet İlmi Dergi, 1970, c. 9, S. 94-95, s. 91-94)

Hac ve Faziletleri, (Diyanet İlmi Dergi, 1970, c. 9, S. 102-103, s. 372-376)

Oruç ve Faziletleri, (Diyanet İlmi Dergi, 1970, c. 9, S. 100-101, s. 272-278)

Hazreti İbrahim ve Menasik-i Hacc'ın Mahiyeti, (Diyanet İlmi Dergi, 1991, c. 27, S. 3, s. 23-32)

Peygamberimiz ve Sünnetinin Teşri'i Değeri, (Diyanet İlmi Dergi, 1970, s. 102-110)

Şeytan Mantığı ve Namaz, (Diyanet İlmi Dergi, 1970, c. 9, S. 96-97, s. 151-153) gibi makalelerdir.

Tercüme Makaleleri

Koçyiğit'in diğer makaleler ile beraber tercüme ettiği makaleler da vardır. Bunlar şunlardır;

Robson, James, "Sünen-i Ebû Dâvûd Nüshalarının Rivayeti", Çev Talat Koçyiğit, AÜİF Dergisi c. 5, S. 1, s. 173-182.

Robson, James, “İbn İshak’ın İsnad Kullanışı”, Çev Talat Koçyiğit, AÜİF Dergisi, c. 10, S. 1, s. 117-126.

Robson, James, “Hasen Hadislerin Çeşitleri”, Çev Talat Koçyiğit, AÜİF Dergisi, c.11, S. 1, s. 109-118.

Robson, James, “Sahih-i Müslim Nüshalarının Rivayeti”, Çev. Talat Koçyiğit, AÜİF Dergisi, c. 4, S.3, s. 8-20.

Aktardığımız bu eserler dışında Koçyiğit’in birçok farklı dergi ve gazetede yayımlanan veya yayımlanmayan makale ve yazıları bulunmaktadır. Bununla beraber yönetmiş olduğu birçok yüksek lisans ve doktora tezleri bulunmaktadır. Ansiklopedilere yazmış olduğu birçok madde bulunmaktadır. Konuyu uzatmamak adına yukarıda bir kısmını aktarmakla yetindik.

İKİNCİ BÖLÜM

TALAT KOÇYİĞİT'İN KUR'AN-I KERİM MEAL VE TEFSİRİ'NİN YÖNTEMİ

2.1. KUR'AN-I KERİM MEAL VE TEFİRİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE KAYNAKLARI

2.1.1. Kur'an-ı Kerim Meâl ve Tefsiri'nin Genel Özellikleri

Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri adlı eserin ilk cildi Talat Koçyiğit ile İsmail Cerrahoğlu tarafından hazırlanmış ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 1983 yılında yayımlanmıştır. Cumhuriyet döneminin tefsir geleneğini oluşturan bu eserin ilk hali Nisâ 4/115. âyetin tefsiriyle sona ermiştir. Tefsirin devamı ise Koçyiğit tarafından yazılmıştır. Daha sonraki yıllarda Koçyiğit tarafından 7 cilt halinde tamamlanmıştır.¹⁶

Bu eser, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 1983 yılında Ankara'da basılmış olup 1985 ve 1990 yıllarında da 2. ve 3. baskıları yapılmıştır. Dönemin Diyanet İşleri Başkanlığını yürüten Tayyar Altıkulaç tefsir için takdim yazmıştır. Altıkulaç çağın ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte ve yaşayan Türkçe ile bir tefsir hazırlatmayı amaçladıklarını belirtmiştir. Bunun için böyle bir tefsire ihtiyaç duyduklarını ve tefsirin 6 cilt olarak düşünüldüğünü ifade etmiştir. Daha sonra Koçyiğit bu eseri 7 cilt halinde yazmıştır. Prof. Dr. Bünyamin Erul tarafından gözden geçirilerek incelenmiş ve 2016 yılında TDV tarafından 7 cilt olarak basılmıştır.¹⁷

¹⁶ Mustafa Öztürk, "Cumhuriyet Dönemi Telif Tefsirler", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, c.10, s.14.

¹⁷ Cahit Karaalp, "Kur'an-ı Kerim Meâl ve Tefsiri Adlı Eserin Tefsirdeki Metoduna Dair Bir İnceleme", **Tefsir Araştırmaları Dergisi**, c.3, s.2.

Her bir müfessirin, âyeti tefsir ederken kendine özgü bir bakış açısı ile tefsir ettiği söylenebilir. Koçyiğit de, âyetleri tefsir ederken Arapça metnini önce akabinde Türkçe meâlini vermiştir. Vermiş olduğu meâl, Koçyiğit'in daha önce telif etmiş olduğu Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali eseridir. Âyetlerin meâlini verdikten sonra âyeti tefsir etmektedir. Sûre girişlerinde sûre hakkında çeşitli ön bilgiler vermiştir. Bununla beraber bazı sûrelerde önceki sûrelerle olan münâsebetine değinmiştir. Sûreleri Mushaf tertibini gözeterek tefsir etmiştir.¹⁸

“Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri”, önsözün ve ilk üç sûrenin bulunduğu ilk cilt 614 sayfadan oluşmaktadır. Üç sûrenin tefsir edildiği ikinci cilt ise 652 sayfadan müteşekkildir. Beş sûrenin bulunduğu üçüncü cilt ise 640 sayfadan oluşmaktadır. On sûrenin tefsir edildiği dördüncü cilt Yûsuf sûresinden başlayıp ve Enbiyâ sûresine kadar olan sûreleri içermekte ve 617 sayfa olarak yazılmıştır. On üç sûreden müteşekkil olan beşinci cilt, Hac sûresi ile Sebe sûresi arasındaki sûreler olup, 604 sayfa halinde hazırlanmıştır. Altıncı cilt yirmi iki sûreden oluşup, Fâtır sûresinden başlayıp, Vâkıa sûresine kadar olan sûreleri içerip, 597 sayfadan ibarettir. Son cilt olan yedinci cilt ise, 507 sayfa ve elli sekiz sûreden oluşup, Hadîd sûresi ile başlayıp Nas sûresi ile bitmektedir.

Koçyiğit, âyetleri tefsir ederken çeşitli hususlara dikkat etmiştir. Öncelikle tefsirinde herkesin anlayabileceği anlaşılır bir dil kullanmaya özen göstermiştir. Aynı zamanda âyetleri Kur'an'ın kendi bütünlüğü içerisinde tefsir etmeye gayret etmiştir. Bazı yerlerde ilgili âyetin önceki sûre ve âyetlerdeki bağlantısına değinmiştir. Koçyiğit'in yapmış olduğu akademik çalışmaların hadis alanında olmasının da âyetleri tefsir ederken gerek rivayetlerde gerek aktardığı hadislerde etkisini görmek mümkündür. Âyetlerin tefsirinde birçok sahih hadis kullandığı ve bunları dikkatle alarak, âyetlerin bağlamından uzaklaşmadan, âyeti anlaşılır kılmak istediği görülmektedir. Bununla beraber âyete dair farklı rivayetlerin olması durumunda bunu da zikretmiştir.

Koçyiğit, kullanmış olduğu dil itibariyle kelâm ve fıkıh gibi ilimlerin detayına dair konuları kısaca zikretmiştir. Fakat bazı konular hakkında temel bilgiler

¹⁸ Cahit Karaalp, “Kur'an-ı Kerim Meâl ve Tefsiri Adlı Eserin Tefsirdeki Metoduna Dair Bir İnceleme”, *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, c.3, s.2-18.

verip, fikhî ve itikadî mezheplerin görüşlerini aktarmıştır. Bir diğer konu ise, âyetleri daha anlaşılır kılmak için kavramalara önem vermesidir. Âyetlerin tefsirinde önemli gördüğü kavramların izahını yapmış ve âyetteki bağlantısına ve mânâsına değinmiştir. Bazı yerlerde kelimeleri kıraat ilmi açısından değerlendirmiş, bazı yerlerde ise müfessirlerin o kelime hakkındaki ihtilaflarını dile getirmiştir.

Koçyiğit, âyetlerin tefsirinde müfessirlerin görüşlerini de aktarır. Çoğunlukla isim vermeden bu görüşleri aktardığı söylenebilir. Her zaman olmasa da rivayetleri naklettikten sonra kendi görüşlerini belirtir. Bazen âyeti tefsir ederken detaya girmeden kısaca mânâsını verip tefsir eder. Belli bir konu ile alakalı olan âyetleri tefsir ederken, o âyet gruplarının Arapçasını ve meâllerini verir. Ardından konuya dair bilgilere değindikten sonra âyetleri tefsir eder.

Koçyiğit, sûre girişlerinde sûre ilgili çeşitli bilgiler vermektedir. Öncelikle sûrenin nerede nâzil olduğunu, yer ve zamanı hakkında bilgi verir. Ardından sûrenin konusuna değinir. Sûrenin nâzil olmasına sebep olan konuları ve sûrenin özelliklerini açıklar. Sûre girişlerinde veya bazı âyetlerde sûrelerin veya o âyetlerin aralarındaki münâsebetine değinir. Bazı sûreler hakkında detaylı bilgi vermektedir. Örneğin İbrahim sûresinin girişinde Hz. İbrahim'in hayatına dair birçok konuyu kısa başlıklarla ele almaktadır.¹⁹ Peygamber kıssaları hakkında nâzil olan sûrelerde ise sûrenin girişinde o kıssalara dair kısaca bilgi vermektedir. Bazı sûrelerde sûrenin gayesi açıklamaktadır. Birçok sûrede sûrenin faziletleri hakkında çeşitli hadisler aktarmaktadır.

2.1.2. Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri'nin Kaynakları

Koçyiğit, tefsirinde okuyucu tarafından kolayca anlaşılır bir dil kullanmıştır. Koçyiğit'in tefsiri incelendiğinde önceki dönem müfessirlerine başvurduğu görülmektedir. O, söz konusu müfessirlerin isimlerini bazen zikredip bazen zikretmeden âyetin tefsirinde kullanmaktadır. Görüşünü naklettiği müfessirleri genellikle "bazıları, bazı âlimler, bazı müfessirler, birçok müfessir" gibi ifadeler ile kaynak belirtmeden nakletmektedir. Bununla beraber önemli konularda müfessirlerin ismini zikrederek görüşünü naklettiği durumlar da mevcuttur.

¹⁹ Talat Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, TDV Yayınları, Ankara 2016, c.4, s.131.

Koçyiğit, bugün Müslümanların elinde Kur'ân gibi bir kitapları olduğu halde geri kaldıklarını hatırlatır. Bunun sebebini Kur'ân'ı anlamak yerine, ya eve bereket getireceği inancıyla onu bir torbaya koyup evin duvarına asmaları ya da ölülerine dua makamında okumalarıyla izah eder. Kur'ân'ın insanları onu okumaya ve üzerinde durup düşünmeye davet ettiğini ve bu davetini sık sık tekrarladığını ifade eder. Ona göre, Kur'ân âyetleri üzerinde düşünmek, onların hikmet dolu mânâlarını zihne yerleştirip hazmetmek demektir. Bu durumun da Kur'ân'ın doğru ve aslına uygun anlaşılabilmesine bağlı olduğunu belirtir. Kur'ân âyetlerinin doğru anlaşılabilmesini tefsirler sağlayabileceğini aktarır.²⁰

Koçyiğit, tefsirinde kullandığı kaynaklara bakılınca, O'nun genellikle âyetin tefsirine dair farklı görüşleri değerlendirmek, âyette belirtilen görüşe dair destek olarak görüşleri nakletmek veya naklettiği görüşün zıddı olan görüşü aktarmak için başvurduğu görülmektedir. Bununla beraber bazen âyetin nâzil olmasındaki sebeplere değinmek, bazen de konuyu pekiştirmek ve farklı bir bakış açısı ile ele alabilmek için değinmektedir. Koçyiğit, kimi zaman aktardığı görüş veya görüşleri benimsediğini ifade ederken, kimi zaman da görüşü aktarıp, bu görüşe katılmadığını belirtmektedir. Bunların yanında ilgili görüşü nakledip herhangi bir yorumda bulunmadığı yerler de mevcuttur.

Koçyiğit, âyetlerin tefsirinde kullandığı meâl kendisinin telif etmiş olduğu “Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali” adlı eserdir. Biz de incelemiş olduğumuz bu tefsirde müfessirin yazmış olduğu meali kullandık. Fakat bu mealde bir takım yazım ve kelime hatalarını mealin anlaşılır olması bağlamında düzelterek aktardık.

Koçyiğit'in hadis alanındaki çalışmalarının yansımaları tefsirinde görülmektedir. Burada kaynaklardan yararlanma açısından sıklıkla hadis külliyatlarını ve kaynaklarını zikretmektedir. Ayrıca âyetin tefsirinde konuya dair bir veya birkaç hadis kaynağından hadisleri örnek olarak aktarmaktadır. Bazen de sahâbenin rivâyetlerini aktarmış ve tefsirde meşhur olan sahâbelerden nakiller yapmıştır. Onun yaptığı bu aktarmalarda kaynak belirttiği de görülür. Bu kaynaklar sıklıkla Buhârî (ö.869) ve Müslim'den, (ö. 875) sonra Kütüb-i Sitte'nin diğer

²⁰ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.41

kaynaklarını; İbn Mâce (ö.887), Ebû Davûd, (ö.889), Tirmizî, (ö.892) ve Nesâî , (ö.915) olan bu eserleri kullanır. Bunların yanında Malîk b. Enes'ten (ö.795), Ahmed b. Hanbel, (ö.855), Beyhâkî'den (ö.1066) nakiller yaptığı görülür. Bunların dışında başka nakiller yaptığı da söylenebilir. Bunlarla beraber, atıfta bulunduğu tefsirler de vardır. İnceleyebildiğimiz kadarıyla, Taberî'nin(ö.923) Camî'u'l-Beyân'ı, Fahreddin er-Râzî'nin (ö.1210) Mefâtihu'l-Gayb'ı, İbn Kesîr'in (ö.1373) Tefsiru'l-Kur'ân'ı'l-Azîm'i zikrettiğini ifade edebiliriz. Ayrıca Ebu Müslîm İsfahânî (ö. 934), Zemahşerî (ö.1144), Mukâtil bin Süleyman (ö.767), Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö.1942), Muhammed Abduh (ö.1905), Hasan Basri Çantay (ö.1964) gibi görüşlerini naklettiği müfessirler olduğu görülür. Yine diğer ilimlerle ilgili olarak İbn İshak (ö.768), İbn Hişâm (ö.833) ve İbn İbn-i Hacer (ö.1449) gibi âlimlerin görüşlerini aktarmıştır. Bunlar dışında burada zikretmediğimiz ve Koçyiğit'in görüşünü aktardığı müfessirler ve âlimler de vardır.

Koçyiğit bazı âyetlerin tefsirinde Kur'ân kıssaları ve İsrâiliyyat konularına Tevrat ve İncil'den sıkça nakiller yapmış ve bunlara atıfta bulunmuştur. Bazen âyete dair görüşleri aktarmak, Tevrat'ta veya İncil'de ilgili âyetin mânâsına işaret eden rivayeti aktarmak için, bazen de var olan çelişkilere değinmek için zikrettiğini ifade edebiliriz.

2.2. KUR'AN-I KERİM MEAL VE TEFSİRİ'NDE YÖNTEM

Kur'ân Hz. Peygamber döneminden günümüze kadar tefsir edilmiştir. Bu tefsir faaliyetleri çeşitli esaslara bağlı kalınarak yapılmıştır. Müfessirler bu esasları dikkate alarak Kur'ân'ı tefsir etmişlerdir. Tefsir ile ilgili öncelikle bilinmesi gereken önemli iki kavram vardır. Bunlar tefsir ve te'vil'dir. Tefsir, sözlükte beyan etmek açıklamak, ortaya çıkarmak, kelime veya sözdeki kapalılığı gidermek gibi anlamlara gelir.²¹ Te'vil ise sözü iyice inceleyip varacağı anlama yormak, döndürmek, bir şeyi amaçlanan son noktaya ulaştırmak gibi anlamlara gelir.²² Bu iki kelime birbirine çok

²¹ Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu'l- Arab**, Dâru Sadr Beyrut, t.y, c.4 s.368.; Muhammed Hüseyin ez-Zehebî, **et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn**, el-Mektebetu'l Vehbe, Mısır, t.y. c.1, s.12; Abdulhamit Birışık, "Tefsir", **DİA**, İstanbul 2011, c.40, s.290-294.

²² Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu'l- Arab**, Dâru Sadr Beyrut, t.y, c.11 s.34.; Muhammed Hüseyin ez-Zehebî, **et-**

yakın anlamda olmalarına rağmen aralarında ince farklılıklar bulunmaktadır.²³ Koçyiğit, te'vil konusunda hassas davranmış olup müfessirler tarafından te'vil edilen âyetleri aktarırken bu konuda dikkatli olunması gerektiğini sık sık vurgulamıştır.

Koçyiğit, tefsirin insanlığın ıslahı ve insanoğlunun zulmet ve dalâletten kurtarılması için indirilen Kur'ân'ın içinde sakladığı hazinenin bir anahtarı olduğunu aktarır. Kur'ân'ın içerisindeki ibareleri anlamının ancak ihtiva ettiği derin manaları öğrenmenin tefsir edilmesiyle ancak mümkün olacağını vurgular. O, Kur'ân'ın kelime ve ibarelerinin insan zihninde intibalar bırakan basit kitaplarla asla kıyaslanamayacağını izah eder. İbarelerindeki îcaz veya kelimelerine sıkıştırılmış hikmet dolu manalara, onun eşine rastlanmamış ve bundan sonra da rastlanması mümkün olmayan bir hazine olduğuna dalâlet ettiğini belirtir. Bugün Müslümanların ellerinde Kur'ân gibi bir kitapları bulunduğu halde geri kalmış olmalarının sebebi, onların Kur'ân'ı anlamak yerine belirli alanlara sıkıştırmaları olduğunu ifade eder.²⁴

Müfessir, Kur'ân âyetleri üzerinde düşünmenin, onların hikmet dolu manalarını zihne yerleştirip hazmetmek olduğunu açıklar. Elde edilecek bu faydanın gerçek bir fayda olabilmesi için, mananın doğru ve aslına uygun olması gerektiğine değinir. Kur'ân âyetlerinin doğru anlaşılmasını da ancak tefsirin sağlayabileceğini zikreder. Bununla ilgili, tefsirin önemine dair âyet nakleder. “*Fecrin beyaz ipliği siyah ipliğinden ayırt edilinceye kadar yiyip için*”²⁵ âyetinde imsak vaktinin tayini için ashaptan bazısı, imsak vaktinin başlangıcını öğrenebilmek için siyah ile beyazı birbirinden ayırt edebilecek zamanı kollamaya başlamışlardır. Hz. Peygamber bu durumu yukarıda bahsettiğimiz şekilde uygulamaya çalışan Adiyy b. Hatim’e sözü edilen iplerin ufukta gece ile gündüzü ayıran hat olduğunu beyan eder. Koçyiğit, Hz. Peygamber’in mezkûr âyeti tefsir ettiğini ifade eder. Bunun yapılmaması halinde bugün bile insanların böyle bir duruma başvurabileceğini zikreder. Müfessir örnek

Tefsîr ve'l-Müfessirûn, el-Mektebetu'l Vehbe, Mısır, t.y. c.1, s.13; Yusuf Şevki Yavuz, “Te'vil”, **DİA**, İstanbul 2012, c. 41, s.27.

²³ İsmail Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü**, AÜİF Yay. Ankara 1971, s.210.

²⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.40-41.

²⁵ **Kur'an-ı Kerim**, Bakara, 2/187.

olarak vermiş olduğu bu âyette ve tefsirinde bu konu ile alakalı başka âyetlerde tefsir olmaksızın bu âyetlerin manalarının tam anlamıyla anlaşılamayacağını belirtir.²⁶

Kaynakları açısından ağırlıklı olarak rivayet tefsiri metodunu kullanmış olan müfessir bazen de dirayet metoduna başvurmuştur. Koçyiğit'in hadisçi kimliğinin etkisini bu konuda görmek mümkündür. Kur'ân'ı sünnet ile tefsirde, âyetlerin sebebi-i nüzullerini aktarırken veya başka konulardaki âyetleri tefsir ederken, rivayetleri ve sünneti kullandığı gözlemlenir. Âyetleri tefsir etme şekli ise ilkin söz konusu âyetin mealini aktarmış ve ardından ayete dair açıklamalar yapmıştır. Âyetlerde geçen kelimelere dair açıklamalar yapmış ve onların sahip olduğu farklı manalara değinmiştir. Bazen âyetin mealine veya zikri geçen kelimeye dair yanlış anlaşılmalara açıklar. Bununla birlikte müellif fıkhi konulara da değinip mezheplerin âyete dair görüşlerini aktarır. Koçyiğit'in bu konularda genellikle Ehl-i Sünnet'in çizgisini benimsediği söylenebilir. Müfessir bazen de âyete dair Kutsal kitaplardan alıntılar nakletmiştir. Bununla beraber siyer, kelam ve sosyoloji gibi ilimler ile alakalı konulara da değinmiştir.

Koçyiğit'in tefsirindeki genel tutumu ehl-i sünnet çizgisinden ayrılmadığı yönündedir. Dikkat çeken konularda müfessir, konu ile alakalı genellikle kendi görüşünü aktarır. Bazen konuya kısaca değinerek konuyu açıklarken bazen de konu üzerinde durmuştur. Müfessir yöntem olarak aşırı denebilecek yorum ve görüşler belirtmemiş olup genel olarak anlaşılır bir dile sahiptir. Fakat mühim gördüğü konularda taviz vermemiş ve bunu savunduğu da görülür. Bu eser, herkesin anlayabileceği sade ve anlaşılır bir eser olması amaçlanmıştır. Bu açıdan dili sade ve anlaşılır olup okuyucuyu yoracak şeklide veya anlamayacağı detay konulara girilmemiştir.

Tefsirin mukaddimesinde Koçyiğit, yöntemine dair açıklamalarında ictimai tefsire yönelik yazıldığını aktarır. Bu tür tefsirde Kur'ân'ın tamamındaki hedefler gözardı edilmeksizin okuyucuyu Kur'ân'ın istediği hedefe ulaştırma gayesi güdüldüğünü ifade eder. Bunun için diğer tefsir yöntemlerinde olduğu gibi gereksiz detaylara girilmeden, Kur'ân'ın bir tıp ve astronomi kitabı olmadığı gibi değişmesi

²⁶ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.41.

mümkün olan insani ve toplumsal durumların kaynağının Kur'ân'da aranmaması gerektiğini zikreder.²⁷ Bu konuyla ilgili örnkeleri ve detaylı açıklamalarını dirayet boyutu bölümünde belirteceğiz.

2.2.1. Rivayet Boyutu

2.2.1.1. Kur'ân'ı Kur'ân'la Tefsiri

Allah (c.c) tarafından gönderilen kitapların sonuncusu Kur'ân'dır. Bu nedenle onun tefsiri yapılırken kullanılabilecek ilk ve temel kaynak da yine Kur'ân olacaktır. Kur'ân'dan bir mesele inceleneceği zaman, o mesele ile ilgili âyetlerin üzerinde durulması gerekir. Yani Kur'ân'ı yine Kur'ân ile açıklamak gerekir.²⁸ Bu şekilde ilahi kelâm yine ilahî kelâmla açıklanmış olur. Kur'ân, insanların alışa geldiği kitap düzeninde bir kitap değildir. O'nun içerisinde bulunan konular değişik boyut ve kapsamda farklı yerlerde bulunabilmektedir. Bir konu aynı zamanda başka konularla da alakalı olabilir.²⁹ Bu da Kur'ân'ın nâzil olduğu süre zarfında âyetlerin farklı olaylarla ilgili olarak inmesiyle alakalı bir durumdur.

Kur'ân'da bazı âyetlerin diğerleri ile tefsir edilmesi anlamlarının anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bu açıdan bir âyeti tefsir etmek için başvurulacak ilk kaynak o âyete dair diğer âyetlerdir. Bu, mutlakın mukayyede veya âmmın hâssa veya mücmelin mübeyyene hamledilmesi gibi açılardan meydana gelmiştir.³⁰ Bunun için Kur'ân'da bir mesele inceleneceği zaman, o mesele ile alakalı bütün âyetlerin incelenmesi gerekir. Bazı meselelerin bu şekilde hallolması mümkün ise başka kaynağa başvurmaya gerek kalmaz. Bu durumda, birçok konuda Kur'ân'ın Kur'ân ile tefsir edildiği gerçeğini göstermektedir.³¹

Koçyiğit, bazı âyetleri diğer bazı âyetler ile tefsir etmiştir. Bu konunun dirayet boyutu da vardır. Fakat biz bu konuda müfessirin çıkarımlarını aktaracağız. Müfessir âyetleri diğer başka âyetler ile tefsir ederken bazen konuyu daha anlaşılır

²⁷ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.49.

²⁸ İsmail Cerrahoğlu, **Tefsir tarihi** Fecr Yayınevi, Ankara 1996, s.40; Bedruddin Muhammed b. Bahadır ez-Zerkeşî, **el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'an**, Dâru't-Turâs, Kahire 1984, c.2 s.175.

²⁹ Mustafa Ünver, "Temel Tefsir Yöntemleri", Bahattin Dartma (Ed.), **Tefsir Tarihi ve Usûlü** (s. 108-131), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2013, s. 111.

³⁰ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.42.

³¹ Cerrahoğlu, "**Tefsir Tarihi**" Fecr Yayınevi, Ankara 1996 s. 40

kılmak ve konuyu detaylandırmak, bazen de âyeti ve konuyu te'yid etmeyi amaçlamıştır.³² Koçyiğit, âyetle geçen bazı kelimeleri izah etmek, tercihte bulunmak ve âyetleri örneklendirmek için bu yöntemi kullanmıştır.³³

Âl-i İmrân sûresi 4. âyetinde geçen “*Kitabı sana, kendinden önceki kitapları tasdik etmek için hak ile indirmiştir; daha önce de, Tevrat ve İncil'i, insanlara hidâyet olmak üzere inzal etmişti, hak ile bâtılı ayıran (Furkân)ı da indirmiştir. Allah (c.c)'ın âyetlerini inkâr edenlere, şüphesiz şiddetli bir azâb vardır. Allah (c.c), Azîz'dir; (hak edenlere karşı) intikam sahibidir*” şeklindeki âyetin mealinde Koçyiğit, ‘Furkân’ kelimesinin ‘Gufran’ vezninde olduğunu ve hak ile batıl arasını ayırt eden şey anlamında olduğunu zikreder. Bazı müfessirlerin bunu “*Kitabı sana hak ile indirmiştir*” şeklinde açıklayarak Kur’ân kastedildiğini ifade eder. Fakat Koçyiğit bunun tekrar olduğunu ve bu görüşü benimsemenin mümkün olamayacağını belirtir. İbn Cerîr et-Taberî ve Muhammed Abduh gibi müfessirlerin ise ‘furkân’ kelimesi ile alakalı delil ve burhan gibi her hususta hak ile batılı birbirinden ayıran her şeyin olduğunu belirtmiş ve buna aklı da eklemişlerdir. Konu ile alakalı Şurâ sûresi 17. âyetle “*Hak ile kitabı mizanı indiren Allah (c.c)tır*” şeklindeki âyetle mizân kelimesini bazı müfessirlerce ‘adalet’ olarak tefsir edildiğini ifade eder. Bundan dolayı Koçyiğit, Âl-i İmrân sûresinin 4. âyetindeki ‘Furkân’ kelimesinin ilk üç kitaptan ibaret olduğunu ve bunun da akıl olabileceğini aktarır.³⁴ Âyetteki örnekte görüleceği üzere Koçyiğit, âyet hakkında farklı görüşleri ifade etmiş ve âyetle görünen mânâ dışında başka bir anlam tercih etmiştir.

“*Bilmeyenler, (ne olurdu?) "Allah (c.c) bizimle konuşsaydı yahut bize bir mucize gelseydi" demektedirler. Onlardan öncekiler de tıpkı onların söyledikleri gibi söylemişlerdi; kalpleri (nasıl da) birbirine benzemiş! Oysa biz, yakînen bilmek*

³² Konuyla ilgili ayetler tefsirde çokça zikredilmiştir. Bir kısmı için bkz, Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, 140, 149, 157, 165, 185, 210, 298, 306, 362, 413, 432, 437, 440, 447, 466, 473, 510, 522. c.2, 12, 36, 39, 47, 64, 71, 94, 113, 121, 167, 173. c.3, 14, 21, 177, 279,332, 480, 512, 550. c.4, 125,164, 298, 349, 476. c.5, 46, 68, 118, 167, 225, 327, 393, 443, 472, 534. c.6, 28, 225, 297, 325. c.7,80, 184, 336.

³³ Mesela bkz. Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, 105, 112,135, 177, 209, 220, 232, 291, 457, 473,

³⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.423. Ayrıca Bkz. Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberî, “**Câmiu'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân**, Merkezu'l-Buhûs ve'd-Dirâsât el-Arabiyye ve'l-İslâmiyye, Kahire 2001, c.5, s. 182.

isteyenlere âyetleri apaçık bildirmişizdir”³⁵ meâlindeki âyetle müfessir Yahudi ve Hristiyanların inkârlarından bahsederek, bunların hem Hz. Peygamber’e inanmadıklarını, hem de ona indirilen Kur’ân’ı inkâr ederek Hz. Peygamber’den başka âyetler ve mucizeler istediklerini nakleder. Bununla ilgili olarak Koçyiğit, çeşitli âyetleri zikretmiştir. İsrâ sûresi 90-93. âyetlerinde “*Bizim için şu yerden bir pınar akıtmadıkça sana asla inanmayacağız*”, Furkân sûresinin 21. âyetinde ise, “*Bizim üzerimize melekler indirilmeli değil miydi yahut hiç olmazsa Rabbimizi görmeli değil miydik?*” dediklerini aktarır. Koçyiğit, örnek olarak vermiş olduğu bu âyetlerde Yahudi ve Hristiyanların bu tip isteklerinin öncekiler gibi, Hz. Peygamber’e ve ona indirilen kitaba inanmamak için başvurdukları bahanelerden olduğunu belirtir. Bununla birlikte geçmiş ümmetlerin de bu tip yollara başvurduğunu vurgular.³⁶

Yine Âl-i İmrân sûresinin 24. Âyetinde şöyle buyurulmaktadır. “*Bunun sebebi, "ancak sayılı günlerde bize ateş dokunacaktır demeleri ve uydurmuş oldukları bu şeyin dinleri hususunda kendilerini aldatmasıdır"* Müfessir, Bakara sûresinin 80. âyetinde değindiği âyete atıfta bulunarak bu âyeti tefsir ederken şu âyeti örnek olarak göstermiştir. “*Demişlerdi ki: O, "Sayılı günler dışında, bize asla ateş dokunmayacaktır. (Ey Muhammed sen de onlara) de ki: "Siz, Allah (c.c) katından bir söz mü aldınız zira Allah (c.c), asla sözünden dönmez? Yoksa Allah (c.c)'a karşı bilemeyeceğiniz bir şey mi söylüyorsunuz"*”³⁷ Koçyiğit, bu âyetle Yahudi hahamların bu şekilde halkı hak yoldan saptırdığını ve onlara ateş dokunmayacağını söyleyerek uyuttuğunu zikreder.³⁸

Öte yandan Koçyiğit’in, kelimeleri izah ettiği ve olabilecek ihtimaller arasında tercihte bulunduğu görülür. Bununla alakalı, Âl-i İmrân sûresi 39. ayette “*Mabette, onun namaza kalkmış olduğu bir sırada, melekler ona şöyle seslenmişlerdi: "Allah (c.c), sana, kendisinden gelecek bir kelimeyi tasdik eden, efendi, nefesine hâkim ve sâlihlerden bir Peygamber olan Yahyâ’yı müjdeler"* geçen صلاة kelimesini izah eder. Müfessir bu âyetle geçen ‘صلاة’ kelimesinin bugün

³⁵ Bakara, 2/118.

³⁶ Cerrahoğlu, **Tefsir Tarihi**, Fecr Yayınevi, Ankara 1996 s.185.

³⁷ Bakara 2/80.

³⁸ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.445.

Müslümanların kıldığı ‘*namaz*’ mânâsında olmayıp ‘*dua*’ mânâsında olabileceğini ifade eder. Ancak Koçyiğit kendi meâlinde de bu kelimeye ‘*namaz*’ anlamını vermiştir.³⁹ Koçyiğit burada “Zekeriyyâ’nın rabbine ibadet ettiği sırada” mânâsını vermenin daha uygun olabileceğini zikreder. Bunun meleklerin ona seslenişinin ve bir evlat müjdesi vermelerinin, bu dua sırasında olduğunun anlaşıldığını belirtir. Bu durum Meryem sûresinde konunun geçtiği 2-12. âyetlerde Hz. Zekeriyyâ’nın rabbine gizli bir şekilde yalvardığını ve dua ettiğini belirtir. Bu âyetin bahsi geçen âyete uygun düştüğünü zikreder.⁴⁰ Bu âyette görüldüğü üzere Koçyiğit âyette geçen kelime ile ilgili farklı anlamlar üzerinde durmuş ve bunların arasında tercihte bulunmuştur.

41

Başka bir örnekte ise “*Meryem de demişti ki; "Rabbim! Hiçbir beşer eli bana dokunmamışken, nereden benim oğlum olacak?" Allah da şöyle buyurmuştu: "Allah dilediğini böyle yaratır. Bir şeyin olmasını murat ettiği zaman, ona sadece ol der; o da hemen olur."*

⁴² buyurulmuştur. Bu âyette Hz. Meryem’in “*Rabbim! Hiçbir beşer eli bana dokunmamışken, nereden benim oğlum olacak?"* sorusuna hitaben “*Allah dilediğini böyle yaratır.*” buyurmuştur. Müfessirimiz, bu âyetten yola çıkarak Allah’ın Hz. Zekeriyyâ’ya Hz. Yahyâ’yı verdiğini, kendisine kimsenin eli değmemiş Hz. Meryem’e Hz. Îsâ’yı bahşettiğini zikreder. Bu iki durumdan da insanlar için alınması gereken büyük ibret olduğunu ifade eder. Allah Teâla’nın her iki yaratma işini âyetlerde farklı ifadelerle beyan ettiğini, Hz. Zekeriyyâ’ya verdiği Hz. Yahyâ’yı ‘*فَعَلَ*’ fiiliyle, Hz. Meryem’e verdiği Hz. Îsâ’yı ise ‘*خَلَقَ*’ fiiliyle ifade ettiğini açıklar. Âl-i İmrân sûresinin 40. ayetinde “*Allah (c.c) dilediğini yapar*”⁴³ buyururken Hz. Îsâ hakkında “*Allah dilediğini yaratır*” buyurmuştur. Koçyiğit, burada iki fiil arasındaki farkın sadece kelime bazında olmadığını bununla birlikte fiillerin neticeleri arasında da farkın olduğunu belirtir. Hz. Yahyâ’nın teşekkülü karı koca arasında normal beşeri kaidelerle olduğu için ‘*فَعَلَ*’ (yapma)’ fiili ile aktarıldığını kaydeder. Zira ‘*خَلَقَ*’ (yaratma)’ fiilinin yoktan var etme anlamı vardır. Hz. Îsâ’nın yaratılmasında

³⁹ Bakara 3/39.

⁴⁰ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.457.

⁴¹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.458.

⁴² Âl-i İmrân, 3/47

⁴³ Söz konusu ayet: “(O da:) “*Rabbim! Yaşlılık bana gelip çatmış. Karım da kısır olduğu halde, benim nereden çocuğum olacak?" demiş, Allah da, "Allah, dilediğini böyle yapar" buyurmuştur.*”

insanlar arasında var olan sebeplerle oluşmadığını, bundan dolayı ‘خَلَقَ’ fiilinin kullanıldığını zikreder.⁴⁴

Koçyiğit’e göre, Tevbe süresinin ilk âyetinde buyurulan “Allah (c.c) ve Resûlünden, antlaşma yaptığınız müşriklere bir ihtardır” şeklindeki âyet bir bakıma Hz. Peygamber’in müşriklerle yapmış olduğu antlaşmayı bozması anlamına gelse de, “Yahut da bir kavmin (antlaşmaya) hainlik etmesinden korkarsan, bu takdirde de (antlaşmalarını) onlara geri çevirip onlar gibi yap. Allah, hâinleri asla sevmez”⁴⁵ şeklindeki âyet göz önünde bulundurulduğunda, antlaşmalara riâyet etmeyenlere karşı takip edilecek yolun, onlar gibi yapmak olduğunun anlaşılacağını belirtir. Şunu da unutmamak gerekir ki, antlaşmalar son vermek konusundaki emrin Allah’tan (c.c) gelmiş olması da, Hz. Peygamber’in müşriklerle yaptığı antlaşmanın keyfi bir şekilde bozulmadığının açık bir delilini teşkil ettiğini ifade eder.⁴⁶

“(Ey müminler!) Size, kendi içinizden sıkıntıya uğramanız kendisine ağır gelen size düşkün müminlere karşı müşfik, merhametli bir Peygamber gönderilmiştir.”⁴⁷ âyetinde Allah (c.c) müminlere kendi içlerinden, yine kendileri gibi insan olan bir Peygamber göndermekle onlara büyük ihsanda bulunmuştur. Bu mânâda geçen başka bir âyet ise şöyle buyurulmaktadır: “Ümmî Araplar içinde, kendilerinden olan ve onlara Allah’ın (c.c) âyetlerini okuyan, onları temizleyen ve onlara kitap ve hikmeti öğreten bir Resul gönderen O’dur. Hâlbuki önceden bu Araplar, apaçık bir sapıklık içinde bulunuyorlardı.”⁴⁸ Keza Âl-i İmrân sûresinin 164. âyetinde aynı mânâda şöyle buyurulmaktadır: “Allah (c.c), kendilerine, içlerinden, âyetlerini, onlara okuyan, onları (maddî ve manevî pisliklerden) temizleyen ve onlara Kitap ve hikmeti öğreten bir Peygamber göndermekle, müminlere şüphesiz büyük lütufta bulunmuştur. Oysa önceden onlar, apaçık bir sapıklık içinde bulunuyorlardı.” Allah Teâla, müminlere hudutsuz lütfunun bir tezahürü olarak gönderdiği Peygamberleri bu âyetle tavsif ettiğini belirtir. Burada görüldüğü üzere

⁴⁴ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.466.

⁴⁵ Enfâl, 8/58.

⁴⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.302.

⁴⁷ Tevbe, 9/128.

⁴⁸ Cuma, 62/2.

müfessir, konuyu detaylandırmak için konuya işaret eden başka âyetleri zikretmiştir.⁴⁹

Koçyiğit, “(Ey Muhammed) Sen Kur’ân okuduğun zaman, seninle âhirete iman etmeyenler arasına gizli bir perde çekmişizdir”⁵⁰ şeklindeki âyeti ile ilgili olarak açıklamalar yapar. Müfessirlerden nakledildiğine göre Hz. Peygamber Kureyş müşriklerine Kur’ân okuyup da onları Kur’ân’a inanmaya ve onunla amel etmeye davet ettiği zaman, müşriklerin buna karşı çıktığını belirtmektedir. Onlar Hz. Peygamber’i alaya alarak “Bizi davet ettiğin şeye karşı kalplerimizde örtüler, kulaklarımızda da ağırlık vardır; bizimle senin aranda ise, bir perde bulunuyor. Sen istediğini yap; biz de yapacağız”⁵¹ demişlerdir. Bunun üzerine Allah’ın (c.c) bu âyeti indirdiğini ve “(Ey Muhammed) Sen Kur’ân okuduğun zaman, seninle ahirete iman etmeyenler arasına gizli bir perde çekmişizdir” buyurduğunu ifade eder.⁵²

Yine, Enfâl sûresi 13. ayette “Kalplerini birleştiren O’dur. Sen, yeryüzünde bulunan şeylerin hepsini birden verseydin, kalplerini yine de birleştiremezdin; fakat Allah (c.c), onları birleştirmiştir. Şüphesiz O, Azîz’dir; hikmet sahibidir.”⁵³ buyurulmuştur. Müfessir bu âyetin Allah’ın (c.c) müminlerle Peygamberimizi teyidi, güç, kuvvet vermesi, cahiliye döneminde onlar birbirleriyle savaşıp dururlarken ve birbirlerinin mallarını yağmalarken, onların kalplerini birleştirip Peygamberimizin etrafında topladığına dikkat çektiğini söyler. Ona göre Âl-i İmrân sûresi 103. âyet bunun en güzel açıklamasıdır.⁵⁴ Âyette “ Allah (c.c)’ın size olan nimetlerini hatırlayın: hani bir zamalar birbirinize düşman idiniz. Allah (c.c) kalplerinizi birleştirmişti de O’nun nimetleriyle kardeş oluvermiştiniz. Keza bir ateş çukurunun kenarındaydınız da, sizi oradan kurtarmıştı.”⁵⁵ buyurulmuştur. Koçyiğit, ilk zikrettiğimiz âyeti anlaşılır kılmak için, aynı mânâda gelmiş ikinci âyet ile desteklemiştir.

⁴⁹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.453.

⁵⁰ İsrâ, 17/45.

⁵¹ Fussilet, 41/5.

⁵² Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.345.

⁵³ Enfâl, 8/63.

⁵⁴ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.279.

⁵⁵ Âl-i İmrân,3/103.

2.2.1.2. Kur'ân'ı Sünnet ile Tefsiri

Kur'ân'dan sonra İslam'ın ikinci kaynağı sünnettir. Bundan dolayı tefsir yapılırken Kur'ân'dan sonra Hz. Muhammed'in sünneti yol göstericidir.⁵⁶ Hz. Peygamber, Kur'ân'ın ilk tefsir eden olduğu gibi, onun sünneti de Kur'ân'ın şerhi ve açıklamasıdır. Hz. Peygamber'in sünneti de Kur'ân'dan sonra ona hikmet olarak Allah (c.c) tarafından verilmiştir.⁵⁷ Kur'ân'ın beyan ve tefsirinde başvurulacak ilk kaynağın Hz. Peygamber'in olması kadar doğal bir şey düşünülemez. Çünkü Kur'ân-ı Kerim Hz. Peygamber'e indirilmiş, O'da insanlara tebliğ ve tebyîni o yapmıştır.⁵⁸ Kur'ân'ın tefsirinde en önemli yetki sahibi olan kişi şüphesiz Hz. Peygamber'dir. O halde Kur'ân'ın tefsirinde en önemli kaynak Hz. Peygamber'in sünneti olacaktır.⁵⁹

Talat Koçyiğit'e göre hadis ile sünnet aynı manâya sâhiptir. Hadislerin sahâbe ve sonraki nesiller arasında rivâyet edildiği dikkate alınırsa, İslam dininde onun kazanmış olduğu değeri ve dinin tekemmülündeki önemini anlamak ve tespit etmek kolaylaşacaktır. Çünkü İslam inancında sünnetin Kitap'tan sonra ilk kaynak olduğu bilinen bir durumdur.⁶⁰

Kur'ân Hz. Peygamber (s.a.v) aracılığıyla insanlara gönderilmiştir. Bundan dolayı Peygamber efendimiz inen âyetleri insanlara açıklamış ve tebliğ etmiştir. İmam Şafî'nin ifade ettiği gibi Allah'ın (c.c) hüküm koymadığı konularda Resulullah'ın (s.a.v) sünneti Allah'ın (c.c) hükmü mesabesindedir.⁶¹ Koçyiğit, İslam dininin ikinci kaynağı olarak vazgeçilmez kaynağın Peygamber efendimizin sünneti olduğunu belirtir. Hz. Peygamber, Allah (c.c) tarafından gönderilen elçidir. O'nun, iman, ibadet ve ahlak gibi ameller hakkında Peygamber olarak emrettiği veya bunların korunması hakkında yasakladığı her şey Allah'tan olduğunu zikreder. Yani Allah'ın (c.c) emri ve Allah'ın (c.c) nehyidir. Buna göre “*Kim peygamber'e itaat*

⁵⁶ Bkz. Muhammed Hüseyin ez-Zehbî, **et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn**, el-Mektebetu'l Vehbe, Mısır, t.y. c.1, s.35.

⁵⁷ Talat Koçyiğit, **Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi**, AÜİF, Ankara 1963, c. 11, s. 94.

⁵⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.43.

⁵⁹ Cerrahoğlu, **Tefsir Tarihi**, Fecr Yayınevi, Ankara 1996, s.43,

⁶⁰ Talat Koçyiğit, **Hadis Tarihi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1988, s.11; Bkz. Muhammed Hüseyin ez-Zehbî, **et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn**, el-Mektebetu'l Vehbe, Mısır t.y. c.1, s.27.

⁶¹ Muhammed b. İdris eş-Şâfiî, **er-Risale**, Kültür yay. İstanbul 1969, s.51.

ederse Allah'a (c.c) itaat etmiş olur.”⁶²Çünkü Allah (c.c) insanlara doğrudan doğruya bir şeyi emretmediğini aktarır. O emirlerini ve nehiylerini insanlar arasından seçtiği ve bizzat terbiye ettiği Peygamberleri aracılığı ile insanlara gönderdiğini ifade eder.⁶³

Koçyiğit sünnetin önemi ile alakalı “Ey Peygamber! Rabbinden sana indirilen (âyetler)i tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, Rabbinin Peygamberliğini yapmamış olursun Allah (c.c) seni insanlardan korur. Allah (c.c), şüphesiz kâfir kavme hidâyet etmez.”⁶⁴ şeklindeki âyetin meâlinde Hz.Peygamber’in tebliğ görevinden bahsetmiştir. Koçyiğit, bu âyette Peygamber efendimizin tebliğ görevinin önemine değinir. Bu âyetin insanların zihninde belirecek vahiylerin bir kısmı gizli kalmış veya insanlara bildirilmemiş gibi şüpheleri gidermek için olduğunu belirtir. Bu sebeple kimsenin Peygamber efendimize yönelik bir veya birkaç ayeti insanlara tebliğ etmediğini ileri süremeyeceğini ifade eder.⁶⁵ Koçyiğit, Hz. Peygamber’in başlıca görevi Allah Teâlâ’nın kendisine indirdiklerini tebliğ etmek olduğunu aktarır. Bununla beraber Allah, (c.c) İslam’ı din olarak tamamlamış ve onda Müslümanların sorup da öğrenemeyecek eksiklik bırakmadığını belirtir. Çünkü Hz. Peygamber’in tebliğ ile birlikte tebyin görevi vardır ve o da, kendisine indirilen âyetin açıklaması olduğunu vurgular. Bu âyetler arasında öyle âyetler vardır ki, bunlar açıklanmadıkça ve tatbik şekilleri gösterilmedikçe, bunlarla amel edilmesinin mümkün olmayacağını zikreder.⁶⁶

Hz. Peygamber Allah’tan (c.c) aldığı emre uyarak, inen âyetleri Müslümanlara tebliğ etmiş ve bu şekilde Peygamberlik görevini îfa etmiştir. Ancak, bu görev sadece tebliğ görevi ile sınırlı kalmış olsaydı, Müslümanlar büyük sorunlarla karşılaşacaklardı. Mesela namaz kılınmasını emreden âyetler mücmel olarak gelmiş, fakat namazların rekâtların sayısı, nasıl yapılacağı ve vakitleri Kur’ân’da açıklanmamıştır.⁶⁷

⁶² Nîsa, 4/80.

⁶³ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.116.

⁶⁴ Mâide, 5/67.

⁶⁵ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.378.

⁶⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.430.

⁶⁷ Talat Koçyiğit **Hadis Tarihi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1988, s.12.

Koçyiğit, Nahl sûresinin 44. âyetinde Peygamber efendimize hitap edilerek, *“Kendilerine indirileni insanlara açıklayasın diye sana Kur’ân’ı indirdik; ta ki onlar da düşünüp ibret alsınlar”* buyurulduğunu ifade eder. Kur’ân’ı açıklamak Hz. Peygamber’in bir görevi olduğuna değinir. Buna göre Hz. Peygamber Allah’ın (c.c) kendisine talim ettiği ve açıklanmasına izin verdiği nispette bu görevi yerine getirdiğine şüphe yoktur. Çünkü hadis kitaplarına başvuranlar, bu kitaplar içinde tefsire tahsis edilmiş bir bab ve bu babda Hz. Peygamber’den bir âyetin tefsiri hakkında rivâyet edilmiş bir hadis bulmakta güçlük çekmeyeceklerini ifade eder.⁶⁸

Koçyiğit’in, hadis alanında çalışmalar yapmış olması münâsebetiyle âyetlerin tefsirinde kendi görüşünü belirtmiştir. Mesela, Hz. Îsâ’nın gökten nüzûlü konusunda müfessirlerin âhâd hadislerin itikadî konularda delil olarak getirilemeyeceğini savunduklarını ifade eder. Koçyiğit, bu görüşe katılmadığını ve ona göre bir hadisin sahlilik şartı, onun mütevâtir olması değildir. Mütevâtir hadis en sağılam hadistir. Fakat bu durum, mütevâtir olmayan hadislerin sahlil olmadığı anlamına gelmez. Bazen bir hadisin sıhhatini gerektirecek öyle karinelerle anlaşılır ki onu reddetmek mümkün olmaz. Mesela Buhârî ve Müslim’in naklinde ittifak ettikleri, herhangi bir imamın tenkidine uğramamış, fakat tevatür seviyesine ulaşamamış ve âhâd seviyesinde kalmış hadisler vardır. Bunlar âhâd olsa da hiçbir hadisçi onun sıhhatinden şüphe etmediklerini ifade eder.⁶⁹

Koçyiğit’in hadis alanında çeşitli eserler veren ve bu alana vakıf olan bir şahsiyet olduğunu ifade ettik. Bununla alakalı Kur’ân’ı tefsir ederken kullanmış olduğu ilk metot öncelikle Kur’ân’ı Kur’ân ile tefsir etmek olmuştur. Hadis alanındaki çalışmalarının tesirini âyetleri tefsir ederken, sünneti ve hadisleri çeşitli vesilelerle kullanırken görmek mümkündür. Hadislerde kullandığı kaynaklar genel kabul gören kaynaklardır. Bununla birlikte Koçyiğit’in, sahlil hadisleri kullandığını ve bunlara çokça vurgu yaptığını ifade edebiliriz. Bu hadisleri genellikle âyeti teyit etmek, açıklamak, âyete örnek vermek, âyetteki görüşü desteklemek bağlamında kullanmıştır. Bazen de farklı görüşleri belirtmek ve âyetle ilgili sebab-i nüzûl bağlamında meydana gelmiş bir olaya işaret etmek için, hadisler zikretmiştir. Tefsir

⁶⁸ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.43-44.

⁶⁹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.474.

ettiği âyette, naklettiği hadislerden sonra bazen konu ile alakalı kutsal kitaplardan ve fikhî, itikadî mezheplerin görüşlerini de aktarmıştır.⁷⁰ Hadisleri aktarırken hadislerin metnini ve kaynağını vermiştir. Bu hadislerin sahih olup olmadığını belirtmiştir. Kullanmış olduğu hadisler genellikle sahih hadis, mütevatir derecesinde olan hadisler ve kudsî hadislerdir. Burada Koçyiğit'in Kur'an'ı tefsir ederken sünneti delil gösterme biçimine birkaç örnek vereceğiz.

Koçyiğit, Allah'a (c.c) itaat ettiğimiz gibi Kur'an'da mücmel ve gayr-i mufassal yahut mübhem ve gayr-i mübeyyen olarak gelen âyetleri beyan edip açıklayan ve onların anlaşılıp kendileriyle amel edilmesini sağlayan Peygamber'e de itaat etmemiz gerektiğini ifade eder. Zira *"Her kim o Peygamber'e itaat ederse, Allah (c.c)'a itaat etmiş olur"*⁷¹ âyetinde olduğu gibi, Peygamber'e itaat etmeyen kimsenin Allah'a (c.c) da itaat etmediği belirtir. Peygamber'e itaat ise sünnete uymaktır. Çünkü sünnet olmadan Kur'an ile amel etmek mümkün değildir. Nahl sûresinde *"Sana da, insanlara, kendilerine indirileni açıklayasın diye Kur'an'ı indirdik."*⁷² buyurulmuştur. Buna göre Peygamber efendimizin (s.a.v) tebliğ görevinden sonra bir de tebyîn, yani Kur'an'ı açıklama görevine işaret edilmiştir. Koçyiğit, Allah'ın (c.c) Kur'an'da açıklanması gereken hususlardan bir kısmını açıkladığını, bir kısmını da mücmel ve mübhem bırakarak onların açıklamasını da Peygamber efendimize bıraktığını zikreder. Allah (c.c) Kur'an'ı Kerim'de Hz. Peygamber'e itaati kendisine itaatle birlikte zikretmiş ve bunu sık sık âyetlerde zikrettiğini belirtir.⁷³

Koçyiğit, Müslümanlar arasında, Yahudî ve Hristiyan meşrepli birtakım kimselerin İslam'ı kilise dinine benzetmek için 'Hz. Peygamber'in sünnet ve hadislerinin içerisine yalan karışmıştır diyerek' saf dışı bırakmaya çalıştığını belirtir. 'Sadece Kur'an'a dayalı İslam' veya hadislerin, Kur'an İslam'ını anlamaya engel

⁷⁰ Konuyla ilgili hadisler çokça zikredilmiştir. Bir kısmı için bkz., Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri** c.1, 113, 197, 217, 219, 254, 266, 290, 305, 316, 347, 361, 367, 372, 390, 392, 394, 397, 400, 402, 403, 406, 413, 424, 434, 461, 494, 506 510. c.2,12, 14, 16, 31, 46, 62, 65, 67, 71, 75, 81, 94, 117, 130, 192, 202, 252, 260, 268, 329,406,430. c.3,56, 167,186,211, 223, 218,289,308,349,442,551. c.4, 99,162,196,218,327,400, c.5,59,69,86,150,171,217, 362. c.6,73,91,117,200,231,299.

⁷¹ Nisâ, 4/80.

⁷² Nahl, 16/44.

⁷³ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.413.

teşkil eden bir şey olduğu iddiasıyla ortaya çıkıp asırlardır devam eden bu düşünceye Müslümanların kanmamaları gerektiğini ifade eder.⁷⁴

*“İçinizden birine ölüm yaklaştığında, eğer mal bırakacaksa, Allah (c.c)'tan sakınanlara bir hak olmak üzere, anaya, babaya ve akrabaya, bilinen bir şekilde vasiyette bulunması, üzerinize farz kılındı.”*⁷⁵ âyetinde vasiyetin kişiye farz kılındığından bahseder. Burada âyet-i kerimede ‘mal’ karşılığında ‘خَيْرٌ’ kelimesi kullanılmış ve “ölüm yaklaşırsa eğer hayır bırakacaksa...” buyurulmuştur. ‘خَيْرٌ’ lugatte mal mânâsına gelirse de umumiyetle, servet mânâsında kullanılmıştır. Nitekim bir adam Hz. Aişe’ye gelip, “ben vasiyet etmek istiyorum” dediği zaman Hz. Aişe, malının miktarını ve ailesinin kalabalık olup olmadığını sorup öğrendikten sonra Allah Teâlâ ‘eğer hayr bırakacaksa’ buyuruyor; senin ise malın az; onu da ailene bırakmasını istemiştir. Koçyiğit’e göre, burada sahâbe devrinde hayr kelimesinin delâlet ettiği mânâ, malın çokluğudur.⁷⁶

Yine, *“Yoksa siz (Ey Müslümanlar) sizden evvel gelip geçen, hattâ Peygamberleri, beraberindeki müminlerle birlikte "Allah (c.c)'ın yardımı ne zaman?" diyecek kadar sıkıntılara ve acılara maruz kalıp sarsılan (milletlerin hali, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sanıyorsunuz? Bilin ki Allah'ın (c.c) yardımı yakındır.”*⁷⁷ âyetinde Müslümanların yaşadıkları sıkıntılardan bahsedilmiş ve önceki milletlerden misal verilmiştir. Koçyiğit, bu âyete örnek olması açısından Müslüman sahâbelerinin yaşadıkları sıkıntılardan örnek vermiştir. Bunlardan, Buhârî tarafından Habbâb b. Eret’ten nakledilen bir hadisten öğrendiğimize göre Habbâb, Hz. Peygamber’e şikâyetle bulunarak; “Bizim için yardım istemeyecek misin?” demiş, Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur. “Sizden önceki milletlerden bir adam alınır, yerde kazılan bir çukura gömülür, başının üzerine de bir testere konurdu. Sonra testereyle ikiye bölünüp, demir taraklarla etleri kemiklerine kadar taranırdı da bunlar, onu dininden yine döndüremezdi. Yemin ederim ki Allah (c.c) bu dini tamamlayacaktır ve yolcu San’a’dan Hadramevt’e Allah’tan (c.c) ve bir de koyunları

⁷⁴ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.413-416.

⁷⁵ Bakara, 2/180.

⁷⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.254.

⁷⁷ Bakara, 2/214.

adına kurttan başka hiç kimseden korkmadan gidebilecektir; fakat siz acele ediyorsunuz.”⁷⁸

Bakara sûresi 238. Âyette geçen bir başka örnekte ise “*Namazlara ve özellikle orta namaza devam edin; huşu içinde, Allah (c.c) için namaza durun*” buyurulmuştur. Âyette ‘orta namaz’ ifadesi hakkında birçok hadis ile konuyu açıklamıştır. Koçyiğit, Hz. Peygamber’den ikinci namazının faziletleri hakkında rivâyet edilen hadislerde orta namazın ikinci namazı olduğu hakkındaki görüşü desteklemektedir. Bu hadislerden birinde şöyle buyurulmuştur. “Her kim ikinci namazını kaçırırsa, sanki ehlini ve malını elinden kaçırmış gibi olur.”⁷⁹ Koçyiğit, Allah Teâlâ’nın orta namazı açıklamamasında, şüphesiz bir hikmet olduğunu belirtir. Burada Müslümanların bütün vakit namazlarına aynı dikkat ve titizliği göstermelerini sağlamak şeklinde açıklamak mümkün olduğunu zikreder.⁸⁰

Yine başka bir örnekte Koçyiğit, “*Ey İman edenler! Eğer gerçekten mümin iseniz, Allah (c.c)'tan korkun ve ribâdan geri kalanı bırakın*”⁸¹ şeklindeki âyetten yola çıkarak bir insanın kalbi imanla doluysa, o insandan imanın gereği olan fiiller çıkar. O kişinin Allah’a (c.c) olan imanı o kişiden kötü fiiller çıkmasına engel olduğunu ifade eder. Bununla ilgili Hz. Peygamber’in Buhârî ve Müslim’den nakledilen, “zanî zina işlediği sıra mümin olduğu halde, zina işleyemez; hırsız hırsızlık ettiği sıra mümin olduğu halde hırsızlık edemez; içki içen de içki içtiği sırada mümin olduğu halde içki içemez” hadisini aktarır.⁸² Bu hadisten yola çıkarak Koçyiğit, bir kişinin kalbinde iman varken haram olan bir fiili işlemeyeceğini, zira imanın buna engel olacağını zikreder.⁸³

Bir diğer misalde “*Onlar, küfür işledikleri gibi, sizin de küfür işleyip kendileriyle bir olmanızı arzu etmektedirler. Bu itibarla onlar, Allah (c.c) yolunda hicret etmedikçe, onlardan (herhangi bir) dost edinmeyin. Eğer (hicret etmekten) yüz*

⁷⁸ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.304. Ayrıca bkz. Muhammad İsmail Ebu Abdullah el- Buhârî, **el-Câmiu’s-Sahîh**, Daru’l Tavku’n-Necat, 2001, “Menakıp”, 25.

⁷⁹ Buhârî, “Mevâkıt”, 15.

⁸⁰ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.347.

⁸¹ Bakara, 2/278.

⁸² Buhârî, Esribe, 1.

⁸³ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.402.

çevirirlerse bulduğunuz yerde onları tutun ve öldürün. Onlardan ne bir dost ve ne de bir yardımcı edinin”⁸⁴ âyetin meâlinde geçen ‘hicret’ kelimesinin bazı müfessirler tarafından, Hz. Peygamber’in Buhârî tarafından rivâyet edilen “Muhacir Allah (c.c)’ın nehyettiği şeylerden hicret eden kimsedir”⁸⁵ hadisiyle tefsir edildiğini aktarır. Koçyiğit bu hadiste aktarılan mânânın günahkâr müminlere de şamil olduğunu nakleder. Ona göre nice mümin ve Müslüman kişiler vardır ki Allah’ın (c.c) nehyettiği şeylerden el çekmezler ve dolayısıyla muhacir sayılmazlar. Buna rağmen İslam’ın böyle kimselere kâfir denilmesine rıza göstermediğini zikreder. Müfessir bu âyette geçen ‘Allah (c.c) yolunda hicret etmedikçe, onlardan (herhangi bir) dost edinmeyin’ meâli ile Medine’de oturan münafıkların kastedilmediğini belirtir. Çünkü Peygamber efendimizin bunların öldürülmesine izin vermediğini aktarır. Bundan dolayı hicretten kastedilen mânânın, iman edip Müslümanlarla birlikte müşriklere karşı Allah (c.c) yolunda savaşa çıkmak olduğunu belirtir.⁸⁶ Burada görüldüğü üzere Koçyiğit, müfessirlerin âyetin tefsirinde kullanmış oldukları hadisın âyete uygun düşmediğini ifade etmiş ve nedenleri ile birlikte açıklamıştır.

Nisâ sûresi 123. âyette “(Ancak bu cennete giriş) ne sizin boş hayallerinizle ve ne de kitap ehlinin boş hayalleriyle olur. Her kim bir Kötülük işlerse, o yüzden cezalandırılır O kimse, kendisi için, Allah (c.c)’tan başka ne bir dost ve ne de bir yardımcı, bulamaz.” buyurulmaktadır. Ahmed b. Hanbel tarafından nakledilen bir hadiste öğrendiğimize göre bu âyet nâzil olunca, Hz. Ebubekir bu âyetten sonra korkuya kapılmış ve Hz. Peygamber’e (s.a.v) bu âyetten sonra kim kurtulabilir ey Allah (c.c)’ın Resul’ü diye sormuştur. Peygamber efendimiz (s.a.v) ise şöyle buyurmuştur: “Hiç üzülmez misin, hiç hastalanmaz mısın yahut sana hiç bela isabet etmez mi? İşte bunlar işlenen bazı günahların kefaretidir.”⁸⁷ Koçyiğit, bu anlamda farklı kaynaklardan rivâyetler aktarmıştır. Bu âyetten yola çıkarak dünyada da

⁸⁴ Nisâ, 4/89.

⁸⁵ Buhârî, “İman”, 4.

⁸⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s. 130-131.

⁸⁷ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, **Müsned**, Müesseset’i-Risale Beyrut, 2001, 1. 11

insanın başına gelecek musibetlerin dünyada işlenen hatalardan dolayı olabileceğine dikkat çekmiştir.⁸⁸

Müfessirimiz, bazen bir âyet hakkında o âyete delâlet eden hadislerin birkaçını zikreder. Mesela, Enfâl sûresinde “*Eğer (sizi dinlemekten) yüz çevirirlerse, iyice bilin ki, Allah (c.c) sizin mevlânızdır. Ne güzel mevlâ ve ne güzel yardımcı*”⁸⁹ buyurulmuştur. Âyette küfürden sonra imana yönelen insanlar hakkında müjde verilmiştir. O, durum ile alakalı olarak Hz. Peygamber’in hadislerinden örnekler verir. Buhârî ve Müslim tarafından nakledilen bir hadiste Abdullah b. Mes’ud (r.a) şöyle buyurmuştur: Ya Resulullah! cahiliyyede işlediğimizi ameller yüzünden muâheze olacak mıyız? diye sorduk. Resulullah (s.a.v) “İslam’da her işini güzel yapan, cahiliyyede yaptıkları yüzünden cezalandırılmaz. İslam’da kötülük eden kimse ise evvel ve ahir bütün amellerinden cezalandırılır.” buyurmuştur. Koçyiğit, Ahmed b. Hanbel tarafından nakledilen başka bir rivayette de, “İslam, kendinden öncekilerini siler, yok eder” buyrulduğunu aktarır. Bunun gibi başka rivâyetleri aktardıktan sonra âyet ile beraber zikrettiği hadislerin delâlet ettiği gibi, imanın bütün kötülükleri ve günahları yok ettiğini kaydeder.⁹⁰

2.2.1.3. Kur’ân’ın Sahâbe Kavli ile Tefsiri

Sahâbe, “bir kişiyle birlikte bulunmak, onunla arkadaş ve dost olmak” anlamındaki sohbet kökünden türemiş olup sâhibin kelimesinin çoğuludur. Sahâbe ile birlikte ashâb da kullanılmaktadır. Sahâbî, sahâbe ve ashap kelimeleri İslâm ile beraber, Resûl-i Ekrem’i görüp, onunla yaşamış ve ona inanan kimseler için kullanılmıştır.⁹¹ Kur’ân’ın indiği ortam sahâbelerin yaşadığı ortamdı. “İslamiyet’in ilk dönemlerinde sahâbe, İslam’ın esaslarını Kur’ân’ı Kerim’den öğreniyorlardı. Anlayamadıkları birçok meselede Hz. Peygamber’e başvuruyorlardı. Çünkü nâzil olan Kur’ân âyetlerinin bazısı mücmeldi, mutlaktı, yani mufassal ve mukayyet

⁸⁸ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.185.

⁸⁹ Enfâl, 8/40.

⁹⁰ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.257.

⁹¹ Ebu’l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu’l- Arab**, Dâru Sadr Beyrut, c.1 s.520; Mehmet Efendioğlu, **Sahâbe, DİA**, İstanbul 2008, c.35, s. 491.

değildi.”⁹² Sahâbeler Peygamber efendimizle birlikte bizzat Kur’ân’ın nâzil oluşuna yaşayarak şahitlik etmişlerdir. Müfessirler tefsir yaparken sahâbe kavline önem vermişlerdir. Zira sahâbeler, hem Hz. Peygamber ile yaşamaları hem de sarsılmaz mutlak imanları ile meseleler arasında bağlantı kurabiliyorlardı. Bu açıdan Kur’ân’ı tefsir edenler, Kur’ân ve sünnetten sonra çeşitli vesilelerle sahâbe kavlini kaynak olarak kullanmışlardır.⁹³

Kur’ân tefsirinin doğuşunda sahâbe tefsirinin çok önemli bir yeri vardır. Çünkü sahâbeler Arap oldukları için Arap dilinin üslûp ve inceliklerini, Arap örf ve adetlerini iyi biliyorlardı. Aynı zamanda üstün bir idrak gücü ve sarsılmaz bir imana sahiptiler. Ayrıca onlar eski medeniyetlerin ve felsefî akımların etkisinde kalmamışlardı. Bununla beraber Kur’ân’ın nüzûlüne şahit olmuşlardır. Anlamadıkları bir konu varsa bunu peygamber efendimize soruyorlardı.⁹⁴ Yirmi küsûr sene boyunca Kur’ân’ın inişine şahit olan ve âyetlerin nüzûlüne sebep olan olayları bizzat yaşamış olan sahâbedir. Bundan dolayı onlar Kur’ân’ı, kendilerinden sonra gelenler göre çok daha iyi anlamışlardır.⁹⁵

Hız. Peygamber’den sonra tefsir alanında en önemli rolü sahâbe üstlenmiştir. Hız. Peygamber’in muhatabı olan sahâbeleri tefsir sahasında iki şey önemli kılıyordu. Birincisi sarsılmaz mutlak imanları, ikincisi ise olayları ve sebeplerini görmeleri idi. Hız. Peygamber vefat edince bu feyiz kaynağı kesilmiş ve sahâbe Kur’ân’la karşı karşıya kalmışlar. Bununla birlikte, Kur’ân’ın mânâsını anlamakta insanlar arasında en muktediri sahâbedir.⁹⁶

Koçyiğit’e göre Hız. Peygamber’den sonra tefsirin üçüncü kaynağı sahâbelerdir. Sahâbeler, Hız. Peygamber’in devrini yaşamış, Hız. Peygamber ile savaşımlara katılmış, vahyin gelişine şahit olmuş ve o devirde yaşamının kazandırdığı

⁹² Talat Koçyiğit, **Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi**, AÜİF 1963, c.11, s. 93. Bkz. Celâleddîn es-Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi’l-Kur’ân**. Thk. Muhammed Ebu’l-Fadl İbrâhim, Suudi Arabistan: Vezâretü’ş-şüûni’l-İslâmiyye ve’l-Evkâf ve’d-Da’ve ve’l-İrşâd, t.y. c.4 s.193.

⁹³ Cerrahoğlu, **Tefsir Tarihi**, c.1, s.67; Bkz. Muhammed Hüseyin ez-Zehebî, **et-Tefsîr ve’l-Müfessirûn**, el-Mektebetu’l Vehbe, Mısır, t.y. c1, s.49.

⁹⁴ Muhsin Demirci, **Tefsir Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2016, s.71

⁹⁵ Nurettin Turgay, “Sahâbenin Tefsir İlmindeki Yeri”, **Bilimname**, c. 14, s.41.

⁹⁶ İsmail Cerrahoğlu, **Kur’an Tefsirinin Doğuşu ve Buna Hız Veren Amiller**, AÜİF Yay. Ankara 1968, s.45.

geniş bilgi ve tecrübe ile temayüz etmiştir. Onlar eğer herhangi bir âyetin mânâsını beyan eden bir başka âyet bulamazlarsa, Hz. Peygamber'den de bu âyetin tefsiriyle alakalı bir hadisin bulunduğuna vâkıf olmamışlarsa, kendi içtihatlarıyla âyeti tefsir etmişlerdir. Koçyiğit, onların Arap olmaları, Arap dilinin esaslarına vâkıf olmaları, Hz. Peygamber'in hayatını, çevresini, Yahudi, Hristiyan ve müşriklerle münasebetlerini yakından bilmeleri, âyetlerin tefsirinde onların en büyük yardımcısı olduğunu vurgular. Fakat bütün sahâbelerin tefsir işinde aynı kabiliyete sahip olmadıklarını da ekler. Nitekim Ebû Bekr es-Sıddık, Ömer İbnu'l-Hattâb, Osman b. Affân, Ali b. Ebî Tâlib, İbn Mes'ûd, İbn Abbâs, Ubeyy b. Kâ'b, Zeyd b. Sâbit, Ebû Mûsâ el-Eş'arî ve Abdullah b. Zübeyr diğer sahâbelerle nispetle daha çok şöhret kazanmışlardır.⁹⁷

Koçyiğit, sahâbe devri ile alakalı olarak bazı hususların önemine dikkat çeker. Sahâbe döneminde Kur'an'ın tamamı tefsir edilmemiş olup buna lüzum da görülmemiştir. Tefsir edilen âyetler ise daha çok manası kapalı olan ve anlaşılması güç olan âyetlerdir. Müfessirimize göre sahâbe arasında, âyetlerin anlamları üzerinde ortaya çıkan herhangi bir görüş ayrılığının bulunmaması da tefsir edilen âyetlerin az olmasında önemli bir rol oynamıştır. Tefsir edilen âyetlerin azlığı ise tefsirle ilgili haberlerin müstakil bir ilim dalı halinde tedvin edilmesine ihtiyaç bırakmamış ve bu haberlerin hadis mecmuaları vasıtasıyla insanlara ulaşmasına vesile olmuştur.⁹⁸

Koçyiğit, âyetleri tefsir ederken önemli oranda sahâbe görüşlerine de başvurmuştur.⁹⁹ Özellikle sebab-i nüzûl ile ilgili rivâyetlerde veya ele aldığı bir âyeti tefsir ederken sahâbe görüşlerine başvurmuştur. Onun sahâbe kavline başvurmasının arka planında konuyu anlaşılır kılmak ve teyit etmek gibi saikler belirleyici rol oynamıştır. Müfessirimizin görüşlerinden faydalandığı sahâbelerin başında Abdullah b. Abbas gelir.¹⁰⁰ Birçok rivâyeti ondan nakletmiştir. İbn Abbas dışında Enes b.

⁹⁷ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.44.

⁹⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.44-45.

⁹⁹ İlgili örnekler için bkz. Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, 273, 348, 406, 444, 446, 483, 492, 511, 516, 531, 542, c.2, 67, 71, 125, 138, 155, 258, 411, 430, 602. c.3, 15, 55, 146, 188, 206, 281, 283, 286, 308, 325, 383. c.4, 76, 99, 167, 170, 299.

¹⁰⁰Bkz. Bedruddin Muhammed b.Bahâdır ez-Zerkeşi, **el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Mektebetu Dâru't-Turâs, Kâhire 1984, c.2, s.180.

Mâlik, Hz. Ömer, Saîd el-Hudrî, Câbir b. Abdullah, Zeyd b. Sabit gibi sahâbelerden rivâyetler de mevcuttur.

Bakara sûresi 282. âyette “*Ey îman edenler! Belirli bir vakte kadar birbirinize borçlandığınız zaman, onu yazın; aranızdan bir kâtip doğru olarak yazsın ve Allah (c.c)'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan çekinmesin, yazsın. Borçlu olan da yazdırsın ve Rabbi olan Allah (c.c)'tan korkup borcundan hiçbir şey eksiltmesin*”¹⁰¹ buyurulmuştur. Müdâyene âyeti olarak bilinen bu âyette borçların yazılması, belirlenmesi hususunda çeşitli emirler vardır. Müfessirimiz, İbn Abbas’ın teslimi belirli bir zamana bırakılmış olan selem satışının helal kılındığını bildirerek bu âyeti okuması, bu rivayetin âyetin selem akdine tahsis edildiğine dair görüşleri ileri sürülmesine sebep olmuştur. Koçyiğit, burada kastedilen mânânın sadece selem akdi değil her çeşit muamelede ortaya çıkan borç olduğu üzerinde ittifak edildiğini ve İbn Abbas’tan nakledilen görüşün savunulmadığını ifade eder.¹⁰²

Müelifimiz, “(Ey Muhammed) Sana hilalleri soruyorlar. De ki: Onlar, insanlar için ve hac için vakit ölçüleridir. İyilik, evlere arkalarından girmeniz değildir; takat (asili iyilik, sakınan kimsenin iyiliğidir. Evlere kapılarından girin ve Allah (c.c)'tan sakının ki muradınıza eresiniz”¹⁰³ âyetinin sebab-i nüzûlüne delil olarak getirilen ve Kelbî tarikiyle İbn Abbas’tan şu hadiseyi zikreder. “Muâz b. Cebel ve Sa’lebe, Hz. Peygamber’e, Ya Resulallah, nasıl bir iştir ki hilal önce bir ip gibi beliriyor; sonra büyüyor, düzleşiyor ve yuvarlak bir şekil alıyor; sonra tekrar inceliyor, kıvrılıyor ve ilk belirdiği şekle dönüyor. Güneş gibi bir kararda durmuyor?” diye sorulmuştur. Koçyiğit, Kelbî tarikiyle gelen rivâyetlerin genellikle zayıf addedildiğini ifade eder. Fakat buna rağmen bütün müfessirlerin bu rivâyeti âyetin sebebi nüzûlüne delil olarak getirdiklerini belirtir. Bu âyetteki soru ile cevabın uygun olmadığını ve rivâyetin astronomi ile alakalı olduğunu, âyette ise hilâlin, oruç ve hac gibi ibadetlerin ay ve günlerini tespit için insanların faydalandıkları bir vakit

¹⁰¹ Bakara, 2/282.

¹⁰² Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.406.

¹⁰³ Bakara, 2/189.

ölçüsü olduğunu zikreder. Bu açıdan soru ile cevap arasında uygunluk olmadığını da ekler.¹⁰⁴

Müfessirimiz, “*Hac (ayları) belli aylardır. Kim o aylarda haccı (kendine) farz kılsa, artık hac esnasında, kadına yaklaşmak, günâh işlemek ve kavga etmek yoktur. Hayır, olarak ne yaparsanız, Allah (c.c) onu bilir. Bu sebeple (hayırlı ameller yönünden) azıqlanın; en hayırlı azık da, şüphesiz, takvadır. O halde ey akıl sahipleri benden sakının*”¹⁰⁵ şeklinde âyette geçen ‘azığın hayırlısı takvadır’ ifadesi için İbn-i Abbas’tan gelen bir rivâyeti nakleder. Rivayete göre, Yemenliler hac için Mekke’ye geldikleri zaman biz mütevekkil insanlarız, diyerek halktan yiyecek isterlerdi. Bu âyet bunun üzerine nâzil olduğunu zikreder. Koçyiğit, âyetteki ‘takva’ kelimesinin ‘başkalarından el açıp istemek’ şeklinde tefsir edildiğini, bunun doğru bir mânâ olmadığını ve bu anlama delalet edecek bir karinenin olmadığını söyleyerek farklı düşündüğünü ortaya koymaktadır.¹⁰⁶

Nisâ sûresinde geçen, “*İşte o kimseler, hem cimrilik ederler; hem- de insanlara cimriliği emrederler ve Allah'ın (c.c) lûtfu kereminden kendilerine verdiği şeyi gizlerler. Biz, o kâfirler için zelîl edici bir azâb hazırladık*”¹⁰⁷ şeklindeki âyette, İbn Abbas’tan gelen bir rivâyetten öğrendiğimize göre bir grup Yahudi, Ensar’dan bazı Müslümanlara gelir ve “Mallarınızı boş yere dağıtmayın. Bir gün onların ellerinizden çıkıp, fakir düşmenizden korkuyoruz. Malınızı dağıtmakta acele etmeyin. İleride ne olacağınızı bilemezsiniz” diyerek nasihatte bulunurlardı. Koçyiğit, bu âyetin bunun üzerine nâzil olduğunu kaydeder.¹⁰⁸

Müfessirimiz, Mâide sûresinde geçen “*Onlar, yalana kulak veren, haram mal yiyenlerdir. Eğer sana gelirlerse, aralarında hükmet yahut onlardan yüz çevir. Eğer onlardan yüz çevirirsen, sana hiçbir şekilde zarar veremezler. Hükmettiğinde de, aralarında adaletle hükmet. Şüphe yoktur ki Allah (c.c) âdil olanları sever*”¹⁰⁹ âyet ile ilgili olarak İbn Abbas’a dayandırdığı rivâyette Yahudi kabileleri Ben-i Nadîr ve

¹⁰⁴ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.274.

¹⁰⁵ Bakara, 2/197.

¹⁰⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.287.

¹⁰⁷ Nisâ, 4/37.

¹⁰⁸ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.67.

¹⁰⁹ Mâide, 5/42.

Ben-i Kurayza arasında vukû bulan bir öldürme hadisesinin sebep olduğu diyet meselesi ile ilgili olarak nâzil olduğunu zikreder. Bunun üzerine aramızda hükmedecek Peygamber var; ona gidelim demişlerdir. İşte bundan sonradır ki Allah Teâlâ, “*Hükmettiğinde de, aralarında adaletle hükmet...*” âyetini indirmiştir. Hz. Peygamber’in de Nadîr ile Kurayza arasındaki diyetin eşit olduğuna hükmettiğini ekler.¹¹⁰

Koçyiğit, Nisâ sûresinin 11. âyetinde miras ile ilgili Câbir b. Abdullah’tan gelen bir rivâyetin âyetin sebep-i nüzûlü olduğunu ifade eder. Sa’d ibnu’r-Rabî’in karısı, Resulullah’a (s.a.v) gelmiş ve “Ya Resulullah bunlar Sa’d ibnu’r-Rabî’in kızları babaları Uhud’da seninle birlikte dövüşmüş ve şehit olmuştu. Onun ölümü üzerine amcaları bu iki kızın mallarını aldı ve onlara hiç mal bırakmadı...” demiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur. “Bu hususta Allah (c.c) hükmünü verecektir” Bundan sonra “*Allah, (mirasın taksimi hususunda) size, çocuklarınızla ilgili (şu hükümleri) emreder....*” âyeti nâzil olmuştur.¹¹¹

Koçyiğit, “*Ey îman edenler! Peygamber’in evine, ancak yemeğe çağrıldığınız zaman ve yemeğin hazırlanmasını beklemeyecek şekilde girin. Davet olduğunuz zaman girin, yediğiniz zaman da hemen dağılın....*”¹¹² Şeklindeki âyet Müslümanları uyarmak için nâzil olduğunu belirtir. Enes b. Mâlikten nakledilen rivâyete göre Hz. Peygamber’in Zeynep Bint Cahş ile evlendiği zaman sahâbeleri yemeğe davet etmişti. Sâhâbeler geç vakte kadar oturmuşlardı. Koyiğit, bu âyetin Müslümanları uyarmak için nâzil olduğunu belirtir.¹¹³

Müfessir, Nisâ sûresi 108. âyetin “*(Bunlar, hainliklerini) insanlardan gizlerler de Allah (c.c)'tan gizlemezler. Hâlbuki O, razı olmayacağı bir sözü, onlar geceden düzüp kurarlarken, onlarla beraberdir. Allah (c.c), onların yaptıklarını (ilmiyle) çepeçevre kuşatmıştır.*”¹¹⁴ Katâde b. Nu’mân’dan rivâyet edilen bir mesele üzerine nâzil olmuştur. Bu âyetle Katâde’den nakledildiğine göre, Amcası Rufâ’a’nın kendisine gelerek depoda bulunan yiyecekleri ve silahlarının çalındığını söyler.

¹¹⁰ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.338.

¹¹¹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.27.

¹¹² Ahzâp, 33/53.

¹¹³ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.552.

¹¹⁴ Nisâ, 4/108.

Yaptıkları araştırmamaları neticesinde Ubeyrikoğullarından şüpheleniyor ve durumu Hz. Peygamber'e naklediyorlar. Fakat Ubeyrikoğulları durumun Hz. Peygamber'e aksettiğini duyunca mahalleden bazı yakınlarını Hz. Peygamber'e göndererek onları müdafaa etmişlerdi. Hz. Peygamber de bu şahitlerin ifadesine göre Ubeyrikoğullarının suçsuzluğuna inanmıştı ki çok geçmeden Allah Teâlâ bu âyetleri indirdiğini ifade eder.¹¹⁵

Bir başka örnekte *“Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, yine ondan eşini meydana getirip her ikisinden birçok erkek ve kadınlar türeten Rabbinizden sakının. Kendi (adı) ile birbirinizden istediğiniz Allah (c.c)'tan ve akrabalık (bağlarını koparmak) tan sakının. Allah (c.c), şüphesiz, sizin üzerinizde hakkıyla gözeticidir.”*¹¹⁶ buyurulmuştur. Koçyiğit, bu âyette geçen hitap cümlesi olan ‘Ey İnsanlar’dan kastın kim olduğu hakkında sahâbe tefsirinden İbn-i Abbas’tan bir rivâyet aktarmıştır. Buna göre ‘İnsanlar’ sözüyle Mekke halkı kastedilmiştir. Koçyiğit, Allah (c.c) böyle buyurarak Mekke halkına hitap ettiğini rivâyet etmiştir. Fakat usûlcü müfessirlere göre hitap umumîdir ve bütün mükelleflere şamil olduğunu belirtmişlerdir. Onlara göre Allah (c.c)'tan ittika sadece Mekke halkına has olması gereken bir davranış değildir. Bütün insanların tek bir nefisten yaratılmaları itibariyle bu hitabın bir zümreye değil, bütün insanlara olduğunu ifade etmişlerdir.¹¹⁷ Bu açıdan bakıldığı zaman Koçyiğit, âyetle ilgili farklı rivâyetleri belirtmiş olduğunu görüyoruz. O bu tür âyetlerdeki tercih ettiği mânâyı bazen belirtse de bazen sadece görüşleri nakletmekle yetinmiştir.

2.2.1.4. Kur’ân’ı Tâbiun Sözüyle Tefsiri

Sözlükte bir kimsenin yolundan gitmek, onu izlemek bir kimseye uyan, onu izleyen anlamına gelmektedir.¹¹⁸ Sahâbeden sonra tefsirde başvuru en önemli kaynak tâbiun’dan gelen rivâyetlerdir. Bilindiği gibi Hz. Peygamber’in vefatından sonra fetihler artmış ve pek çok kültür ve dine mensup insanlar Müslüman olmuştur.

¹¹⁵ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.160.

¹¹⁶ Nisâ, 4/1.

¹¹⁷ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.12.

¹¹⁸ Arif Ulu, “Tâbiin”, **DİA**, İstanbul 2010, c.39, s.328. Ayrıca Bkz. Ayrıca Bkz. Ebu’l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu’l-Arab**, Dâru Sadr Beyrut, c.8 s.28.

Böylece ilimle uğraşan Arap'ın gayrı bir gruba intikal etmiş, bunlara da genel bir isim olarak mevâlî denilmiştir¹¹⁹ Müslüman olan kimselerin önceki kültür, medeniyet, örf ve adetlerini İslam toplumuna aktarmaları sonucunda her alanda bir çeşitlilik meydana gelmiştir. Bu durum doğal olarak tâbiun dönemi tefsirine de yansımıştır. Tabiûnun sahâbelerin öğrencileri olmaları müfessirlerin onlara başvurmalarına sebep olmuş ve sahâbe tefsirinden sonra kaynak olarak kullanılmıştır.¹²⁰

Tâbiûn de tefsiri, sahâbeden semâ ile nakletmiş, semâ olmayan hususta da içtihatlarına müracaat etmişlerdir. Tefsir tabakadan tabakaya intikal etmiş, her tabakanın fertleri ayrı ayrı kültüre sahip olduklarından ona yeni bir şeyler katmışlardır. Bu bakımdan, sahâbe arasında sebep-i nüzûllerde bile bir ittifak husule gelmemiştir. Tâbiûn devrinde ise, kendi reyleriyle tefsir etmek hareketi daha bariz olarak müşahade edilmektedir.¹²¹

Koçyiğit, sahâbe devrinin sona ermesi ve onlara talebelik etmiş ve dizleri dibinde yetişmiş olan tabiûn devrinin başlamasıyla tefsir faaliyetleri, ilk devir faaliyetinden çok daha farklı bir şekle girdiğini belirtir. İslam'ın çok geniş sahalara yayılması ve İslam ülkesinin genişlemesi, bir taraftan sahâbelerin fethedilen ülkelere dağılmasını sağladığını zikreder. Bir taraftan da bu ülkelerde yaşayan Arap olmayan gayr-i Müslim unsurların İslam'a girdikleri ve kendi bölgelerine gelen sahâbelere öğrencilik ettiklerini aktarır.¹²²

Koçyiğit, "*Zekeriyyâ: "Rabbim! Bana. (bu hususta) bir alâmet, (bir nişan) ver" demiş, (Rabbi de:) "senin alâmetin, üç gün boyunca, işaretleşme dışında insanlarla konuşmamandır. Rabbini da çok zikret ve akşam sabah tesbih et" buyurmuştu.*"¹²³ şeklinde geçen bu âyetin tefsirinde konu ile alakalı olarak birçok rivâyet zikretmektedir. Süddî ve İkrime'den nakledildiğine göre, Hz. Zekeriyyâ, Hz.

¹¹⁹ Cerrahoğlu, **Tefsir Tarihi**, Fecr Yayınevi, Ankara 1996 s.104.

¹²⁰ Muhsin Demirci, **Tefsir Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2016, s.87.

¹²¹ İsmail Cerrahoğlu, **Kur'an Tefsirinin Doğuşu ve Buna Hız Veren Amiller**", AÜİF Yay. Ankara 1968, s.107.

¹²² Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.45; Ayrıca Bkz. Muhammed Hüseyin ez-Zehabî, **et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn**, el-Mektebetu'l Vehbe, Mısır, t.y. c1, s.76.

¹²³ Bakara, 2/41.

Yahyâ'nın müjdesini alınca şeytan ona gelip “Ey Zekerıyyâ senin işittiğin bu ses Allah'tan (c.c) değildir. O ses, seninle alay eden şeytandan gelmiştir. Eğer Allah'tan (c.c) olsaydı, sana vahyettiği diğer şeyler gibi çocuk haberini de vahyederdi.” diyerek Hz.Zekerıyyâ'yı şüpheyeye düşürmüş ve bu yüzden Allah'tan (c.c) alamet istediğini rivâyet ettiğini nakleder. Koçyiğit bu görüşün kabul görmesini eleştirmiş ve Allah'ın (c.c) göndermiş olduğu vahye şeytanın karışmasının mümkün olamayacağını vurgulamıştır. Hz. Zekerıyyâ'nın içine düşen şüphenin böyle bir rivâyete dayandırılmaması gerektiğini, bununla birlikte onun insan olması ile ilgili olarak heyecan ve evladını merak etmekten dolayı Allah'tan (c.c.) alamet istediğini kaydeder.¹²⁴

Bakara sûresi 189. âyette “(Ey Muhammedi) Sana hilalleri soruyorlar. De ki: Onlar, insanlar için ve hac için vakit ölçüleridir. İyilik, evlere arkalarından girmeniz değildir; Fakat (asili iyilik, sakınan kimsenin iyiliğidir. Evlere kapılarından girin ve Allah (c.c)'tan sakının ki muradınıza eresiniz” buyurulmuştur. Koçyiğit, müfessirlerin âyetin sebebi nüzûlüne Kelbî tarikiyle gelen ve Mu'az b. Cebel ve Sa'lebe Hz. Peygamber'e, “Ya Rasulullah, nasıl bir iştir ki hilal önce ince bir ip gibi beliriyor; sonra büyüyor, düzleşiyor ve yuvarlak bir hal alıyor. Sonra tekrar inceliyor, kıvrılıyor ve ilk belirlediği şekle dönüyorve güneş gibi bir karar da durmuyor.” diye sormuşlardır. Koçyiğit, bu rivâyetin umumiyetle zayıf addedildiğini belirtir. Fakat müfessirler bunu âyetin sebab-i nüzûlü olarak zikretmişlerdir. Ona göre ortada bir müşkil vardır. Bu da sorulan soru ile âyette yer alan cevabın birbirine uygun olmayışıdır. Mevzubahis müşkilin hallolması için iki ihtimal vardır. Birinci ihtimal, Kelbî rivâyetinde yanlış tespit edilmiştir; yani sahâbeler Hz. Peygamber'e (s.a.v.) hilalin görünüşünü, şeklinin sebebini değil, hikmetini ve faydasını sormuşlardır. Bununla beraber bu soruyu Hz. Peygamber'e sormak uygun olmazdı. Çünkü o insanlara doğru yolu gösteren bir peygamberdir. İkinci ihtimal de müfessirlerin yaptığı gibi te'vil yaparak giderilebileceğini zikreder.¹²⁵

Bir başka örnek ise Âl-i İmrân sûresinde geçen “(Yine onlara) de ki: “Ey kitap ehli! (İslam'ın hak din olduğunu kendi kitaplarınızda) görüp dururken, onu

¹²⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.459.

¹²⁵ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.274.

*eğri gösterip iman edenleri Allah (c.c)’ın yolundan niçin döndürmeye çalışıyorsunuz? Allah (c.c) yaptıklarınızdan gafıl değildir”*¹²⁶ şeklindeki âyettir. Taberî’nin Zeyd b. Eslem’den rivâyet ettiğine göre, Şâs b. Kays adında İslam’a ve Müslümanlara düşman azılı bir Yahudi vardı. Evs ve Hazrec kabilesinden Müslüman olmuş bir topluluğa rastlamıştır. Bu iki kabilenin cahiliye devrinde birbirine düşman oluşunu kullanarak aralarında fitne çıkarıp, birliklerini bozmaya çalışmıştır. Nitekim iki kabileyi birbirine düşüren bu şahıs, iki kabiledeki insanların birbirlerine laf atmalarına ve münakaşa etmelerine sebep olur. Durum Hz. Peygamber’e aksettirilir. O da muhacirlerden bir grupla, vuruşmak üzere olan iki kabile arasında durur ve onlara şöyle hitap eder. Allah (c.c) sizi İslam ile hidâyete erdirip, cahiliye adetleriyle aranızdaki bağı kestikten ve küfürden kurtarıp, aranızda kardeşliği tesis ettikten sonra yeniden cahiliye davası mı? Hz. Peygamber’in bu sözleri üzerine kabileler şeytanın oyununa ve tuzağa düştüklerini anlayıp oradan ayrılırlar. Müellifimiz bu âyetin bahsi geçen olayla ilgili olarak nâzil olduğu kanaatindedir.¹²⁷

Bir başka örnekte Koçyiğit, Nisâ sûresi 15. âyette geçen “*Kadınlarınızdan fuhşa irtikâp edenlere karşı, kendi içinizden dört şahit getirin...*” şeklindeki âyet ile ilgili olarak fuhşa dört şahit getirilmesi konusunda zinaya şahitlik edenlerin erkek olması gerektiğini İbn Şihâb ez-Zuhrî’den nakleder. Buna göre Hz. Peygamber’in ve ondan sonraki iki halifenin sünneti, haddi gerektiren suçlarda kadın şahitlerin şهادetlerinin kabul edilmemesi olduğunu belirtir. Bunun hikmeti ise kadınların ister fuhuş olsun, ister başka bir cürüm veya suç olsun, bu gibi çirkin fiillerin işlendiği veya bu fiilleri işleyenlerin farklı şekillerde cezalandırıldığı mekânlardan uzak tutulmalarıdır. Bu durum da kalplerindeki rikkatin yok edilmemesi ve cezaya sebep kılınmamalarıyla ilgilidir.¹²⁸

Koçyiğit, Tevbe sûresinde münafıkların durumunu anlatan “*Size, sizi hoşnut etmek için Allah’a (c.c) yemin ederler. Oysa kendileri mümin olsalardı, bilirlerdi ki, Allah (c.c) ve Resûlü hoşnut edilmeye daha lâyıktır*”¹²⁹ âyetinde Katâde’den nakledilen rivâyete göre bu âyetin sebebi nüzulüdür. Münafıklardan bir adam,

¹²⁶ Âl-i İmrân, 3/99.

¹²⁷ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.514.

¹²⁸ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.35.

¹²⁹ Tevbe, 9/62.

haklarında Kur'ân âyeti indirilen Tebük gazvesi kaçaklarından bahsederken, onların çok şerefli ve seçkin insanlar olduklarını söyler. Ardından sahâbeyle münakaşa etmiş ve durum Peygamber efendimize iletmiştir. Fakat adam bu durumu inkâr etmiş ve kendini lanetlemiştir. Koçyiğit bu âyetin bu durumdan sonra nâzil olduğunu zikreder.¹³⁰

Bir başka örnekte İbrâhîm sûresinde, “*Rabbimiz! Ben, çocuklarımdan bazısını senin Beyt-i Haramının yanında, ziraata elverişli olmayan bir vadiye, namazı dosdoğru kılabilimleri için yerleştirdim. İnsanlara, onlara sevgiyle meyleden bir kalp ver; onları, şükretsiner diye çeşitli meyvelerle rızıklandır.*”¹³¹ buyurulmuştur. Koçyiğit, bu âyette Mücâhid ve diğer bazı müfessirlerden naklettiğine göre, Hz. İbrahim’in etmiş olduğu dua ile alakalı olarak, insanların çocuklarına sevgiyle yaklaşması dileğinde bulunurken ‘مِنْ النَّاسِ (insanların bazısı)’ ifadesini kullanarak insan çeşidini tahsis etmiştir. Bununla, İranlı, Rum, Yahudi ve Hristiyanları değil, sadece Müslümanları kastettiğini ileri sürdüklerini ifade eder. Bazı müfessirlere göre Hz. İbrahim’in bu duası Kâbe’nin inşasından sonra yapılan bir duadır. O, bunun delinin de Hz. İbrahim’in duasında ‘*senin beyt-i haramın yanında*’ diyerek çocuklarını bıraktığı yeri tarif etmesi olduğunu belirtir.¹³²

2.2.1.5. Kur'ân'ı Esbâb-ı Nüzûl Rivâyetleri ile Tefsir Etmesi

Kur'ân ilimlerinden biri olan esbâb-ı nüzûl, genel olarak Kur'ân âyetlerinin nâzil olmasına sebep olan konu ve meseleyi ifade etmek için kullanılır.¹³³ Sebep kelimesi sözlükte vasıta, işaret, metot gibi anlamlara gelir.¹³⁴ Kur'ân'ı Kerim'in tefsirinde sebebi nüzûlün önemli bir yeri vardır. Kur'ân, esbâb-ı nüzûl bakımından iki kısma ayrılır. Birincisi, Kur'ân'ın çoğunluğunu oluşturan ve Allah (c.c) tarafından

¹³⁰ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.385.

¹³¹ İbrâhîm, 14/37.

¹³² Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.6, s.170.

¹³³ Demirci, **Tefsir Usûlü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2017, s.219.

¹³⁴ Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu'l- Arab**, Dâru Sadr, Beyrut, t.y, c.1 s.458; Muhsin Demirci, “Esbâb-ı Nüzûl”, **DİA**, İstanbul 1995, c.11, s.360.

bir sebebe bağlamadığımız veya doğrudan doğruya nâzil olduğunu söylediğimiz âyetlerdir. İkincisi ise, bir sebebe bağlanabilen âyetlerdir.¹³⁵

Nüzûl sebebi, Hz. Peygamber'in döneminde meydana gelmiş ve Kur'ân'da bir âyetin veya bir sûresinin inmesine sebep olmuş, durumu ya da soruyu ifade etmek için söylenmiş bir tabirdir. Kur'ân'daki bütün âyetler belli sebebe veya duruma bağlı olarak nâzil olmamıştır. Bunların dışında Kur'ân'ın önemli bir bölümü olan Peygamber kıssaları ve âhiret hayatından bahseden haberlerden oluşan çok sayıdaki âyetin nüzûl sebebi herhangi bir olayda değil, doğrudan bu âyetlerin kendi içerdiği mânalarında aramak gerekir.¹³⁶ Sebeb-i nüzul, bir âyetin inmesine sebep olan bir olay veya durum olarak tanımlanan bir ilimdir. Sebeb-i nüzûl denince de akla ilk gelen Hz. Peygamber ve sahâbeleridir. Bu ilim Kur'ân ilimlerinden olup, Kur'ân'ın doğru şekilde anlaşılmasına büyük bir katkı sağlar.¹³⁷

Koçyiğit, esbâb-ı nüzûl konusunda bir hadis hocası olması münasebetiyle birçok âyetle, âyetin nüzûlüne sebep olan rivâyetleri zikreder. Bazen birkaç rivâyet olduğunu belirtip birini aktarır. Bazen zikrettiği rivâyetin, âyetin nüzûl sebebi olmadığı kanaatini dile getirir. Koçyiğit bu konuyla ilgili Kur'ân'ı Kerim'in en büyük özelliğinin nüzûl sebebi olan hiçbir hadiseye içinde yer vermemesi ve böylece ahkâmının kıyâmete kadar vuku bulacak illetlere müşterek hadiseler karşısında geçerliliğini muhafaza etmiş olduğunu belirtir.¹³⁸ Bununla beraber Koçyiğit, sebeb-i nüzûl'den söz ederken sık sık dile getirdiği bir görüş vardır. Bir âyetin nüzûlü için daima bir tek hadisenin meydana gelmesi şart değildir. Bazen tek bir olay bir âyetin nüzûlüne sebep olabilir. Bazen de, illetleri birbirine benzer ayrı ayrı meselelerin de bir âyetin nüzûlüne sebep olabilmesi mümkündür.¹³⁹

¹³⁵Cerrahoğlu, **Tefsir Usûlü**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1971, s. 111. Ayrıca Bkz. Celâleddîn es-Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**. Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhim, Suudi Arabistan: Vezâretü's-Şûûni'l-İslâmiyye ve'l-Evkâf ve'd-Da've ve'l-İrşâd, t.y. c.1 s.82.

¹³⁶Fethi Ahmet Polat, "Tarihi Olaylarla İlgili Kur'ân İlimleri", Bahattin Dartma (Ed.), **Tefsir Tarihi ve Usulü** (s. 210-232), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2013, s. 212.

¹³⁷Hüseyin Çelik, "Hz. Peygamber (s.a.s) Kur'an'ı Tefsir Etme Şekilleri" **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2016, S.3 c.5, s.124.

¹³⁸Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.500.

¹³⁹Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.324

Koçyiğit'in, eserini incelediğimizde sebep-i nüzûlü detaylıca zikrettiğini görölüz. O, sebep-i nüzûlü birçok açıdan ele almıştır. Bunlardan bazıları, Hristiyanlar, Yahudiler, münafıklar, sapkınlar, kıblenin değişimi, kısas âyeti, sahâbelerin durumu, müşriklerin adetleri, içki, ilâ ve şirk gibi daha zikredemediğimiz birçok konuda sebep-i nüzûlü nakleder. Zikrettiği bu rivâyetleri genellikle bir hadisle, müfessirlerin görüşüyle veya kutsal kitaplardan rivâyetlerle değerlendirir. Bazen müfessirlerin naklettiği rivâyetin yanlış olduğunu ifade edip, olması gereken mânâyı zikreder. Bazen de birden çok sebebin âyetin nâzil olmasına sebep olduğunu zikreder. Böylelikle Koçyiğit konuyu ve âyeti daha anlaşılır kılmak için, bir veya birkaç âyetin, sûrenin inmesine sebep olan hadiseyi aktarmak, bazen de bir âyetin inmesine sebep olan rivayeti aktarmak için sebep-i nüzûlü dikkate aldığı ve tefsirinde kullandığı görölür. Aktarmış olduğu rivayetlerde yer yer kaynak belirtirken bazı yerlerde de kaynak belirtmeden sadece âyetin nüzûl sebebini aktarır.¹⁴⁰

Müfessirimiz, *“(Ey Muhammed!) De ki; Ey mülkün sahibi olan Allah (c.c)! mülkü dilediğine verir, dilediğinden de alırsın. Dilediğini azîz eyler, dilediğini de zelil edersin. Hayır, yalnız senin elindedir. Şüphesiz sen, her şeye kadirsin”*¹⁴¹ şeklindeki âyeti tefsir ederek İbn-i Abbas'tan şu rivâyeti aktarır. Peygamber efendimiz Mekke'nin fethinden sonra sahâbelere İran ve Bizans topraklarını vadetmiştir. Bunu duyan müşrikler ‘Muhammed nerede İran ve Bizans nerede. Mekke ve Medine yetmiyor da İran ve Bizans mülküne mi tamah ediyor’ demişlerdir. Bu âyetin bunun üzerine nâzil olduğunu ifade eder.¹⁴²

Müellif, sebep-i nüzûlün bahsi geçen âyete uygun olmadığına örnek olarak Nîsâ sûresinde geçen âyette şöyle *“İşte o kimseler, hem cimrilik ederler; hem de insanlara cimriliği emrederler ve Allah (c.c)'ın lûtfu kereminden kendilerine verdiği şeyi gizlerler. Biz, o kâfirler için zelîl edici bir azâp hazırladık.”*¹⁴³ buyurulmuştur. Koçyiğit, İbn Abbas'tan ve bazı müfessirlerden bu âyetin sebep-i nüzûlüne dair çeşitli rivâyetler nakleder. İbn Abbas'ın Yahudilerin ensara; ‘mallarınızı boş yere

¹⁴⁰ Mesela Bkz. Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, 268, 273, 275, 285, 312, 319, 446, 455, 506, c.2, 23, 42, 55, 62, 85, 128, 135, 140, 160, 183,283, 316.

¹⁴¹ Âl-i İmrân 3/26.

¹⁴² Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.447.

¹⁴³ Nîsa, 4/37.

dağıtmayın. Bir gün onların elinizden çıkıp, fakir düşmenizden korkuyoruz’ dediklerini aktarır. Bu âyetin de bundan dolayı nâzil olduğunu belirtir. Koçyiğit, bu âyetin önceki âyete¹⁴⁴ işaret ettiğini ve ‘إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا’ ifadesine bedel veya sıfat olduğunu kaydeder. Bu âyetle kastedilen mânâ ‘Allah (c.c), kibirlenen kimseleri sevmediği gibi cimrilik edenleri de sevmez.’ mânâsında olduğunu ifade eder. Âyetle kastedilenin mal cimriliği olmadığını ‘ihسان’ cimriliği olduğunu belirtir.¹⁴⁵

Bakara sûresi 189. âyetle “(Ey Muhammed) Sana hilalleri soruyorlar. De ki: Onlar, insanlar için ve hac için vakit ölçüleridir. İyilik, evlere arkalarından girmeniz değildir; fakat (asili iyilik, sakınan kimsenin iyiliğidir. Evlere kapılarından girin ve Allah (c.c)'tan sakının ki muradınıza eresiniz.” buyurulmaktadır. Arapların hac mevsiminde hacca niyet edip ihrama girdikten sonra evlerine veya çadırlarına kapılarından değil, ev veya çadır arkasında açtıkları bir delikten girme âdetini iptal etmiş ve bu işte hiçbir hayır bulunmadığını buyurmuştur. Ensardan birisi hac yapıp Medine’ye döndüğünde evine kapısından girince ayıplanmıştı. Koçyiğit’e göre bu âyetin bunun üzerine inmiştir.¹⁴⁶

Koçyiğit, bir âyetin nüzûlüne birden çok rivâyetin nüzûl sebebi olabileceğini ifade eder. Buna örnek olarak Nisâ sûresi 94. âyetinde “Ey iman edenler! Allah (c.c) yolunda savaş için sefere çıktığınızda, (dövüşeceğiniz kimse hakkında) teenni ile hareket edin; (aceleye kapılmayın). Size selâm veren kimseye, dünya hayatının malını arzulayarak "sen mümin değilsin" deyip (onu öldürmeye kalkışmayın); zira Allah (c.c) katında pek çok ganimetler vardır. Önceden siz de böyle idiniz de Allah (c.c) size iyilikte bulundu. Onun için dikkatli davranın. Allah (c.c), şüphesiz, sizin yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.” Allah (c.c) önceki âyetlerde bir müminin bir mümini öldürmemesi gerektiğini emrettiğini belirtir. Müellif, Medine döneminde Arap kabilelerinin çoğunun İslam’a meylettiklerini zikreder. Fakat Müslüman olmamış bazı kişilerin korkusundan dolayı bu durumu gizlediklerini kaydeder. Ona

¹⁴⁴ “Allah’a ibadet edin ve hiçbir şeyi O’na ortak koşmayın. Anaya babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanındaki arkadaşına, yolda kalmışa ve elinizin altındaki(köle, cârîye, hizmetçi, işçi vb.)lere iyilik edin. Şüphe yoktur ki Allah, kendini beğenen ve kibirlenen kimseleri sevmez.”

¹⁴⁵ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.67.

¹⁴⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.275.

göre bu âyetin inişine sebep olarak birçok farklı kabilelerden ve farklı kişilerden rivâyetler nakledilmiştir. Örnek olarak, Peygamber efendimiz Mikdâd'ın da bulunduğu bir sefer heyeti çıkarmıştı. Bunlar o kavme vardıklarında onu dağılmış buldular. Fakat içlerinde zengin bir adam, şehadetini ikrar etmesine rağmen onu öldürmüştü. Peygamber efendimiz Mikdâd'ı azarlamış ve şehadet ikrar eden birisini nasıl öldürürsün? diyerek bu âyeti okumuştur. Koçyiğit, âyetin nüzûlü hakkında ayrı ayrı hadiseler ve bu hadiselere sebep olan ayrı ayrı şahısların zikredildiğini belirtir. Bununla birlikte âyetin nüzûlünden önce birbirine benzer olayların meydana gelmesinin tabii karşılanması gereken bir şey olduğunun altını çizer. Olmayan bir şeyi veya olma olasılığı çok düşük olan bir şeyi yasaklamaktan çok, olmaması gereken ama fakat sık sık olan bir şeyi yasaklamanın daha tabii olduğunu da kaydeder.¹⁴⁷

Nisâ sûresi 116. âyette, *“Allah (c.c), kendisine şirk koşulmasını asla affetmez. Bunun dışındaki günahları ise, dilediği kimse için affeder. Her kim Allah (c.c)'a şirk koşarsa, son derece büyük bir dalâlete düşmüş olur.”* şeklinde buyurulduğuna göre kim bir şeyi veya kimseyi Allah (c.c)'a ortak koşarsa sapıklığa düşer ve hak yoldan uzaklaşır. Koçyiğit, bu âyetin Ubeyrikoğullarından Tu'ma'nın hırsızlık yapması ve ardından Medine'den ayrılıp Mekke'ye müşriklerin yanına dönmesinden sonra nâzil olduğunu dikkat çeker. Koçyiğit, bugün bazı Müslümanların, müşriklerde görülen bazı davranışları kendilerine şiar edindiklerini ve bilmeyerek de olsa Allah (c.c)'a şirk koştuklarını ifade eder. Herhangi bir sıkıntı halinde, Allah (c.c)'tan başkasına veya Allah (c.c) ile birlikte başkasına dua ettiklerini bu ameliyeye de şefaate dileme, veliden istimdat olarak nitelendirdiklerini belirtir. Koçyiğit bunun gibi, duada ibadet şeklinde tezahür eden şirk ve kişinin Allah (c.c)'tan değil de başkasından bir şey dilemesi gibi şirk çeşitlerinden bahseder ve bu durumların şirk olduğuna işaret eder.¹⁴⁸

Lokman sûresinde Hz. Lokman evladına, *“Biz insana, ana ve babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Anası onu karnında, giderek artan bir güçlülle taşımıştır. Memeden ayrılması iki yılda olur. Bu itibarla insana, "bana ve ana-*

¹⁴⁷ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.140.

¹⁴⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.175.

babana şükret. Dönüş banadır" diye tavsiye etmişizdir."¹⁴⁹ şeklinde öğütlerde bulunmuştur. Koçyiğit, burada geçen ana babaya itâatin Kur'ân'da birçok defa geçen ve Allah (c.c)'a şirkten sonra zikredildiğini dikkat çeker. Bunun, insanın anne babasına karşı taşıdığı büyük borç dolayısı ile olduğu üzerinde durur.

Müfessirimize göre, Ankebût sûresi 8. âyette zikredilen, *"İnsana, ana ve babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Bununla beraber eğer onlar, senin bana hiç bilmediğin bir şeyi ortak koşman için seni zorlarlarsa, o zaman onlara itaat etme. Dönüşünüz banadır. O zaman size, yapmış olduklarınızı haber vereceğim."* Şeklindeki ilahî fermanın Sa'd b. İbn Ebî Vakkâs (r.a) hakkında nâzil olmuştur. Sa'd, ilk Müslümanlardan olup, müşrik olan annesi, Müslüman olan oğlu Sa'd'a, Allah (c.c) ana babaya itaat etmeyi emretmiyor mu? Yemin ederim sen dinini inkâr etmedikçe, ne bir şey yerim ne de bir şey içerim, demiştir. Söz konusu durum üzerine bu âyet nâzil olmuştur.¹⁵⁰

Koçyiğit, Enfâl sûresinde geçen *"Ey iman edenler! Allah (c.c)'a ve Resûlüne hainlik etmeyin. Aksi halde bilip dururken, kendi emanetlerinize hainlik etmiş olursunuz."*¹⁵¹ âyeti hakkında müfessirlerin sebebi nüzûl olarak çeşitli rivâyetleri aktardıklarını zikreder. O'nun aktardığı rivâyete göre âyet Ebu Lübâbe hakkında nâzil olmuştur. Hz. Peygamber Ben-i Kurayza'yı muhasara edip Sa'd'ın hükmüne razı olmaları için Ebû Lübabe'yi göndermiştir. Ebû Lübâbe'nin malları ve ailesi Ben-i Kurayza içerisinde olduğu için aralarında bir yakınlık vardı. Ben-i Kurayza verilen bu hüküm ile alakalı Ebû Lübâbe ile istişarede bulunmuş, o da bu hükmün ölüm mânâsına geldiğini ifade etmek için elini boğazına götürerek bir anlamda bu hükme rıza göstermemelerini istemiştir. Ancak bu yaptığının hainlik olduğunu anlayan Ebû Lübâbe Medine'ye gelerek bağışlanıncaya dek kendini mescidin direklerine bağlamıştır.¹⁵²

¹⁴⁹ Lokman, 31/14.

¹⁵⁰ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.470.

¹⁵¹ Enfâl, 8/27.

¹⁵² Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.243.

Koçyiğit, İsrâ sûresinde geçen “(Ey Muhammed) sana ruhtan soruyorlar. De ki: “Ruh, Rabbimin ermindendir. Onun hakkında size çok az bilgi verilmiştir.”¹⁵³ âyetin nüzûlüne sebep soruya ve bu soru ile ilgili haberlerle alakalı Abdullah ibn Mes’ûd Abdullah ibn Abbas’tan mânâ olarak aralarında fazlaca ihtilaf bulunmayan haberlere göre Abdullah ibn Mes’ûd’un Peygamber efendimiz ile beraber tarlada yürüdüğünü aktarır. Hz. Peygamber, hurma dalından bir değneğe dayandığını ve bu sırada bir grup Yahudi’nin oradan geçtiğini zikreder. Onlardan bazısı diğer bazısına Peygamber’e ruh hakkında sorun diyorlardı. Diğerleri ise hoşunuza gitmeyecek bir cevapla karşılaşacak olursanız böyle bir soruya ne gerek var dediklerini belirtir. Arkadaşları ısrar edince içlerinden birisi çıkıp ruhtan sormuştu. Hz. Peygamber ise hiç cevap vermemiş bir müddet sükût etmiştir. O sırada Hz. Peygamber’e vahiy geldiğini anladığını, nihâyet bu süre tamamlanınca Hz. Peygamber’in bu âyeti okuduğunu belirtir. Bu rivâyetin bu âyetin nüzûl sebebi olarak nakledildiğini ifade eder.¹⁵⁴

Yine Koçyiğit, bazı âyetlerde o âyetin sebep-i nüzûlüne dair farklı rivâyetleri aktarır. Nûr sûresi 61. âyette¹⁵⁵ müfessirlerin âyetin nüzûl sebebi hakkında farklı görüşler ileri sürdürüldüğünü ifade eder. Bir görüşe göre bu âyet Hz. Peygamber ile birlikte bir sefere çıkan Müslümanların evlerinin anahtarlarını kör, topal ve hasta gibi özürlü kimselere bırakmalarını istemiştir. Bu kimseler muhtaç oldukları takdirde evde bulunan yiyeceklerden yemelerine izin vermeleri istenmiştir. Fakat bu âyetin özürlü kimselerin bu iznin gönülden olup olmadığını bilmedikleri için yiyeceklere el sürmemeleri üzerine nâzil olmuştur. Diğer bir görüşe göre ise âyetin cihat ile ilgili olarak nâzil olduğunu ve İbn Mektûm gibi âmâ olan yahut başka özelliği bulunan kimselerin cihadı terk etmelerinde herhangi bir mahzur bulunmadığını ve böyle kimselerin evde yemek yemelerine izin verildiğini belirtir. Üçüncü bir görüş ise İbn

¹⁵³ İsrâ, 17/85.

¹⁵⁴ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.371.

¹⁵⁵ “Âmây bir sorumluluk yoktur; topala ve hastaya da bir sorumluluk yoktur. Keza size de kendi evinizde yemenizde yahut babalarınızın evlerinde yahut anneleriniz evlerinde yahut erkek kardeşlerinizin evlerinde yahut kız kardeşlerinizin evlerinde yahut amcalarınızın evlerinde yahut halalarınızın evlerinde yahut dayılarınızın evlerinde yahut teyzelerinizin evlerinde yahut anahtarları elinizde bulunan kâhyası olduğunuz evlerde, yahuatta arkadaşınızın evinde yemenizde bir günâh yoktur. Topluca veya ayrı ayrı yemenizde de size bir günâh yoktur. Evlere girdiğiniz zaman, kendinizden olan içindekilere, Allah katından esenlik, bereket ve iyilik dileyerek selâm verin. İşte Allah, aklınızı kullanasınız diye size âyetlerini böyle açıklar.”

Abbas'tan nakledilmiştir. *“Aranızda, birbirinizin mallarını bile bile, haksızlıkla yemeyin ve insanların mallarından bir kısmını günâhı gerektirecek şekilde yemek için, hâkimlere onu peşkeş çekmeyin.”*¹⁵⁶ âyeti indirilince müslümanlar Allah (c.c) birbirimizin mallarını haksız yollardan yemeğinizi yasaklamıştır diyerek başkalarının evinde yemek yemekten kaçınmışlardır. Allah (c.c) Teâlâ bu âyet ile özürlü kimselerin zikredilen evlerde yemek yemelerinde hiçbir günah bulunmadığını açıkladığını ifade eder.¹⁵⁷

2.2.1.6. Kur’ân’ı Kıraat ile Tefsiri

Talât Koçyiğit ayetleri tefsir ederken farklı kıraatleri kullanmıştır. Söz konusu kıraat farklılıklarına âyette geçen kelime açıklamalarında yer vermiştir. Bu bağlamda mevzubahis kelimeyle ilgili kıraat imamlarının görüşünü nakletmiştir. Tefsirinde yer alan kıraatler incelendiğinde onun mütevatir kıraatleri tercih ettiği görülmektedir. Koçyiğit’in kıraat farklılıklarına dikkat çekmesi ve bunlardan bağlama en uygun olanını seçmesi, âyetin daha iyi anlaşılması ve ayetteki anlam zenginliğini ortaya koymasına ilişkin olduğu düşüncesindeyiz.

Koçyiğit, Bakara sûresi 10. âyetinde geçen ‘yekzibûn’ kelimesinin okuyuş farklılıklarını belirtir. Bu kelimenin Kûfe imamlarının okuyuşu olduğunu ve ‘yalan söylerler’ anlamında olduğunu aktarır. Medine, Hicaz, Basra imamlarının ise bu kelimeyi ‘yukezzibûn’ şeklinde okuduğunu ifade eder. Bu durumda kelime ‘yalanlarlar’ anlamını kazanmaktadır. Ona göre âyet münafıklardan bahsetmekte ve birinci mânâ münafıkların sıfatlarına uygun olduğundan birinci kıraat tercihe şayandır.¹⁵⁸

*“Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden olup da, dininizi alay konusu ve oyuncak edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin.”*¹⁵⁹ âyetinde yer alan ‘kâfirleri dost edinmeyin’ ifadesi için kıraat imamlarının görüş ayrılığı içerisinde olduğunu söyleyen müfessirimiz, Ebû Amr ve Kisa’î’nin, âyette geçen ‘el-Kuffâr’ kelimesini ‘min ellezine ûtu’l-kitab’ ibaresine atfederek cer okuduklarını,

¹⁵⁶ Bakara, 2/188.

¹⁵⁷ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.172-173.

¹⁵⁸ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.85.

¹⁵⁹ Mâide, 5/57.

diğerlerinin ise bunu ‘ellezîne’tte hazû’ ifadesine atfederek nasb ile okuduklarını belirtir. Ona göre, kelimenin cer ile okunması halinde ayetin, ‘dininizi alay konusu yapan ve oyuncak edinen kâfirleri de dost edinmeyin’, nasb ile okunması durumunda da ‘bütün kâfirleri (müşrikleri) hiçbir surette dost edinmeyin’ anlamına geleceğini zikreder ve ikinci mânânın daha uygun olduğunu altını çizer.¹⁶⁰

Müfessirimiz, Mâide sûresinin 112. âyetinde Havarilerin Hz. İsa’ya “Ey Meryem oğlu İsa! Rabbin, bize, gökyüzünden bir sofrayı indirebilir mi?” dediklerini aktarır. Bu âyette bazı müfessirlerin meseleyi bu ibarenin kıraati yönünden ele alınmasının lüzumuna işaret ettiklerine ve havarilerin imanlarından şüphe etmemek gerektiğine vurgu yaptıklarını zikreder. Buna göre âyette ‘hel yastatîu Rabbuke’ ibaresi Kisaî tarafından ‘hel tastatîu Rabbuke’ olarak okunmuştur. Koçyiğit’e göre ayetteki mezkûr ibarenin mânâsı, Allah Teâlâ’nın gücü ile alakalı olmayıp, Hz. İsa’nın gücü ile ilgilidir. Anlam ise şöyledir: ‘Rabbinden bize, gökyüzünden bir sofrayı indirmesini isteyebilir misin?’ Böyle bir kıraatin olmayacağını söylemek imkânsızdır. Zira her iki kıraat da oldukça birbirine yakındır.¹⁶¹

Koçyiğit, bazen kıraat âlimlerinin isimlerini zikretmeden ‘bazı kıraat imamları’ diyerek ayetteki kıraatın detayına değinmiştir. O, “Kendi içlerinden bir adama “insanları uyar ve iman edenlere de, kendileri için Rableri katında yüksek mertebeler bulunduğunu müjdele” diye vahyetmemiz, insanlara acayip mi geldi ki, kâfirler, “bu, besbelli bir sihirbazdır” demişlerdir.”¹⁶² âyetini tefsir ederken, bazı kıraat imamlarının ayette geçen ‘le-sâhirun’ kelimesini ‘le-sihrun’ şeklinde okuduklarını bu kıraati tercih edenlerin, Hz. Peygamber’i değil, Kur’ân’ı kastettiklerini söyler. Buna göre Kitab’ın bir nevi sihir olduğunu, çünkü onu okuyanları veya dinleyenleri tesir altında bıraktığını söylemek istediklerini ifade eder. Koçyiğit’e göre, kelime ister Hz. Peygamber (s.a.v) kastedilerek ‘sâhir’ denmiş olsun, ister Kur’ân-ı Kerim kastedilerek ‘sihr’ denilmiş olsun, her iki kelimedede de Hz. Peygamber’in Peygamberliğine işaret eder. Ayrıca Kur’ân-ı Kerim’in Hz.

¹⁶⁰ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.364.

¹⁶¹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.450.

¹⁶² Yûnus, 10/2.

Peygamber’e vahyedilmiş Allah’ın (c.c) kelâmı olduğuna delâlet eden bir mânâ olduğunu vurgular.¹⁶³

2.2.1.7. Kur’ân’ı Kutsal Kitaplardan Yararlanarak Tefsiri

Koçyiğit, Kutsal kitaplar, yani Tevrat ve İncil’den çeşitli alıntılar yapmıştır. Konu ile alakalı olarak bazen Tevrat’tan bazen de İncil’den yararlanmıştır. Müfessirimiz, Bu iki kitabın da Allah (c.c) tarafından gönderildiğinin kabul edilmesi gerektiğini belirtir. Fakat Tevrat’ın da İncil’in de tahrif edildiğini de vurgular.¹⁶⁴

Koçyiğit, tefsirinde Hz. İsa’nın hayatı ve İncil’in tarihi hakkında bilgi vermiştir. Hristiyanların Hz. İsa’dan sonra dinlerini gizli yaşamak zorunda kaldıklarını zikreder. Bu durum ellerinde Hz. İsa ve tebliğleri hakkında müşterek bir bilgi birikimine imkân vermediğini ve bu sebeple dinleri içerisine çeşitli hurafelerin girdiğini vurgular. Hz. İsa’dan üç asır sonra Roma İmparatorunun Hristiyanlığı benimsemesi üzerine, yüzlerce İncil nüshası arasından muhteva yönünden birbirine en yakın olan dört tanesini seçmişlerdir. Koçyiğit, bu İncillerin Hz. İsa hakkında noksan, mütenakız, tarihleri ve yazarları meçhul bilgileri ifade ettiğini açıklar. İncillerin gerçekte ilgisi olmayan, yazarların hayal hanelerinden oluşan hayat hikâyeleri olduğunu söyler. Bununla birlikte Koçyiğit, vahiy mahsulü gerçek İncil’in yok olduğunu ifade eder.¹⁶⁵

Tevrat’ın gönderildiği Hz. Musa’ya tabletlerin verildiğini aktarır. Fakat bunlar yazılmadığı için unutulmuş ve hatırlanan kısımları da tahrife uğramıştır. Daha sonra Tevrat’ın Azra tarafından yazıldığı ve Azra’nın Tevrat’ı yazarken neye istinat ettiğinin meçhul olduğunu zikreder. İncil için ise Hristiyanlığın ilk dönemlerinde inanan insanların Roma’dan dinlerini gizlemek zorunda kaldığını ve Hz. İsa’nın doğumundan 3,5 asır sonra halk arasındaki söylentilere göre çeşitli İncillerin ortaya çıktığını ifade eder. Burada delil olarak şu âyeti getirmiştir. “*Ne var ki, onların, verdikleri sözü bozmuş olmaları dolayısıyla onları lanetledik ve kalplerini kaskatı yaptık. (Ellerindeki Tevrat’ta) kelimeleri yerlerinden değiştirip tahrifat yapmışlar ve*

¹⁶³ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.460.

¹⁶⁴ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.421.

¹⁶⁵ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.289.

(kitaptan) kendilerine hatırlatılan şeylerin çoğunu unutmuşlardı.”¹⁶⁶ Koçyiğit, bu iki kitabın da son Peygamber’i müjdelediğini ve Kur’ân’ın da önceki kitapları tasdik etmesinin takdire şayan olduğunu kaydeder.¹⁶⁷

Koçyiğit’in, Kutsal kitaplardan yapmış olduğu alıntılar genellikle ehl-i kitabın yanlış düşüncelerini belirtmek içindir. O, yer yer Kur’ân ve kutsal kitapların benzeştiği noktalar veya ehl-i kitaptan dinimize geçmiş yanlış düşünceleri belirtmek için örnekler vermiştir.¹⁶⁸ Bunları yaparken Kutsal kitaplardan yaptığı alıntılarda temkinli davranmıştır.

Müfessir, “Zekeriyyâ: “Rabbim! Bana (bu hususta) bir alâmet, (bir nişan) ver” demiş, (Rabbi de:) “senin alâmetin, üç gün boyunca, işaretleşme dışında insanlarla konuşmamandır. Rabbinin da çok zikret ve akşam sabah tesbih et” buyurmuştu” şeklindeki âyette, Hz. Zekeriyyâ’nın bir alamete ihtiyaç duymasını müfessirlerin çeşitli şekillerde yorumladığını zikreder. Luka İncil’inde de bu konu ile alakalı olarak geçen; “Melek cevap verip ona dedi: ben Allah (c.c)’ın huzurunda duran Cebrail’im; seninle konuşmaya ve bu şeyleri sana müjdelemeye gönderildim. İşte dilin tutulacak ve bu şeyler oluncaya kadar söz söylemeyeceksin; çünkü vaktinde yerine gelecek olan sözlerime inanmadın”(Luka1/18-20) cümleyi aktarır. Luka’daki bu ifade Hz. Zekeriyyâ’yı Cebrail’in sözlerine inanmamakla itham etmiş ve buna ceza olarak bu emrin geldiğini belirtmiştir. Koçyiğit, müfessirlerin, İncil’deki bu rivâyetin tesirinde kaldığını ve âyeti aynı mânâ ile tefsir ettiklerini kaydeder. Bu âyette Hz. Zekeriyyâ’nın Allah’tan (c.c) alamet istemesinin sebebinin insan olmasından kaynaklandığını, hayırlı evlada nail olacağı zamanı biran önce öğrenip, kalbini sükûna erdirmek ve ailesini mutlu etmek olduğunu ifade eder.¹⁶⁹

“Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, yine ondan eşini meydana getirip her ikisinden birçok erkek ve kadınlar türeten Rabbinizden sakının. Kendi (adı) ile birbirinizden istediğiniz Allah’tan (c.c) ve akrabalık (bağlarını koparmak) tan

¹⁶⁶ Mâide, 5/13.

¹⁶⁷ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.422-423.

¹⁶⁸ Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, 257, 327, 358, 414, 422, 459. c.2, 13, 218, 220, 223, 227, 245, 286, 287, 297, 311, 316

¹⁶⁹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.459.

*sakının. Allah (c.c), şüphesiz, sizin üzerinizde hakkıyla gözeticidir”*¹⁷⁰ şeklindeki bu âyet Hz. Âdem ve Hz. Havvâ’nın yaratılışı ile ilgili meseleye değinmiştir. Burada Hz. Havvâ’nın Hz. Âdem’in kaburga kemiğinden yaratıldığına dair ihtilafları değerlendiren Koçyiğit, Hz. Âdem’in uyurken onun sol eğe kemiğinden yaratılmış olduğu görüşünün bu âyeti tefsir etmek maksadıyla ortaya çıktığını ve bunun Kur’ân ile bir ilgisinin olmadığını ifade eder. Müfessirlerin bu görüşü Tevrat’ın Tekvin (bab2/21) bölümünde yer alan; “... ve Rab Allah (c.c), Adem’in üzerinde derin uyku getirdi ve onun kaburga kemiğinden birini aldı yerini etle kapladı..” bölümünden aldıklarını ve kısmen de Hz. Peygamberin hadisleriyle desteklediklerini belirtir.¹⁷¹

*“Şurası muhakkaktır ki, "Meryem'in oğlu Mesih, Allah (c.c)'ın ta kendisidir" diyenler küfre girmişlerdir. (Ey Peygamber! Onlara de ki: "Allah (c.c), Meryem oğlu Mesih'i, anasını ve yeryüzündekileri toptan helak etmek istese, kim Allah (c.c)'ın iradesinden bir şeye engel olacak kudrete sahip olabilir?" Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki her şeyin mülkiyeti yalnız Allah'a (c.c) mahsustur. Dilediğini yaratır. Allah (c.c), her şeye kadirdir”*¹⁷² Bu ayette Allah (c.c) Hristiyanlara meydan okumuş ve onları helak ettiği takdirde onları kim kurtaracaktır? diye buyurmuştur. Koçyiğit, bu âyetin tefsirinde Hristiyanlık inancının Hz. Îsâ’dan sonraki süreçte geçirmiş olduğu değişim ve gelişimi anlatmaktadır. Hz. Îsâ’nın Rab olduğu inancı, teslis inancı gibi aslı olmayan inançların ortaya çıktığını zikreder. Koçyiğit, bu âyette İncil’den uzun alıntılar yapmıştır. Bu düşüncenin ortaya çıkmasındaki tarihsel bağlamda bilgiler aktarmıştır. Teslis inancı, Hz. Îsâ’nın Allah’ın (c.c) oğlu olduğu inancının çıkış merkezi hakkında bilgi vermiştir. Bu bilgilerin ortaya çıktığı konsiller hakkında bilgi vermiştir. Hz. Îsâ’nın ilah olduğunu savunan Hristiyan ilahiyatçıların ortaya atmış oldukları görüşleri nakleder. Koçyiğit, Hristiyanların batıl olan bu görüşlerinin tarihi ve dini boyutunu detaylı bir şekilde işlemiştir. Allah Teâlâ’nın Hristiyanların inançlarına bu âyette meydan okuduğunu belirtmiştir.¹⁷³

Sonuç olarak diyebiliriz ki Koçyiğit tefsirinde Kutsal kitaplara çokça değinmiştir. Onlardan yaptığı bu alıntılarda, genellikle Hristiyan inancında olmayan

¹⁷⁰ Nîsa, 4/1.

¹⁷¹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.13.

¹⁷² Mâide, 5/17.

¹⁷³ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.297-301.

fakat daha sonra dini bir boyut halini alan inançların batıl olduğunu ispat etmek için nakiller yaptığını görülür. Bununla beraber Tevrat'ın ve İncil'in tahrif edildiğini çeşitli âyet tefsirinde nakletmiştir. Koçyiğit bu konuda İncil indirilmeden önce Allah'ın (c.c) Musa'ya verdiği Tevrat ile ve Kur'an indirilmeden önce Hz. İsa'ya verdiği İncil ile hükmetmek, Allah (c.c) katında yegâne din olan İslam'ın temel kaidesidir. Bu kaideye aykırı inanç ve düşüncede olmanın küfürden başka bir şey olmayacağını belirtir. Kur'an'ın gelişinden sonra Kur'an ile hükmetmenin de bu kuralın bir gereği olduğunun altını çizer.¹⁷⁴

2.2.2. Dirâyet Boyutu

2.2.2.1. Lugat

Kur'an-ı iyi anlayabilmenin önemli bir esası onun dilini kavramaktır. Kur'an'ın dilini kavramak ise, onun kelime hazinesini anlamak, nahiv, sarf ve üslûbuna dair kaideleri öğrenmek ile olur.¹⁷⁵ Bu sebeple müfessirler ayetleri tefsir ederken en başta ayette geçen kelimelerden anahtar konumunda olan veya anlamı tam anlaşılmayan kelimeleri izah etmişlerdir. Söz konusu kelimelerin anlamlarının açıklanması, ayetin zahiri anlamının açığa çıkmasına vesile olmaktadır. Müfessirin yapacağı yorumlar da söz konu zahiri anlam veya ayetin anlamını belirleyebilen sahih sünnet, sebeb-i nüzûl ve selef kavli üzerinden devam edecektir. Talât Koçyiğit, eserinde ayetleri açıklarken Arapça sözlüklerin yanısıra Kur'an mu'cemlerinden istifade etmiştir. Bunu yaparken bazen kelimenin anlam(lar)ını izah etmiş, bazen âyette geçen bir ibare ile alakalı lügavî ayrıntılarına, bazen de kelimenin kullanım şekillerine ve farklarına değinmiştir.

Koçyiğit, “*Her kim bunu düşmanlık ve zulüm maksadıyla yaparsa, onu ateşe sokacağız*”¹⁷⁶ şeklindeki âyette geçen ‘udvan’ kelimesinin ‘hakkı tecavüz etmek veya bir işi haksız yere yapmak’ anlamında olduğunu söylemektedir. Buna göre, hakkın tecavüzü veya bir işin haksız yapılması, kasta mebnî olarak yapılan fiillerdir.

¹⁷⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.348.

¹⁷⁵ Mehmet Kaya. “Farklı İ'rab Değerlendirmelerinin Tefsire etkisi”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c. 13, s.17.

¹⁷⁶ Nisa, 4/30.

Diğer bir anlatımla, bir işi yapan kimse, o işin hakkı tecavüz olduğunu ve onu haksız yere yaptığını yakinen bilir ve bunu da bile bile yapar.¹⁷⁷

Müfessirimiz, *“Ey îman edenler! Allah'ın (c.c) sizin için helâl ettiği o güzel ve temiz şeyleri haram kılmayın ve haddi aşmayın”*¹⁷⁸ ayetinde yer alan ‘tayyibat’ kelimesini nefsin hoş ve güzel görüp lezzet aldığı ve sahip olmak için meylettği şeyler olarak tanımlar. Ayetin, müminlerin ‘tayyibat’ı kendilerine haram kılmamalarını ve itidalden uzaklaşmamaları emrettiğini belirtir. Zira Allah'ın (c.c) helal kıldığı güzel ve temiz olan şeylerden nefsi mahrum etmek veya dünya hayatını sadece onları elde etmek için hasretmek insanlar için bir hüsrandır. Nitekim Araf sûresi 31. âyette *“Ey Âdemoğulları! Her mescide gidişinizde güzel elbisenizi giyin; yiyin ve için, fakat israf etmeyin; zira Allah (c.c), israf edenleri sevmez”* bu anlam vurgulanmaktadır. ¹⁷⁹

Koçyiğit'e göre *“İnsanlar içinde bir takım kimseler de vardır ki, Allah (c.c)'tan başkasını O'na ortak edinip, onları, Allah (c.c)'ı sever gibi severler; gerçi iman edenlerin Allah (c.c)'a olan sevgileri çok daha kuvvetlidir; fakat o zulmedenler, azabı görünürken, bütün kuvvetin Allah (c.c)'a mahsus ve Allah (c.c)'ın şiddetli azap sahibi olduğunu bir bilseler..”*¹⁸⁰ âyetinde zikredilen ve ‘ortaklar’ mânâsına gelen ‘endâd’ kelimesi ilim, irade ve kudret bakımından Allah (c.c) ile kul arasında vasıta olan ve kendilerini Allah'a (c.c) yaklaştırdığına inanılan şeyler anlamındadır. Buna göre Allah (c.c)'tan başka şeyleri ‘endâd’ yani ortak kılanlar O'nun kudretine inansalar bile Allah (c.c)'tan istenecek şeyleri Allah (c.c)'a ortak kıldıkları kimselerden istemektedirler. Ayrıca bu kelime taş, tahta veya çamurdan yapılmış putlardan daha geniş bir mânâyâ şamildir ki bu mânânın kapsamına halk üzerinde etkili olan insanlar da girmektedir.¹⁸¹

“Bir kasabayı helak etmek istediğimiz zaman ileri gelenlerine, (itaat:) emrederiz; fakat onlar orada (itaatten çıkıp) fışk u fücür işlerler. Bunun üzerine

¹⁷⁷ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.53.

¹⁷⁸ Mâide, 5/87.

¹⁷⁹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.401.

¹⁸⁰ Bakara. 2/165.

¹⁸¹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.232.

kasabaya azâp vâcip olur. Biz de onu yerle bir ederiz.”¹⁸² âyetinde geçen ‘emrederiz’ mânâsında ki ‘*emerna*’ kelimesi, müfessirler tarafından çeşitli mânâlarda tefsir edilmiştir. Koçyiğit bunları şöyle sıralar:

1. Bazı müfessirlere göre bu ifadenin mânâsı, biz, bir kasaba halkını helak etmek istediğimiz zaman, onların şımarmış zenginlerine fâsıklık etmelerini emrederiz. Onlar yoldan çıkınca da azap üzerlerine vacip olur. Koçyiğit’e göre, Allah (c.c) kullarından herhangi birine bir kavme fâsıklık etmesini veya kötü işler yapmasını emretmesi hiçbir sûrette düşünülemez. Bu sebeple mevzubahis görüş doğru olamaz.

2. Bazı müfessirlere göre de ‘*emerna*’ kelimesinin ‘*emmernâ*’ şeklinde farklı bir kıraati mevcuttur. Bu kıraata göre anlam, ‘kavmin şımarık ileri gelenlerini onların başına emir (lider) yaparız’ şeklinde olmaktadır. Bu liderler kötü idareleriyle halkı yoldan çıkarırlar; böylece üzerlerine azap vacip olur.

3. Bazıları da ‘*emerna*’ kelimesini ‘*âmernâ*’ şeklinde okumuşlar ve ‘kavmin zenginlerini ve ileri gelenlerini sayıca çoğaltırız’ şeklinde tefsir etmişlerdir. Nihayetinde kavmin içerisinde fîsk ve fücür artar, böylece onlar azabı hak ederler. Koçyiğit, söz konusu görüşleri zikrettikten sonra hiç şüphesiz hakikati en iyi Allah’ın (c.c) bileceğinin altını çizerek¹⁸³

Şuarâ sûresi 137. âyette “*Bu, şüphesiz, evvelkilerin âdetlerinden başka bir şey değildir*” buyurulmuştur. Koçyiğit müfessirlerin, bu âyette geçen ‘huluk’ kelimesi için iki farklı kıraati zikrettiklerini aktarır. Bazılarının kelimeyi ‘*hâ*’ harfinin fethası, ‘*lâm*’ harfinin de sükûnu ile ‘*halk*’ şeklinde okuduklarını ve buna göre mânânın, örf -adet demek olduğunu belirtir ve ibârenin ‘evvelkilerin masal ve efsanelerinden başka bir şey değildir’ mânâsına geldiğini aktarır. Diğer bazı kıraat imamlarına göre ise ‘*huluk*’ kelimesi ‘*hâ*’ ve ‘*lâm*’ harflerinin zammesiyle okunur. Buna göre Hûd kavminin kendi atalarının dinlerini kastetmektedir. Buna göre ibare “Bu, evvelkilerin âdetlerinden veya dinlerinden başka bir şey değildir. Biz

¹⁸² İsrâ, 17/16.

¹⁸³ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.320.

atalarımızdan gördüğümüz ve öğrendiğimiz dine uyuyoruz” şeklinde anlaşılmaktadır.

184

Koçyiğit, âyetlerdeki bazı kelimelerin anlamlarını vermekle birlikte bazı kelimeler arasındaki nüanslara dikkat çekmektedir. Örneğin Mâide sûresinin 63. âyetinde¹⁸⁵ çeşitli kötülükler işleyen Yahudiler hakkında ‘*lebi’sse mâ kânû yâmelûn*’ (yapmış oldukları bu şeyler ne kötüdür) buyurulmuştur. Sonraki âyette Yahudileri bu kötülüklerden menetmeyen hahamlar, âlimler ve din adamlarının bu durumunu ise ‘*lebi’sse mâ kânû yasna’ûn*’ (yapmış oldukları bu şeyler ne kötüdür) ifadesi ile beyan edilmiştir. Koçyiğit’e göre, ‘*amel*’ ve ‘*sun*’ fiillerinin ikisi de yapmak anlamına gelse de, aralarında ince bir fark bulunmaktadır. Amel, birçok kez bilinçsiz bir şekilde yapılan ‘eylemlere’ delalet etmektedir. Sun ise kasıtlı ve tecrübe sahibi olan maharetli insanların fiilleri için kullanılmaktadır. Koçyiğit, Yahudilerin işlemiş oldukları çeşitli günahları bilinçsizce ve nereye varacağını düşünmeden işlediklerine delâlet etmek üzere âyette ‘*amel*’ fiilinin kullanıldığını belirtir. Buna mukabil, günahların sorumluluğunu bildikleri halde, halkı bundan menetmeyen din adamlarının bu umursamaz tavırlarını belirtmek üzere ‘*sun*’ kelimesinin kullanıldığını ifade eder.¹⁸⁶

Müfessirimiz “*Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah (c.c)’a mahsustur.(Böyle olmasına rağmen) o küfredenler, yine de (başkalarını) Rablarına denk tutuyorlar*”¹⁸⁷ âyetinde geçen ‘*halk*’ ve ‘*ca’ale*’ fiilleri arasındaki ince farkı zikretmektedir. Koçyiğit, ‘*halk*’ kelimesinin bir şeyi eşi ve benzeri olmadan icat etmek, meydana getirmek yahut hiç yoktan var etmek anlamında olduğuna dikkat çeker ve ‘*ca’ale*’ fiilinin de yaratma anlamına geldiğini belirtir. Ona göre, ‘*halaka*’ fiili birşeyi yoktan var etmektir ki daima tek meful ile kullanılır. Âyette de ‘*halaka’s-semavâti ve’l-arza*’ (gökleri ve yeri yarattı) buyurulmuştur. Fakat ‘*ca’ale*’ fiilinin bazen tek meful ile kullanılabildiği gibi, iki meful ile de kullanılır. Koçyiğit, buna Zuhuf sûresi 19. âyette ‘*ve ca’alu’l-*

¹⁸⁴ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.265.

¹⁸⁵ “*Dîn adamları ve bilginler, (yalan gibi) günahı söylemelerinden ve (rüşvet gibi) haramı yemelerinden onları hiç mi menetmediler? Yapmış oldukları bu şeyler ne kötüdür.*”

¹⁸⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.368.

¹⁸⁷ Enâm, 6/1.

melâ'ikete 'llezine hum ibâdu'r-Rahmâni inâsen' (Rahmanın kulları olan melekleri dışı saydılar) örneğini vermiştir.¹⁸⁸

Koçyiğit, âyetlerin içerisinde yer alan kelimelere değinip ve bunları tefsir etmiştir. Bununla ilgili yukarıda birkaç örnek aktardık. Müfessir, bazı âyetlerde vüçûh ve nezâir ilmine dair kelimelere değinip tefsir ettiği görülmektedir. Vüçûh kelime olarak yüz ve bir nesnenin karşısında bulunan şey anlamına gelmektedir. Nezâir ise bir şeyin benzeri veya aynısı gibi anlamlara gelmektedir.¹⁸⁹ Bu ilim Kur'ân'ın anlaşılmasında önemli bir yeri olup bu alanda yazılmış eserlerde büyük bir rol oynamıştır. Bundan dolayı ulûmu'l-Kur'ân kitaplarında müstakil bir konu olarak ele alınıp Kur'ân ilimleri içerisinde değerlendirilmiştir.¹⁹⁰

Bir kelimenin bir âyette ifade etmek istediği anlam ile yine aynı kelimenin başka âyetlerde ifade ettiği anlam farklı olabilmektedir. Tefsir ilminde buna “vüçûh” denir. Yine birçok kelimenin farklı yerlerde aynı anlamı taşımasına da “nezâir” denir.¹⁹¹ Kısaca denilebilir ki, vüçûhta kelimenin anlam çokluğu, nezâir de ise, kelimelerin benzeşme durumu vardır.¹⁹²

Koçyiğit, âyetlerde vüçûh ve nezâire dair kelimelerde görüş belirtmemiştir. Fakat kelime bağlamları üzerinde durduğu ve bunları çeşitli şekillerde ele aldığını söylenebilir. Burada ihtilaflı konularla alakalı kelimeleri veya farklı gördüğü kelimeler hakkında görüş belirtmiştir. Kelimeleri tahlil etmiş, âyetin anlaşılması için detaya indiği de olmuştur. Kelimeler hakkındaki farklı anlamları aktarmıştır. Bununla ilgili konunun anlaşılması için birkaç örnek vereceğiz. Mesela Bakara sûresi 169. âyette *Fuhuş (cem'i Fahşa)* kelimesi, sadece zina mânâsında olmadığını ifade

¹⁸⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.467.

¹⁸⁹ Ebül Kasım Cârullah Mahmud bin Ömer bin Ahmed ez-Zemahşerî, **Esâsü'l-Belâğa**, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1997, c.2, s.284, 322; M. Suat Mertoğlu, “Vüçûh ve Nezâir”, **DİA**, İstanbul 2013, c.43, s.141.

¹⁹⁰ Mustafa Karagöz, “Vüçûh ve Nezâirin Terimleşme Süreci -‘Nezâir’in ‘Eşanlamlılık’ Olarak Tanımlanması Sorunu”, **Bilimname**, S. 14, s.8. Ayrıca Bkz; Celâleddin es-Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**. Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. Suudi Arabistan: Vezâretü's-Şüûni'l-İslamiyye ve'l-Evkâf ve'd-Da've ve'l-İrşâd, t.y. c.2, s.120

¹⁹¹ Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü**, AÜİF Yay. Ankara 1971, s.180.

¹⁹² Demirci, **Tefsir Usulü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2017, s.146. Ayrıca Bkz; Bedruddin Muhammed b. Bahadır ez-Zerkeşî, **el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Dârü't-Turâs, Kahire 1984, c.2 s.125.

eder. Bu kelimenin çirkinlik ve insanlığın yüzünü kızartacak, onları dehşete düşürecek derecede edepsizlik anlamında olduğunu zikreder.¹⁹³

Başka bir örnekte ise, Nisâ sûresi 93. âyetinde¹⁹⁴ kasten adam öldürme cezası ile ilgili olarak ebedi bir şekilde cehennemde kalacakları ifade edilmektedir. Burada geçen ‘hulûd’ kelimesinin ebedilik anlamında olduğunu zikreder. Bu kelimeyi bazılarının uzun bir süre cehennemde kalış olarak te’vil ettiğini ifade eden Koçyiğit, bu görüşün kanaatine doğru olmadığını belirtir.¹⁹⁵

Hiz. Âdem ve Hiz. Havvâ kıssası konusunda Bakara sûresi 35. âyetinde Allah Teâlâ, *“Demiştik ki: "Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin ve dilediğiniz yerde Onun nimetlerinden bol bol yiyin. (Ancak) su ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz.”* buyurmuştur. Burada geçen cennetin nasıl bir yer olduğu hakkında farklı görüşler olduğunu belirtir. Bazı müfessirler bu cennetin ahiretteki cennet olduğunu zikreder. Diğer bazı müfessirler ise bu cennet yeryüzünde bir yerde olduğunu belirtirler. Yine Koçyiğit, Hiz. Âdem’in yasak meyveyi yemesinden sonra Allah Teâlâ’nın *“Birbirinize düşman olarak cennetten inin; yeryüzünde belirli bir zamana kadar sizin için yerleşebileceğiniz bir mekân ve geçinebileceğiniz bir azık bulunacaktır.”* buyurmuştur. Bu âyetinde ‘inme’ tabiri olduğunu ve bundan dolayı ilk yerleşme noktası yeryüzü dışında bir yer olması gerektiğini aktarır. Koçyiğit, eğer cennet yeryüzünde olsaydı bu âyetinde inişten (hubût) bahsedilmeyeceğini ifade eder.¹⁹⁶

Konu ile alakalı bir başka örnek En’âm sûresi 38. âyetinde¹⁹⁷ geçen *Ummu’l-Kitap* kelimesi hakkındadır. Koçyiğit, bu kelimenin gayb âleminde bulunan ve ‘el-Lavhu’l-Mahfuz’ da denilen, kâinatın başlangıcından beri var olan ve kıyâmete kadar da var olacak olan mahlûkat hakkındaki her şeyin yazılıp toplandığı, Allah tarafından yazılmış bir kitap olduğunu aktarır. Koçyiğit, başta er-Razî olmak üzere bazı

¹⁹³ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.237.

¹⁹⁴ *“Her kim bir mü’mini kasten öldürürse, cezası, içinde dâimi kalacağı cehennemdir. Allah ona gazâb etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir âzâb hazırlamıştır.”*

¹⁹⁵ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.138.

¹⁹⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.114.

¹⁹⁷ *“Yeryüzünde hiçbir hayvan ve gökyüzünde kanatlarıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki, sizin gibi birer ümmet olmasınlar. Kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık; sonra Rablerinin huzurunda hepsi de haşrolunacaktır.”*

müfessirler, kitap kelimesinin başında bulunan harf-i tarife dayanarak onun, Müslümanlarca bilinen kitap, yani Kur'ân-ı Kerîm olduğunu söylediklerini belirtir. Bazıları da âyet-i kerîmede zikredilen kitaptan maksadın, Allah'ın (c.c) ilmi olduğunu, büyük çoğunluğa göre ise bu kelimenin Kur'ân değil el-Lavhu'l-Mahfuz' olduğunu ifade eder.¹⁹⁸

Müfessir, Nisâ sûresinde *"Kendilerine kitaptan bir nasîb verilmiş olanları görmüyor musun? Hurâfelere ve putlara inanıyorlar diğer küfredenler hakkında da "bunlar, iman edenlerden daha doğru bir yoldadırlar diyorlar"*¹⁹⁹ şeklindeki âyetin meâlinde 'hurâfe' olarak mana verdiği 'cibt' kelimesine müfessirlerin sihir, sahir, put, fal ve teşe'ume ve bunların insanlar üzerindeki tesirine inanmak mânâsında tefsir ettiklerini ifade eder. Bunların hepsinin de vehim ve hurafe mânâsına geldiğini belirtir. Keza 'put' sözü ile ifade ettiği 'tağût' kelimesi de şeytan mânâsına geldiği gibi, insanın tuğyânına ve hak yoldan çıkmasına sebep olan bir mabuda ve ibadet edilen her mahlûka delâlet ettiğini aktarır. Bu mânâyı en iyi ifade edecek kelime, kanaatine 'put' kelimesi olduğunu zikreder.²⁰⁰

Koçyiğit, En'âm sûresi 100. âyetin *"Bir de Allah'ın (c.c) yarattığı cinleri O'na ortak kıldılar"* meâlinde geçen 'cin' kelimesine değinmiştir. Bu kelime hakkında müfessirlerin farklı açıklamalar getirdiklerini ifade eder. Bazılarına göre cinden murat, müşrik Arapların ibadet ettikleri melekler olduğunu, bazılarına göre de, şirk gibi günahlarda itaat ettikleri şeytanlar olduğunu belirtir. Çünkü Mecusiler hayır ve şer için iki ilah bulunduğunu ve şerrin ilahının İblîs olduğunu ve onu Rab olarak isimlendirdiklerini aktarır. Müşrik Arapların da kendilerini ve kâinatta bulunan her şeyi cinlerin yarattığına inanmışlar ve Allah'a (c.c) ortak koşup putların ibadetinde onlara itaat ettiklerini ifade eder.²⁰¹

2.2.2.2. Fıkıh

Fıkıh, kelime olarak bir şeyi, illeti ve hikmetiyle anlamak ve uygulayabilecek şekilde kavramak demektir. Fiil ve sözlerdeki derin manayı anlamak, derin ve keskin

¹⁹⁸ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, c.2, s.507.

¹⁹⁹ Nisâ, 4/51.

²⁰⁰ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, c.2, s.85.

²⁰¹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, c.2, s.574.

anlayışa sahip olmak, söz veya fiilde isabetli olmak, bir hükümdeki gizli mânâları bilmek ve vakıf olmak, bir sözden söyleyenin amacını anlamak demektir.²⁰² Fakihler fıkhi ameli işler ile alakalı anlamış ve ameli ve şer'i meseleleri bilmektir diye tanımlamıştır.²⁰³

Kur'an'da itikâdî, ahlakî, kevnî vb. alanlarla ilgili âyetler bulunduğu gibi, ibadet ve hukukla ilgili âyetler de mevcuttur. İbadet, muamelat (hukuk) ve ukubat (cezalar) ile ilgili olan bu âyetler, esasen Fıkıh (İslâm Hukuku) ilminin konusudur. Bu ilim, Hz. Peygamber döneminden başlayarak gelişmiş, zamanla mezhepler oluşmuş; bunlar içerisinde Hanefî, Şâfiî, Malîkî ve Hanbelî mezhepleri sistemleşerek günümüze kadar gelmişlerdir.²⁰⁴

Koçyiğit, tefsirinde fıkhi konulara dair dikkate değer hususlar üzerinde durmuştur. Bazen bu hususları detaylıca açıklamış bazen de bunlar hakkında mezhep imamlarının görüşlerini ekleyerek açıklamıştır. Koçyiğit ilgili âyetleri tefsir ederken fıkhi mesele hakkında hadislerle de deliller getirmiştir. Bununla beraber bazen de konuya dair görüşleri belirttikten sonra kendi görüşünü belirtmiştir.²⁰⁵ Koçyiğit'in bu konuya dair görüşlerini birkaç başlıkta ele almaya çalışacağız.

2.2.2.2.1. Ayetlerden Hüküm Çıkarması

Koçyiğit, âyetlerin tefsirinde fıkıh ile ilgili konularda bazen görüş belirtip ardından âyete dair hükümler aktarmıştır. “*Hayır, yıldızların yerlerine yemin ederim ki bilseniz bu, büyük bir yemindir, bu Kitap, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiş, temizlenmiş olanlardan başkasının dokunamayacağı, Levh-ı Mahfuz’da bulunan çok yüce Kur’an’dır.*”²⁰⁶ şeklindeki âyeti kimi âlimler Kur’an’a abdestsiz dokunulamayacağına delil olarak kullanılmaktadır. Koçyiğit, bu konunun müfessirler arasında tartışmalı bir konu olduğunu belirtir. Bazılarının bu âyetin Kur’an’a

²⁰² Hakkı Aydın, “İslam Hukuku, Devlet ve Ahkâm-ı Sultaniye İlişkisi”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.5, S.2, s.7. Bkz. Hayrettin Karaman, **Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku-1**, Ensar Neşriyat, İstanbul 1993, s.22-24.

²⁰³ Sabri Şakir Ansay, **Hukuk Tarihinde İslam Hukuku**, AÜİF Yay. Ankara 1954, s.15.

²⁰⁴ Mustafa Ünver, “Tefsir Ekolleri”, Bahattin Dartma (Editör), **Tefsir Tarihi ve Usulü** (s. 132-155), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2013, s.143.

²⁰⁵ Bir kısmı için Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s. 154, 251, 260, 315, 332, 338, 408, 547, c.2, 22, 24, 26, 29, 32, 35, 43, 132, 136, 256, 270, 332. c.5,119, 120, c.6, 77, c.7, 109.

²⁰⁶ Vâkıa, 56/75-80.

abdestsiz dokunmayı menettiğini savunduklarını bazılarının da bahis konusu Kur'ân'ın Levh-i mahfuz'da muhafaza edilen Kur'ân olduğunu savunduklarını ifade eder. Müfessirimiz, bu sûrenin Mekkî bir sûre olduğunu ve bu dönemde Kur'ân-ı Kerîm'in indirilişinin henüz tamamlanmamış olduğuna dikkat çeker. Dolayısıyla temizlenmiş olanlardan başkasının dokunamayacağı hususunda bir hükmün verilmiş olmasının düşünülemeyeceğini vurgular. Bu hükmün Levh-i mahfuz'daki Kur'ân için geçerli olabileceğinin altını çizer.²⁰⁷

Cuma namazının farz oluşu ile ilgili olarak, Cuma sûresi 9. âyetinde şöyle buyurulmuştur: *“Ey iman edenler Cuma günü namaz için seslenildiğinde, alışverişi bırakarak Allah (c.c)'ın zikrine koşun. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.”* Koçyiğit, bu ayetin cuma gününe has olmak üzere Müslümanların topluca ibadet edebilecekleri bir mescide veya camiye davet edilmeleri ile ilgili olduğunu belirtir. Ayrıca Müslümanların bu davete icabet etmesinin farz olduğunu da ekler.²⁰⁸

Talât Koçyiğit, Nisâ sûresi 43. âyetin²⁰⁹ tefsir ederken gusül abdesti ile ilgili, dini emir ve nehiylerin hikmetini her zaman akıl ile bulmanın imkânının olmadığını zikreder. Bununla ilgili ‘Ben akşam temiz yıkandım sabah ise gusül etmemi gerektiren bir durum ile uyandım. Tekrar yıkanmama gerek yoktur’ diyen bir kimseye eğer guslün hikmeti sadece yıkanmak olsaydı, meselenin çözümü sadece tenasül uzvunu yıkamanın yeterli olacağını söyler. Ona göre, bu konu ile ilgili bazı mazeretler sebebiyle su ile yıkanmanın mümkün olmadığı durumlarda teyemmüme ruhsat verilmiştir. Gusüldeki şer’i hikmet sadece su ile temizlenmek değildir. Nitekim bir kimsenin namaz kılmak veya gusletmek için su kullanması, kendisine zarar verecekse bu durumda teyemmüm etmesi caizdir.²¹⁰

²⁰⁷ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.6, s.595.

²⁰⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.7, s.108

²⁰⁹ *“Ey iman edenleri- Ne söylediğinizi bilmeyecek kadar sarhoş iken ve yolcu olmanız dışında, cünüp iken gusül etmedikçe namaza yaklaşmayın. Hasta yahut yolcu olduğunuz yahut biriniz abdest bozmaktan geldiği, yahutta kadınlarla münâsebette bulunduğunuz ve su da bulamadığınız takdirde temiz bir toprağa teyemmüm edin; sonra da, yüzlerinizi ve ellerinizi mesnedin. Şüphe yoktur ki Allah, çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır.”*

²¹⁰ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.74

2.2.2.2.2. Mezhebî Yorumlara Yer Vermesi

Koçyiğit, tefsirinde fıkhi konuları ele alırken mezhep imamlarının görüşlerini de aktarmıştır. Genelde mezhep görüşlerini aktarmakla birlikte kendi görüşünü belirtmemiştir. Bakara sûresi 228. âyette kadınların boşanma durumundan sonra beklemeleri gereken süre ilgili olarak, âyette şöyle buyurulmuştur. “*Boşanmış kadınlar, kendi başlarına üç hayız (veya temizlik) süresi beklerler. Eğer onlar, Allah (c.c.)’a ve âhiret gününe inanıyorlarsa, Allah (c.c.)’ın rahimlerinde yarattığı şeyi gizlemeleri onlara helâl olmaz. Fakat kocaları, eğer barışmak isterlerse, bu süre içinde onları geri almaya daha lâyıktırlar.*” Müfessirimiz, ayette geçen ‘kurû’ (çoğulu: kar’) kelimesinin Araplar arasında hem hayız, hem de temizlik anlamında kullanılması sebebiyle mezhepler arasında ihtilafın olduğuna işaret eder. Buna göre Hanefî ve Hanbelî mezhepleri bu kelimenin hayız, Malîkî ve Şâfiî mezhepleri ise temizlik mânâsını tercih etmişlerdir²¹¹

Koçyiğit’in mezhep görüşlerini naklettiği başka bir örnek ise “*Allah (c.c) yolunda öldürülen kimseler hakkında "ölüler" demeyin; aksine onlar diridirler; fakat siz anlamazsınız*”²¹² âyetidir. Burada şehitlik ile ilgili hadisleri zikreden Koçyiğit, şehitlerin defni ile ilgili bir fark olduğunu belirtir. Şöyle ki, Allah (c.c) yolunda ölen kimse, yıkanmadan, kanı ve elbisesiyle defnedilir. Ama Hanefî mezhebine göre şehitlerin cenaze namazı kılınırken, Şâfiî ve Malîkî mezhebine göre ise kılınmaz.²¹³

Yine Koçyiğit, Nûr sûresi’nde geçen “*Ancak bundan sonra tövbe edenler ve hallerini düzeltenler, bunun dışındadır. Şüphe yoktur ki Allah (c.c) çok bağışlayıcıdır; çok merhametlidir*” şeklindeki ifadelerde, yalan yere zina isnadında bulunan kimsenin sonradan aklı başına gelir ve iftiranın kötü bir şey olduğunu anlayıp tövbe etmesi durumunda onun hakkında nasıl bir yol izleneceği konusunda ihtilaf olduğunu zikreder. İhtilafın iftirada bulunan kişinin şahitliğinin kabul edilmemesi ve fâsık olarak sınıflandırmasından dolayı olduğunu belirtir. Bu konu da İmâm Mâlik, eş-Şâfi’î ve Ahmed İbn Hanbel’in, iftiracının tövbe edip halini düzeltmesi durumunda, şahitliğinin kabul edileceğini ve fâsıklık vasfından

²¹¹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.332.

²¹² Bakara, 2/154.

²¹³ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.221.

kurtulacağını ileri sürdüklerini ifade eder. İmam Ebû Hanife'nin ise çeşitli cümlelerden oluşan ve bir istisna cümlesi ile biten ibarede, istisnanın son cümleye ait olduğunu ileri sürdüğünü, tövbe ile ortadan kalkacak cezanın fâsıklık olduğunu ve şahitlikten men cezasının ise, ölünceye kadar devam edeceğini ileri sürdüğünü aktarır. Koçyiğit, birçok ahkâmla ilgili ayetlerin tefsirinde yaptığı gibi tercih belirtmez ve bu konuda doğrusunu hiç şüphesiz Allah'ın(c.c) bileceğinin altını çizer.

214

2.2.2.2.3. Kendi Görüşünü Beyan Etmesi

Koçyiğit, bazı ahkâm âyetlerinin izahında mezheplerin görüşlerini zikretmekle yetinmemiş kendi görüşünü de ifade etmiştir. Mesela, Mâide sûresinin 3. âyeti haram olan hayvan etleri hakkında nâzil olmuştur. Koçyiğit, bu âyette zikredilen haram olan yiyecekleri detaylıca açıklamıştır. Ayette geçen '*Allah (c.c)'tan başkası adına kesilmiş hayvan eti*' ibaresi hakkında Koçyiğit, bunun müşriklerin yaptığı bir davranış olduğunu ifade etmiştir. Müslümanların herhangi bir Peygamber veya veli yahut ulu bir kişi adına kurban kesmeleriyle müşriklerin putları adına kurban kesmeleri ve kesilen bu hayvanların etlerinden yemeleri arasında bir fark olmadığını belirtir. Bunların şirk olduğunu ve şirki tasvip etmek anlamına geldiğini düşünür.²¹⁵

Mâide sûresi 1. âyetinde şöyle buyurulmuştur. “ *Ey iman edenler! Akitleri yerine getirin....*” Müfessir bu âyet ile ilgili söz ve fiille yapılan her türlü akdin yerine getirilmesinin şart olduğunu belirtir. Fakat yerine getirilmesi gereken akdin dinin emrettiği emirlerine aykırı olmaması gerektiğini belirtir. Yani birinin malına, canına zarar vermek için veya Allah'ın (c.c) yasaklamış olduğu bir durum ile yapılmamış olması gerektiğini vurgular. Kısacası, batıl üzere yapılan anlaşmanın da batıl olacağını ve bunun yerine getirilmesinin de haram olduğunu zikreder.²¹⁶

Koçyiğit zikrettiğimiz bu konularla birlikte alimler arasında dikkat çeken ve tartışma konusu olan, miras,²¹⁷ oruç ile ilgili hükümler,²¹⁸ boşanma,²¹⁹ borç,²²⁰

²¹⁴ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, c.5, s.123.

²¹⁵ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, c.2, s.263.

²¹⁶ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, c.2, s.256.

²¹⁷ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, c.2, s.26,29.

faiz,²²¹ mürtedin durumu,²²² af ve ceza yetkisi,²²³ haram yiyecekler,²²⁴ taaddüd-i zevcât,²²⁵ ayakları mesh etme,²²⁶ yeminler, zina ve cezası,²²⁷ alkol,²²⁸ avlanmış hayvan²²⁹ ve başkası adına kesilmiş hayvan²³⁰ gibi birçok konu hakkında görüşler beyan etmiştir. Söz konusu konuları ele almak çalışmamızın sınırlarını aşacağından yukarıda zikredilen birkaç örnek ile yetinilmiştir.

2.2.2.3. Kelâm

Talât Koçyiğit hadis alanında çalışan bir akademisyen olmasına karşın diğer İslamî ilimlerde mesai sarfetmiştir. Onun, kendi alanının dışına çıkarak tefsir yazması ve kimi kelâmî tartışmalara katılarak bazı makaleler yazması, onun çok yönlü bir ilim adamı olduğunu göstermektedir. Bu meyanda onun tefsirinde kelâm ile ilgili konularda söz söylemesi gayet doğaldır. Nitekim itikadla ilgili birçok ayeti açıklarken meseleleri özetlemiş ve kendi görüşünü zikretmiştir. Tefsirinde itikadî mezheplerden Ehl-i Sünnet ve Mutezile'nin görüşlerini aktarmıştır. Genellikle müfessirler diyerek konu ile ilgili farklı görüşlere de yer vermiştir. Mevzubahis görüşleri aktardıktan sonra tercihini Ehl-i sünnet'ten yana kullanmıştır. Ayrıca Mutezile'nin görüşlerini zikrederken onları eleştiriye tabi tutmuş ve bir takım karşıt delilleri sıralamıştır.

Koçyiğit, hakkında kesin nas olmayan konularda müfessirlerin görüşünü nakletmekle beraber kendi görüşünü belirtir. Mesela, Bakara sûresi 115. âyetle *"Demıştik ki: "Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin ve dilediğiniz yerde Onun nimetlerinden bol bol yiyin. (Ancak) su ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz."* buyurulmuştur. Müfessirimiz, Hz. Âdem ve eşinin yerleştiği cennetin

²¹⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.260.

²¹⁹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.330,335,340.345, c.5,546.

²²⁰ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.405, 408.

²²¹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.547.

²²² Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.312. c.2, s.132.

²²³ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.332.

²²⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.262, 268.

²²⁵ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.22.

²²⁶ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.270, 275.

²²⁷ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.120. c.2, s.35.

²²⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.316.

²²⁹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.423.

²³⁰ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.263.

nasıl bir yer olduğu ile ilgili bilgi vermediğini zikreder. Bazı müfessirlerin bu cennetin ahirette Allah'ın (c.c) Müslümanlara vadettiği cennet olduğunu ifade ederken bazı müfessirlerin de bu cennetin yeryüzünde bir bahçe olduğunu ileri sürdüklerini söyler. Ona göre, Hz. Âdem ile eşinin yerleştiği cennet ile müminlere vaat olunan cennetin sıfatları birbirine benzememektedir. Bu cennet yeryüzünde bir yer olarak anlaşılabilir. Koçyiğit, bu âyetin tefsirinde birçok ehl-i sünnet müfessirinin, selef tabi olarak bu cennetin yerini tespiti kalkışmadığını 'Bunun bilgisini Allah'tan (c.c) başkası bilemez' demekle yetindiklerini ifade eder. Bu görüşün müşkilin halli bakımından en doğru görüş olduğunu da ekler.²³¹

Talât Koçyiğit, tefsirinde izlediği yöntemi burada da sürdürmüştür. Genelde âyetin metni üzerinden açıklamalar yapmış ve âyetin metnin dışında çok fazla yorum yapmamıştır. Mesela ilk dönemden itibaren mezhepler arasında tartışma konusu olan iman ve amel ilişkisi konusuyla ilgili ayeti tefsir etmiş sadece bu bağlamda mezheplerin görüşlerini zikremiştir.

Bakara sûresi 25. âyette *"İman edenlere ve iyi iş işleyenlere müjdele ki, onlara, (ağaçları) altından nehirler akan cennetler vardır. Orada her defasında kendilerine rızık olarak tür meyve verilişinde "bu, daha önce bize verilmiş olan meyve" diyecekler. Onlara bir birinin benzeri rızıklar verilecek. Onların tertemiz eşleri bulunacak ve orada ebedi kalacaklar."* buyurulmuştur. Mezheplerin iman amel ilişkisi ile ilgili farklı düşüncelere sahip olduğunu ifade eden müfessirimiz, bazı mezheplerin, amelin imandan bir cüz olmadığını, hatta diğer bazılarının daha da ileri giderek amel olmasa bile imanın yeterli olacağını öne sürdüklerini zikreder. Fakat amel olmaksızın imanın zayıf olacağını da bir gerçek olduğunu belirtir. Nitekim selefın görüşünde imanın, kavil ve amelden ibaret olduğunu, artma ve eksilme gösterebileceğinin yer almaktadır. Koçyiğit, bunu bir örnekle açıklar: Nasıl ki kökü zayıf ve kurumaya yüz tutmuş bir ağacın meyve vermesi beklenemezse, imanın zayıf olduğu kişiden de iyi amel beklenemez.²³²

Koçyiğit, kelâma dair görüşlerini genel bir izah ile açıkladık. Bununla beraber tefsirinde çeşitli konulara dair açıklamalar yapmıştır. Bunlar arasında, Hz. İsa'nın

²³¹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.115.

²³² Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.98.

vefatı,²³³Hz. Âdem ve Hz. Havvâ ile ilgili konular,²³⁴ sihir,²³⁵ Hz. İbrahim ile ilgili meseleler,²³⁶ isrâ ve miraç,²³⁷ şakk-ı kamer,²³⁸ ahiret,²³⁹ duâ ve tevessül,²⁴⁰ mucize²⁴¹ gibi konulara dair de görüş belirtmiştir. Biz onun bakış açısını tespit etmek için örneklem bağlamında şefaât, rü'yet, cennet ve cehennem konularını ele alacağız.

2.2.2.3.1. Şefaât

Talât Koçyiğit, şefaât ilgili âyetleri izah ederken âyeti kendi içerisinde değerlendirir. Bununla birlikte şefaâtle ilgili hadisleri de kullanır. Onun şefaât ile ilgili âyetlerde genel olarak müşriklerin tutumları ve şefaâtin nasıl olabileceğini âyetlerin siyak ve sibak durumunu göz önünde bulundurarak ele aldığını söylemek mümkündür. Ayrıca onun şefaât ile ilgili âyetleri tefsir ederken Kur'ân ve sünnet 'in bağlamından çıkmamaya özen gösterdiği görülmektedir.²⁴²

Koçyiğit, Âyetü'l-kürsî olarak bilinen Bakara sûresi 255. âyette geçen “*O'nun izni olmadan, O'nun yanında kim şefaât edebilir?*” ifadesini âyet ve sahih hadislerle izah etmektedir. O, bu konuda sahih hadisleri de göz önünde bulundurarak başta Hz. Peygamber olmak üzere Allah'ın (c.c) şefaatte bulunmaya izin verdiği kimselerin şefaatlerinin, haklarında cezaların affedileceği hususunda takdir-i ilahî sebkât etmiş kişilere bir vesile kılındığını dikkat çeker. Bunun da Allah'ın (c.c) ilmi içerisinde olduğunu belirtir. Müfessirimize göre, Allah Teâla, kimin şefaatiyle kimleri bağışlayacağını bilir ve o kişiyi bağışlayacağı kimse hakkında şefaât etmekle görevlendirmiştir. Bunun manası şudur: şefaât edecek ve şefaatte bulunulacak kişi de Allah (c.c) tarafından seçilmektedir. Şefaât ile ilgili bu yorumlar incelendiğinde

²³³ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.225-227.

²³⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.26.

²³⁵ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.167.

²³⁶ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.376-377.

²³⁷ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.308.

²³⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.6, s.543.

²³⁹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.422.

²⁴⁰ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.174.

²⁴¹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.497.

²⁴² Bkz. Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.370. c.2, 174, 175. c.3, 475. c.4, 494, 573, 109. c.5,585. c.6, 175, 333, 529.

Koçyiğit'in âyet ve sahih hadislerin bağlamı dışında bir yorum yapmadığı görülmektedir.²⁴³

Şefaât ile ilgili olarak başka bir örnekte ise Koçyiğit, Meryem sûresi 87. âyette bu konuya değinmiştir. *“Rahman'ın katında, bir ahit almış olanlar dışında hiç kimse şefaât edemez”* şeklindeki ayetin yorumunda müfessirimiz, Allah'tan (c.c) şefaât için ahit almış kimseler dışında kimsenin şefaatte bulunamayacağını dile getirir. Ona göre müşrikler dünyada iken kendilerine putları ilah edinip onlara ibadet ettikleri gibi, ahirette de bunların kendilerini Allah'a (c.c) yaklaştırp kendilerine şefaât edeceklerini iddia ediyorlardı. Allah Teâlâ bu âyette, müşriklerin bu inancını reddetmiş ve izin verdiği dışında kimsenin şefaatte bulunamayacağını vurgulamıştır.²⁴⁴

Talât Koçyiğit'in konuyla ilgili dikkat çektiği bir diğer nokta, bazı Müslümanların bilmeyerek de olsa müşriklerde görülen bazı davranışları sergilemeleridir. Şöyle ki, bunlar herhangi bir sıkıntı halinde, Allah'tan başkasına veya Allah (c.c) ile beraber başkasına da dua etmektedirler. Bunun adı yaklaşma, şefaât dilemedir. Ona göre, gerçek ibadet, zihni bütün duygu ve düşüncelerden arındırarak Allah (c.c) ile olmak onun kudreti karşısında acizliğini anlamak, O'na muhtaç olduğunu anlayıp yalnız ondan istemek olabilir. Koçyiğit bu konu ile alakalı olarak ayrıca şeyhlik, râbîta, mezar ve türbelerde dilek ve arzuların gerçekleşmesi için dua etmenin de doğru olmadığına altını çizmektedir²⁴⁵

2.2.2.3.2. Rü'yet (Allah'ın Görülmesi)

Rü'yetullah, bazı Kur'ân âyetlerinin ve Hz. Peygamber'den rivâyet edilen bazı hadislerin delaletiyle, Allah Teâlâ'nın Kıyâmet günü müminler tarafından gözle görülmesidir. *“Akaide taalluk eden diğer bazı konularda olduğu gibi, rü'yet meselesinde de zıt görüşleri savunan gruplar arasında, birbirlerini ithâma kadar varan sert tartışmalar cereyan etmiştir.”*²⁴⁶ Bu ifadeler, Rü'yetullah meselesini müstakil bir

²⁴³ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, c.1, s.370.

²⁴⁴ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, c.4, s.494.

²⁴⁵ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, c.2, s.174.

²⁴⁶ Talat Koçyiğit, *“Kur'an ve Hadiste Rü'yet Meselesi”*, AÜİF Yayınları, Ankara 1974, s.7.

çalışmada ele alan Talât Koçyiğit'e aittir. O, meseleye olan vukufiyetini tefsirinde de göstermiştir.

Müfessirimiz, Müslümanların Allah Teâlâ'nın gözle görülmesi konusunda ihtilafa düştüklerini ve birbirlerini tekfire kadar götüren şiddetli münakaşalara daldıklarına dikkat çeker. Sahâbe döneminde bu ihtilafların olmadığını, bunların sahâbeden sonraki tabakalara ait olduğunu belirtir ve bunu sahâbenin Hz. Peygamber'le aynı devri yaşama fırsatını elde ettikleri için Kur'an'ın kastettiği muradı en iyi şekilde anlamalarına bağlar.²⁴⁷

Koçyiğit, müfessir, muhaddis, mütekellim ve fakih gibi bütün Ehl-i Sünnet imamlarının müminlerin ahirette Allah'ı (cc) gözleriyle göreceklerini kabul ettiklerine işaret eder. Onların bu görüşlerini Kur'an ve sünnetten getirdikleri deliller ile ispat ettiklerini zikreder. Buna karşılık, İslam cemaatinde azınlığı teşkil eden Mutezile mezhebi mensupları, Havâric ve Mürcie gibi bazı fırkaların, âyetlerin zahiri mânâlarını te'vil edip, sahih hadisleri de inkâr ederek rü'yete karşı çıktıklarını söyler.²⁴⁸

Koçyiğit, rü'yete meselesi ile ilgili yazmış olduğu "*Kur'an ve Hadiste Rü'yete Meselesi*" adlı eserinde bu konuya dair detaylı bilgi vermiştir. Konuyla ilgili âyetleri ve Hadisleri aktardıktan sonra Ehl-i Sünnetin bu konudaki görüşlerini ele almıştır. Mutezilenin, ileri sürülen delillere ilişkin eleştirilerine de değinen Koçyiğit, bu konuda Mutezilenin çelişkisini de ortaya koymaya çalışmıştır.

Koçyiğit, rü'yete meselesine dair Kur'an-ı Kerîm'de geçen ve Ehl-i Sünnetin bu konuya dair delil kabul ettiği âyetleri ele alarak konuyu açıklamıştır.

Birinci delil: Arâf sûresi 143. âyet "*Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte gelip Rabbi onunla konuşunca, demişti ki: 'Rabbim! Bana (kendini) göster; sana bakayım'. (Rabbi de ona şöyle) buyurmuştu: 'Sen beni asla göremezsin. Fakat dağa bak, eğer yerinde kalırsa beni göreceksin'. Rabbi dağda tecelli edince, onu darmadağın etmiş,*

²⁴⁷ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.137.

²⁴⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.7, s.260.

Mûsâ da baygın bir vaziyette düşmüştü. Kendine geldiği zaman da şöyle demişti: "Seni tenzih ederim. Sana tövbe ettim. Ben müminlerin ilkiyim."

Koçyiğit, mezhepler arası ihtilaf konusu olan bu âyette görüşünü beyan etmiştir. Bu âyette Allah Teâlâ'nın Hz. Musa'ya söylediği "*Sen beni asla göremezsin. Fakat dağa bak, eğer yerinde kalırsa beni göreceksin*" ifadesinin üzerinde durur. Burada rü'yetin çeşitli şekillerde vuku bulacağına işaret ettiğini söyler. Müfessirimiz meselenin detayında şunları söyler:

1. Eğer rü'yet imkânsız bir şey olsaydı, Hz. Musa asla böyle bir talepte bulunmazdı. Çünkü Peygamber'ler Allah'tan (c.c) caiz olmayan bir şey istemeleri mümkün değildir.

2. Hz. Musa Allah Teâlâ'yı görmek istemiş, Allah Teâlâ da bu isteği ret ve inkâr etmemiştir. Eğer rü'yet muhâl olsaydı Allah Teâlâ bunu şiddetle reddederdi.

3. Allah Teâlâ Hz. Musa'nın isteğine karşı, daimîlik ifade etmeyen mânâda 'Beni asla göremezsin' demiştir. Fakat bu, beni hiçbir zaman göremezsin anlamında değildir. Burada Hz. Musa'ya verilen cevaptan rü'yetullahın gerçekleşmesinin mümkün olduğu sonucu çıkmaktadır.²⁴⁹

İkinci delil: En'âm sûresi 103. âyette "*Gözler O'nu idrak etmez; fakat O, bütün gözleri idrak eder*" buyurulmuştur. Allah'ın (c.c) görülüp görülmeyeceği hususunda tartışma konusu olan bir diğer âyet de bu âyettir. Müfessirimize göre, bu âyetten geçen 'idrak' bir şeyin hakikatini ve mahiyetini anlamak ve onu çepeçevre kuşatmak anlamındadır. Fakat Allah'ın (c.c) hakikatini ve mahiyetini anlamak, gözle görülse bile O'nu çepeçevre kuşatmak mümkün değildir. Allah'ın (c.c) gözle idrak edilememesi de O'nun görülmez bir varlık olduğuna delâlet etmez.²⁵⁰

Üçüncü delil: Kıyâmet sûresi 22 -23. âyete, "*O gün yüzler vardır, Rablerine bakıp parıldayan.*" şeklindeki ifadede rü'yetullah anlaşılmaktadır. Koçyiğit'in yorumuna göre, bu âyetten kıyâmet günü, müminlerin hal ve gidişatından bahsedilirken, açık bir şekilde belirtilmektedir ki, o gün, müminlerin yüzleri neşe ve

²⁴⁹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.139.

²⁵⁰ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.575.

sevinç pırıltıları saçacaklar. Çünkü o gün, mükâfatların en büyüğüne nail olarak Rablerini göreceklerdir. Hiçbir tefsire ve hiçbir te'vile ihtiyaç hâsıl olmaksızın mezkûr âyetin delâlet ettiği mânâ budur ve Ehl-i Sünnet âlimleri onu bu şekilde anlamışlardır.²⁵¹

Dördüncü delil: Yûnus sûresi 26. âyette “*İyi davrananlar için Cennet ve nimetleri ve (bir de) ziyade vardır. Onların yüzlerine ne bir toz bulaşır, ne de zillet. İşte asıl cennet ehli bunlardır ve orada daimidirler.*” buyurulmuştur. Müfessirimiz, bu âyetin Mutezile ve bazı mezhep imamları tarafından farklı tefsir edildiğini belirtir. Ehl-i Sünnet uleması âyetin rû'yet delâletini, âyetin içinde yer alan, ‘ziyâde’ kelimesine dayandırmış ve bu kelimeyi ‘Allah’a (c.c) nazar etmek’ manasında tefsir etmiştir. Ona göre bu cennet nimetlerinin en büyüğü ve en üstünüdür. Söz konusu tefsir, Hz. Peygamber’in çeşitli hadislerinde ve sahâbeye varan bazı isnatlarla aynı mânâda sabit olmuştur.²⁵²

Beşinci delil: Muttâfîfîn sûresi 15. âyette “*Hayır, onlar o gün muhakkak ki Rablerinden mahcup kalırlar*” buyurulmuştur. Ehl-i Sünnete göre bu âyet, müminlerin Kıyâmet günü Allah Teâlâ’yı göreceklerine delâlet eder. Müfessirimize göre, örtmek ve menetmek mânâsına gelen ‘hicâb’ kelimesi, âyetle, hesap gününü inkâr eden kimseleri tehdit etmek ve onlara korku salmak için zikredilmiştir. Kâfirler için tehdit ve korku vasıtası olarak zikredilen bir şeyin, müminler hakkında hâsıl olması düşünülemez. Bu bakımdan, kâfirler, kıyâmet günü Rablerini görmekten menolunacaklar, fakat müminler O’nu göreceklerdir.²⁵³

2.2.2.3.3. Cennet ve Cehennem

Koçyiğit, Cennet ve Cehennem konusu ve kimlerin buraya gireceği konusunda çeşitli âyetlerde görüş belirtmiştir. Bu konu ile alakalı daha önceden Prof. Dr. Süleyman Ateş ile aralarında ilmi bir tartışma da yaşanmıştır. Süleyman Ateş’in yazmış olduğu “Cennet Kimsenin Tekelinde değildir”²⁵⁴ adlı makalesine karşılık

²⁵¹ Talat Koçyiğit, **Kur’an ve Hadiste Ru’yet Meselesi**, AÜİF Yayınları, Ankara 1974, s.39.

²⁵² Talat Koçyiğit, **Kur’an ve Hadiste Ru’yet Meselesi**, AÜİF Yayınları, Ankara 1974, s.45; Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.484-486.

²⁵³ Talat Koçyiğit, **Kur’an ve Hadiste Ru’yet Meselesi**, AÜİF Yayınları, Ankara 1974, s.51.

²⁵⁴ Süleyman Ateş, “Cennet Kimsenin Tekelinde Değildir”, **İslami Araştırmalar Dergisi**, S.1 c.3, s.7-24.

Talat Koçyiğit “Cennet Mü’minlerin Tekelindedir”²⁵⁵ adıyla bir makale yazmış ve Ateş’in savunduğu delilleri ele alıp yanlış olduğu noktalara değinmiştir. Bu konu ile alakalı Koçyiğit’in savunduğu ve reddettiği konulara onun tefsirini de dikkate alarak kısaca değineceğiz.

Koçyiğit’in bu konu ile alakalı aktardığı delillerden birkaçını kısaca aktaracağız. O, temel olarak Allah’a (c.c) imanın önemine değinmiş ve çeşitli âyetler nakletmiştir. O’nun üzerinde en çok durduğu konu ise Allah’a (c.c) iman ile beraber diğer iman esaslarına da riayet etmenin gerekliliğidir. Bakara sûresinin 25. âyetinin tefsirinde²⁵⁶ iman esaslarının Allah’a (c.c), meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, öldükten sonra dirilmeye ve ceza gününe ve kaderin hayır ve şerrinin Allah’tan olduğuna inanmak olduğunu zikreder. O, buna göre cennetin inanılması gereken hususlara inanmak ve iyi işlerde bulunmak suretiyle nail olunabilecek bir yer olduğunu belirtir.²⁵⁷ Bu durumu Bakara sûresi 177. âyetinin²⁵⁸ tefsirinde hem de söz konusu makalesinde cennete girmenin esasının Allah’a (c.c) iman ile beraber diğer iman esaslarına inanılması gerektiğini detaylıca açıklamıştır.²⁵⁹

Koçyiğit, Ateş’in makalesinde cennetin Müslümanların ve Kur’ân’a inanan kimselerin tekeline olmadığını bununla beraber Yahudi veya Hristiyan olsun Allah’a (c.c) yürekten inanmış ve sâlih amel işlemiş kimselerin de cennete gidebileceğini savunmuştur. Bunu Nîsâ suresi 163. âyeti “*Biz, Nuh’a ve ondan sonra gelen bütün peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyetik ...*” delil göstermiştir.²⁶⁰ Koçyiğit, buradaki hatanın Allah’ın (c.c) her peygambere aynı şeyi

²⁵⁵ Talat Koçyiğit, “Cennet Mü’minlerin Tekelindedir”, **İslami Araştırmalar Dergisi**, S.3, c.3, s.86-94.

²⁵⁶ “İman edenlere ve iyi iş işleyenlere müjdele ki, onlara, (ağaçları altından nehirler akan cennetler vardır. Orada her defasında kendilerine rızık olarak tür meyve verilişinde "bu, daha önce bize verilmiş olan meyve" diyecekler. Onlara bir birinin benzeri rızıklar) verilecek. Onların tertemiz eşleri bulunacak ve orada ebedi kalacaklar”

²⁵⁷ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.98.

²⁵⁸ “İyilik (hayır), yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Fakat iyilik, o kimselerin iyiliğidir ki, Allah’a, âhiret gününe, meleklerle, Kitaba ve peygamberlere iman etmişlerdir. Mal sevgisine rağmen, onu, yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yolda kalmışlara ve kölelerin kurtuluşuna vermişlerdir Namazı dosdoğru kılmuş, zekâtı vermiş, ahitleştikleri zaman, ahirlerini yerine getirmişlerdir. Zorda, darda ve savaşla sabırlıdır, işle, doğruyu söyleyenler onlardır; takva sahibi olanlarda onlardır.”

²⁵⁹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.245-247.

²⁶⁰ Süleyman Ateş, “Cennet Kimsenin Tekelinde Değildir”, **İslami Araştırmalar Dergisi**, S.1 c.3, s.7.

vahyettiği algısı olması olduğunu belirtir. Her peygambere vahyedilen şeylerin içeriğinde farklılıklar olabileceğini ve bu âyetle vahyin keyfiyetinden bahsedildiğini ifade eder. Koçyiğit, Kur’ân’da Allah’a (c.c) iman ile beraber çok defa peygambere de itaat edilmesinin emredildiğini zikreder. O, bir kimsenin peygambere itaat etmeden Allah’a (c.c) itaat edemeyeceğini vurgular. Buna delil olarak Nisâ sûresi 80. âyetini “*Her kim Peygambere itaat ederse Allah 'a itaat etmiş olur. Her kim de yüz çevirirse, biz seni onlara bekçi olarak göndermedik*” şeklindeki âyeti getirir.²⁶¹

Koçyiğit, Ateş’i eleştirdiği bir başka konu da Kur’ân’ın bir bütün olarak ele almadan bir âyet üzerinden yorum yapması olmuştur. O, Mâide sûresi 69. âyetini “*Şüphesiz ki, iman edenlerle Yahudilerden, Sâbiilerden ve Hristiyanlardan Allah'a ve âhiret gününe inanan ve iyi amel işleyenlere hiçbir korku yoktur; mahzun olacaklar da onlar değildir*” şeklindeki âyeti delil göstererek Kur’ân’ın hiçbir milleti topluca cehenneme mahkûm etmediğini ve her millet içerisinde salih kişilerin olduğunu aktarır.²⁶² Koçyiğit bu âyetin siyak ve sibakına bakılmadan yorumlandığını ifade eder. Çünkü Mâide sûresi ve Bakara sûresinde sayısız nimetler verilmesine rağmen onların küfürlerinden vazgeçemediklerini zikreder. Koçyiğit, Mâide sûresi 3. âyetle Allah (c.c) “*Bugün dininizi sizin için ikmal edip üzerinize nimetini tamamladım ve din olarak size İslam'ı seçtim*” buyurulduğunu ve bütün insanları İslam’a davet ettiğini aktarır. O, bir şeyin yenisi ve en mükemmeli geldiğinde, onun eskisi ve bozulmuş olanıyla yetinilmesi akla uyacak bir durum olmadığını belirtir.²⁶³

2.2.2.4. Siyer

Talât Koçyiğit, tefsirinde Hz. Peygamber zamanında yaşanmış olaylar ve toplumun o dönemde içerisinde bulunduğu duruma atıflarda bulunmaktadır. Bu meseleler hakkında yaptığı atıfları bazen detaylı bir şekilde naklederken, bazen de kısa bir şekilde nakletmiştir. Bununla birlikte bazen mesele ile ilgili ön bilgi mahiyetinde malumat vermektedir. Koçyiğit’in hadis ilmi ile alakalı birikimi ve çalışmalarının etkisini siyer ile alakalı âyetlerin tefsirinde görmekteyiz. İlgili âyetin

²⁶¹ Talat Koçyiğit, “Cennet Mü’minlerin Tekelindedir”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, S.3, c.3, s.88-92.

²⁶² Süleyman Ateş, “Cenet Kimsenin Tekelinde Değildir”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, S.1 c.3, s.12

²⁶³ Talat Koçyiğit, “Cennet Mü’minlerin Tekelindedir”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, S.3, c.3, s.89.

tefsirinde, konu ile ilgili hadislerden söz eder ve bunları açıklar. Burada rivâyetleri genellikle sebab-i nüzûl konusu ile bağlantılı bir şekilde ele alır.

Müfessirimiz, tefsirinde Kur'ân'ın yanlış inançları tashih etmesinde siyer ilminden faydalanmıştır. Bakara sûresinin 189. âyetinde cahiliyye Araplarının hacca niyet edip ihrama girdikten sonra evlerine veya çadırlarına kapılardan değil, ev veya çadır arkasında açtıkları delikten girme âdetini iptal ettiğini ve bu işte bir hayır bulunmadığını şu ayete dayandırır: *“İyilik, evlere arkalarından girmeniz değildir; fakat asıl iyilik, sakınan kimsenin iyiliğidir. Evlere kapılarından girin ve Allah (c.c)'tan sakının ki muradınıza eresiniz.”* Ona göre, ayet bu âdeti iptal etmiştir. Nitekim Ensar haccedip Medine'ye döndüğü zaman evlerine kapılardan değil de arka tarafından girerdi. Bunu yapmayanları ise ayıplardı. Koçyiğit, Allah Teâlâ'nın böyle bir âdetin takva ile hiçbir alakasının olmadığını, asıl iyiliğin Allah'tan (c.c) korkup günahlardan ve kötülüklerden sakınmak ve hakka yönelmekle olduğunu bildirdiğini vurgular.²⁶⁴

Öte yandan Koçyiğit, Ahzâp sûresinin 37. âyetinde²⁶⁵ Hz. Zeynep ve Hz. Peygamberin azatlı kölesi olan Hz. Zeyd'in evlendiğini ve bir yıl kadar evli kaldıklarını, ardından geçimsizlik sebebi ile Hz. Zeyd'in Hz. Peygamber'e gelerek boşanmak istediğini aktarır. Ardından konu ile ilgili nâzil olan bu âyetle Hz. Zeynep'in Peygamber efendimiz ile evlenmesinin buyurulduğunu zikreder. O, bu âyetin Araplar arasında yaygın olan bir inancı ortadan kaldırmak ve onun yerine İslam'ın aile hukukuna uygun bir inancı yerleştirmek istediğini aktarır. Eski inanca göre, bir kimsenin evlatlığı eşini boşadığı zaman, boşanan kadın o kimseye haram olurdu ve bir daha onunla asla evlenemezdi. Allah Teâlâ bu âyetle Araplar arasında yaygın olan bu âdeti ortadan kaldırmış ve bunda bir sakınca olmadığını göstermiştir.²⁶⁶

²⁶⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.275.

²⁶⁵ “(Ey Muhammed) Hani sen, Allah'ın kendisine nimet verdiği ve senin de nimete kavuşturduğun kimseye "eşini kendinde tut; Allah'tan sakın" diyor, Allah'ın açıklayacağı şeyi içinde gizliyor ve insanlardan korkuyordun. Oysa Allah, kendisinden korkmana daha lâyıktır. Nitekim Zeyd, onunla evlilik münasebetine son verip onu boşayınca, müminlere evlâtlıkları eşlerini boşadıklarında onlarla evlenmelerinde bir beis olmadığını göstermek için onu sana eş yaptık. Allah'ın emri herhalde yerine gelecektir.”

²⁶⁶ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, 540.

Koçyiğit tefsirinde, Hz.Peygamber zamanında yaşanmış savaşlarla ilgili bilgiler vermektedir. Bunlar arasında Uhud savaşı,²⁶⁷ Bedir savaşı,²⁶⁸ Hendek savaşı,²⁶⁹ Tebük seferi,²⁷⁰ Huneyn savaşı,²⁷¹ Hudeybiye antlaşması, Mekke'nin fethi²⁷²ve Seriyeler²⁷³ gibi konular hakkında siyer rivayetlerine yer vermiştir. Bunlar hakkında gerek sûrelerin girişinde gerek âyeti tefsir ederken detaylı bir şekilde izahlar yapmıştır.

*“Oysa siz, (Uhud'da düşmanla ve) ölümle karşılaşmadan önce, ölümü ve şehîd olmayı) temenni etmiştiniz, işte şimdi bakıp onu (karşınızda) görüyorsunuz. (O halde mağlûbiyet korkusu ve üzüntüsü niye?!)”*²⁷⁴ âyeti Uhud savaşı ile ilgilidir. Koçyiğit, bu âyet ile ilgili olarak Bedir savaşında yenilgiye uğrayan müşriklerin Uhud dağının karşısına karargâh kurduklarını anlatır. Hz. Peygamber ise sahâbiler ile onları Medine’de beklemeyi ve savaşa Medine’de girmeyi uygun gördü. Sahâbenin çoğunluğu özellikle Bedir’e katılmamış gençler ise Medine dışına çıkmayı ve Bedir ehli gibi savaşmayı ve şehit olmayı istiyorlardı. Fakat savaş başlayıp bilinen sebeplerle hezimet belirince şehit olmayı bekleyen o gençler ölüm korkusu ile kaçıştılar. Koçyiğit, bu gençlerin savaştan önce şehit olmak istemeleri muhakkak bir durum olduğunu ifade eder. Çünkü âyette *velekad* ifadesi tekit harfleri ile haber vermiştir.²⁷⁵

Müfessirimiz Tevbe sûresinin 40. âyetinde Peygamber efendimiz (s.a.v) ile Hz. Ebubekir’in Medine’ye hicretini anlatır. Onların Mekke’deki müşriklerden kurtulmak ve onlara zarar vermelerini engellemek için yol üzerinde bulunan bir mağaraya sığındıklarını ve üç gün orada kaldıklarını zikreder. Onlar mağarada iken, mağara kapısına kadar gelen ve içeri girmelerine ramak kalan müşrikler, Allah’ın (c.c) Peygamber’ine olan ihsanı ile mağaraya girmekten vazgeçtiklerini ve oradan uzaklaştıklarını aktarır. Bu sırada endişelenen Hz Ebubekir’i Peygamber efendimiz

²⁶⁷ Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.539,553,557,567,569,583,585.

²⁶⁸ Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s. 432, 542, 554, 556,557. c.3, 227, c.6, 342.

²⁶⁹ Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, 516, 520, 522

²⁷⁰ Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, 437.

²⁷¹ Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, 330.

²⁷² Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.6,425-427.

²⁷³ Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1,312.

²⁷⁴ Âl-i İmrân, 3/143.

²⁷⁵ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.556.

(s.a.v) teselli ettiğini ve “Üzülme, Allah (c.c) bizimle beraberdir” dediğini nakleder. Nitekim “Nitekim kâfirler, iki kişiden biri olarak onu (Mekke'den) çıkardığında, her ikisi de mağarada iken arkadaşına: "Üzülme, Allah (c.c) bizimle beraberdir' demişti. İşte Allah (c.c) o zaman, ona sekînetini indirmiş (ona soğukkanlılık vermiş) ve görmediğiniz askerlerle onu desteklemiş ve küfredenlerin sözünü de alçaltmıştır.” şeklindeki ifadelerde bu durumu izah etmektedir.²⁷⁶

Burada geçen sekînet ile ilgili olarak müfessirlerin iki farklı görüş ileri sürdüklerini aktaran Koçyiğit, birinci görüşe göre kalbine sekînet indirilen kimse Hz. Peygamber değil, onun yol arkadaşı olan Hz. Ebu Bekir'dir. Çünkü tedirgin olan olup korkuya kapılan kişinin o olduğunu nakleder. İkinci görüş ise müfessirlerin çoğunun kabul ettiği görüş olup, âyette geçen sekînetin Hz. Peygamber'e (s.a.v) indirilmiş olduğunu ifade eder.²⁷⁷

Koçyiğit, Enfâl sûresinin tefsirinde Bedir savaşında yaşanan durumları aktarır. Bedir savaşında sayıca üstün olan müşriklerin Müslümanlar karşısında yaşadıkları hezimet ve bunun neticesinde bıraktıkları esirler hakkında ayrıntı sayılabilecek bilgiler verir. Burada Müslümanların ganimetler hakkında yaşadıkları münakaşayı da sûrede geçen âyetler bağlamında aktarır. Talât Koçyiğit'in detaylı anlatımından onun, siyere başvurmadan Kur'an'ın anlaşılamayacağı düşüncesinde olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür.²⁷⁸

2.2.2.5. Sosyoloji

Kur'an'a yönelik tefsir yöntemlerinden biri de ictimaî tefsirdir. Bu tefsir türü, Kur'an yeni bir anlayışla ele alınıp, çağın problemlerini Kur'an'ın ışığında ele almayı hedefleyen bir tefsir türüdür. Bunun özelliği ise taklitten uzak kalarak Kur'an'ın tefsirini donuk ve durgunluktan kurtarıp, ortaya çıkabilecek problemlere çözüm ortaya koymaktır.²⁷⁹ İctimaî tefsirde Kur'an'ın asıl hedefi olan anlamları toplumsal kanunlar ile münasebetleri ele alınır. Bu tefsir türünün tasvip edilen ve edilmeyen yönleri vardır. Tasvip edilen yönlerinden birisi Kur'an'ı hiçbir mezhep ve

²⁷⁶ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, 358.

²⁷⁷ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, 359.

²⁷⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, 216.

²⁷⁹ Muhsin Demirci, **Tefsir Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2016, s.238.

görüşün etkisinde kalmadan tefsir etmektedir. Ayrıca ictimâî tefsir yapanlar Kur'ân'ı fen ve ilim ıstılahlarını esas alarak tefsir etmemişlerdir. Onların akla çok önem verip bazı konularda aşırılığa gitmeleri de tasvip edilmeyen yönlerinden birisidir.²⁸⁰

Koçyiğit, tefsirinde ictimâî tefsir hakkında görüş belirtmiştir. Bu tefsir türünün son asırda rağbet gören bir tefsir olduğunu zikreder. Bu tefsirde her bir âyetin tefsiri yapılırken Kur'ân'ın temel amacı göz önünde bulundurulmuş ve okuyucuyu Kur'ân'ın insanı ulaştırmak istediği hedeflere ulaştırma gayesi güdüldüğünü ifade eder. İctimaî tefsirde nahvî, mezhebî ve tasavvufî tefsirlerinde görülen âyetlerin belli bir amaca yönelik tefsir edilme gayesi olmadığını aktarır. Çünkü Kur'ân tıp, fizik, astronomi veya biyoloji kitabı değildir. Bundan dolayı ilmi tefsirlerde olduğu gibi değişmesi mümkün olan beşeri teori veya kanunlar Kur'ân'da aranmadığına değinir.²⁸¹

Müfessir Kur'ân'ın insanları karanlıktan aydınlığa çıkarmak, onları hidayete erdirmek, ayrıca onlara dünya ve ahiret saadetini müjdelemek olduğunu aktarır. Kur'ân'ın bu gayenin gerçekleşmesi için eski kavimlerle alakalı kıssaları, Yahudi ve Hristiyanların durumlarını anlatmıştır. Koçyiğit, bazı devirlerde Kur'ân'daki kıssaların İsrâiliyyat ile tefsir edildiği için o renge büründüğünü zikreder. İctimaî tefsir Kur'ân'daki bu kıssaların boyalarını temizlemeye ve Kur'ân'î hüviyetleri içerisinde tefsir etmeye çalıştığını belirtir. Bu tefsir Muhammed Abduh (ö.1905), Muhammed Reşîd Rızâ (ö.1935), Ahmed Mustafa Merâğî (ö.1945) ve Seyyid Kutub (ö.1966) gibi müfessirler ile bilinir.²⁸² Bazı yerlerde Muhammed Abduh'un görüşlerini değinmiştir. Âl-i İmrân suresi 4. âyette²⁸³ geçen “*Furkan*” kelimesinin Abduh tarafından ‘*akıl*’ ile tefsir edildiğini belirtir. Yine Şûrâ suresi 17. âyette “*Hak*

²⁸⁰ İsmail Cerraoğlu, **Tefsir Usulü**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1971, s.308.

²⁸¹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.49.

²⁸² Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.50.

²⁸³ *Kitab'ı sana, kendinden önceki kitapları tasdik etmek için hak ile indirmiştir; daha önce de, Tevrat ve İncil'i, insanlara hidayet olmak üzere inzal etmişti, hak ile bâtulı ayıran (Furkan)ı da indirmiştir. Allah'ın âyetlerini inkâr edenlere, şüphesiz şiddetli bir azâb vardır. Allah, Azîz'dir; (hak edenlere karşı) intikam sahibidir.*

ile kitabı mizanı indiren Allah'(c.c)tır.” buyrulmuştur. Bu âyette geçen “mizan” kelimesinin ise “adalet” ile tefsir edildiğini aktarır.²⁸⁴

Koçyiğit, telif ettiği tefsirinin edebi-ictimai tefsire dâhil olduğunu belirtir. Bunun ile ilgili önemli gördüğü bir hususa değinir. Bazı ictimai tefsirlerin akla fazla yer vererek özellikle âhâd haberlere veya bilinen meşhur hadis kaynakları tarafından nakledilen sahih hadislere itibar etmemeleri ve bazı konularda Mutezileye benzer durumların oluşması konusunda hassas davrandıklarını ifade eder.²⁸⁵ Müfessir, tefsirinde toplumsal ve sosyolojik durumlara değinmiştir. Fakat onun aklı çok fazla ön planda tutarak aşırı yorumlara gitmediği söylenebilir. Genellikle tefsirin bütününde görülen aşırı yorumlara gitmemesi durumu bu konuda da devam ettirmiştir. Bizler bu konuyu sosyoloji başlığı altında değerlendirip tefsir içerisinde müfessirin değinmiş olduğu konuların bir kaçını örnek mahiyetinde aktaracağız.

Koçyiğit, Enfâl sûresi 60. âyette,²⁸⁶ Allah (c.c) düşmana karşı koymak ve canlarını mallarını ve dinlerini onların tasallutlarından korumak için, her asra uygun düşen savaş aleti, silahlar ve onlarla savaşabilecek ordular hazırlamayı emrettiğini ifade eder. Bununla beraber müfessir, at geçmişte savaşlarda vazgeçilmez unsurlardan olduğunu aktarır. Bugün ise atın yapabileceği işleri, daha süratli ve güvenli olarak yapan birçok vasıta ve modern silahlar mevcut olduğunu belirtir. Allah'ın (c.c) âyette buyurduğu “*gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve bağlanıp beslenen atlar hazırlayın*” emrini bugün mevcut en yeni ve en modern silah ve vasıtalar anlamında anlamaları ve düşman karşısında bu silah ve vasıtalarla hazır olmaları gerektiğini nakleder. Çünkü kuvvet hazırlamaktan maksat, hem Allah'ın (c.c) düşmanlarını hem de Müslümanların kendi can düşmanlarını korumak olduğunu zikreder.²⁸⁷

²⁸⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.423.

²⁸⁵ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.50.

²⁸⁶ “Onlara karşı *gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve bağlanıp beslenen atlar hazırlayın*. Bununla hem Allah düşmanını, hem kendi düşmanınızı hem de bunlar dışında sizin bilmediğiniz, fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz Allah yolunda ne sarf ederseniz, size hiç haksızlık edilmeden karşılığı size aynen ödenir.”

²⁸⁷ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.278.

Nisâ suresi 116. âyetinde “Allah, kendi si ne şirk koşulmasını asla affetmez. Bunun dışındaki günahları ise, dilediği kimse için affeder. Her kim Allah'a şirk koşarsa, son derece büyük bir dalâlete düşmüş olur.” buyurulmuştur. Müfessir bu âyetin temel mesajı olan şirk ile ilgili olarak görüş belirtmiştir. O, bugün bazı Müslümanların müşriklerde görülen bazı davranışları kendilerine şiar edindiklerini ve bilmeden de olsa Allah’a (c.c) şirk koştuklarının görüldüğünü belirtir. Onlar herhangi bir sıkıntı ile beraber Allah’tan (c.c) başkasına veya Allah (c.c) ile beraber başkasına da dua ediyor ve buna ‘şefa’at’ veya ‘yaklaşma’ veya ‘veli’ diye isimlendirdiklerini ifade eder. Bununla ilgili Koçyiğit, bazı kimselerin de kendisini Allah’ın (c.c) evliyası olarak tanıttığını ve Allah (c.c) ile insanlar arasında rabîta görevi gördüklerini söylemişlerdir. Bazı Müslümanların Allah’ı (c.c) bırakıp onları tazim ettiği veya Allah (c.c) ile beraber onları tazim ettiğini zikreder. Keza bazı kimselerin mezar ve türbelerde, ölülerin başucunda birtakım dilek ve arzuların gerçekleşmesi için dualar yaptıklarını aktarır. Tüm bunların Allah’tan başkasından veya Allah (c.c) ile beraber başkasından istemek olduğunu bunun da şirk olabileceğini ifade eder.²⁸⁸

Müfessir, Mâide sûresi 2. âyetinde²⁸⁹ geçen “İyilik ve takva üzere yardımlaşın” emri ile ilgili olarak Hz. Peygamber devrinde Müslümanlar âyetin manasını anlamakla beraber tek bir cemaat olmalarından dolayı beşeri herhangi bir nizamla ihtiyaç duymadan iyilik (birr) ve takva üzere yardımlaşmakta da hiçbir güçlük çekmediklerini belirtir. O, Müslümanlar Hz. Peygamber devrinden uzaklaştıkça yollarının birbirinden ayrıldığını, ahd ve misaka bağlılığın azaldığını ve iyilik ve takva üzere yardımlaşma da aynı derecede zayıfladığını aktarır. Müslümanlar, çeşitli yardım dernekleriyle ve bunların faaliyetlerini düzenleyen birtakım tüzük veya yönetmeliklerle İslam’ın on beş asır önce emrettiği yardımlaşmayı gerçekleştirmeyi amaçladıklarını zikreder. Koçyiğit bununla ilgili bir kimsenin bu derneklerle ilgisi

²⁸⁸ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.174.

²⁸⁹ “Ey iman edenleri Allah’ın (ibadetinde delâlet eden) alâmetlerine, haram aya, Allah’a hediye edilen kurbanlığa, (ona takılan) gerdanlığa, Rablarından ticarî bir kazanç ve rıza aramak maksadıyla Beyt-i Haram’a gelenlere saygısızlık etmeyin. İhramdaki çıktığınız zaman, (dilerseniz) avlanın. Sizi Mescid-i Haram’dan menetmeleri dolayısıyla bir kavme karşı olan düşmanlığınız, sizi sevk etmesin. İyilik ve takva üzere yardımlaşın; günâh işlemek ve düşmanlık etmek için yardımlaşmayın. Allah’tan korkun. Şüphesiz ki Allah’ın cezası çok şiddetlidir.”

olmaması durumunda o derneğin yardım davetine hiç ilgi duymamakta ve böylece derneklerden beklenen faydanın hâsıl olamadığını ifade eder.²⁹⁰

Bakara sûresi 177. âyette²⁹¹ sabırla ilgili olarak insanın çeşitli felaketler karşısında sabretmesi gerektiği buyurulmuştur. Koçyiğit, bu âyette bir hususun yanlış anlaşılması gerektiğini belirtir. Fakirliğe sabır, hastalığa, ölüme veya düşmana sabır, tembelliğe ihtiyar edip oturmak olmadığını zikreder. Aksine bu felaketlerden meşru yollarla kurtuluş çarelerini de aramak ve bulmaya çalışmak, fakat bu gayreti gösterirken sabırsızlığa düşüp meşru olmayan yollara sapmamak gerektiğini aktarır. Bazen insanların, fakirliğe karşı sabırsızlık gösterip hırsızlık, rüşvet, dolandırıcılık gibi ahlak dışı yollarla ondan kurtulmaya çalıştıkları görüldüğünü nakleder. Bütün bunların bir Müslümanın yapabileceği işler olmadığını ifade eder.²⁹²

Maide sûresi 90. âyetinde “*Ey îman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları, şeytan işi birer pisliktir Onlardan sakının ki kurtuluşa eresiniz.*” buyurulmuştur. Koçyiğit, bu âyette Allah (c.c) tarafından yasaklanan şeyler ile ilgili gerek içki gerekse kumar, insanları birbirinden ayıran ve birbirine karşı kalplerinde kin ve nefrete sebep olan büyük bir afet olduğunu zikreder. O içki içen kimse insanı kötü davranışları yapmasına engel olan aklını kaybetmiş olacağını belirtir. Aklın kaybolmasıyla daha içki masasında bile, belli bir süreden sonra herşeyi yapabilecek bir hale geldiklerini aktarır. Müfessir, toplumda içkiden dolayı yaşanan dövme, öldürme, her çeşit fırk-u fücür gibi hadiseler, hergün görülen veya işitilen facialardan olduğunu ifade eder. Yine Müfessir Nisâ sûresinde bu konu ile alakalı, içkinin bugün bazı kimseler tarafından bir ihtiyaç maddesi olarak tanıtılıp televizyon ve filmlerde toplumun her kesiminde sofrada bir içecekmiş gibi propaganda edilmesini eleştirmiştir. Kur’ân’da içki şerî bir kötülük olarak tanıtılmış ve türü ne olursa olsun

²⁹⁰ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.259.

²⁹¹ “İyilik (hayır), yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Fakat iyilik, o kimselerin iyiliğidir ki, Allah’a, âhiret gününe, meleklerle, Kitaba ve peygamberlere îman etmişlerdir. Mal sevgisine rağmen, onu, yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yolda kalmışlara ve kölelerin kurtuluşuna vermişlerdir Namazı dosdoğru kılmış, zekâtı vermiş, ahitleştikleri zaman, ahirlerini yerine getirmişlerdir. Zorda, darda ve savaşla sabırlıdırlar, işte, doğruyu söyleyenler onlardır; takva sahibi olanlarda onlardır.”

²⁹² Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.249.

Müslümanların uzak durması gerektiğini aktarır.²⁹³ Yine kumar ile ilgili kumarda kaybeden kişinin kaybettiklerini geri kazanabilmek için hırsla yeni oyunlar oynayarak varını yoğunu ortaya koyduğunun kaydeder. Fakat o kişi aslında belki de bir aile kaybettiğinin farkında olmadığını zikreder.²⁹⁴

²⁹³ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.185.

²⁹⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.411.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'ÂN İLİMLERİNE YAKLAŞIMI

Kur'ân- Kerim'de birçok ilme dair bilgiler mevcuttur. Kur'ân'da var olan bu esaslar sayesinde birçok ilim için hüküm çıkarılabilir.²⁹⁵ Konumuzu teşkil eden ulûmu'l Kur'ân ise farklı açılardan Kur'ân'a hizmet eden ilimler olarak değerlendirilebilir. Kur'ân ilimleri olarak da isimlendirilen bu ilimler, Kur'ân'ı tüm yönleriyle ele alan ve Kur'ân'ın anlaşılmasına katkı sağlayan ilimler şeklinde tarif edilebilir.²⁹⁶ Bu ilimlerin sayısı hakkında birçok görüş ileri sürülmüştür. İbn Arabî'ye göre bu ilimlerin sayısının 77540 olduğu rivayet edilmiştir. Yine ez-Zerkeşî'ye göre bu ilimlerin sayısı 47'dir.²⁹⁷ Bu bölümde incelediğimiz tefsirde Koçyiğit'in Kur'ân ilimlerine bakışını ve tefsirinde ele alış yöntemini incelemeye çalışacağız.

3.1. MUHKEM VE MÜTEŞÂBİH

Kur'ân ilimlerinden en önemli konularından biri muhkem ve müteşâbihtir. Muhkem, kelime olarak, bir seyi sağlam ve dayanıklı yapmak anlamına gelmektedir. Terim olarak ise, mânâsı kolaylıkla anlaşılan, başka bir tefsire ihtiyaç olmayan ve tek anlamı olan âyetlerdir.²⁹⁸ Müteşâbih ise, kelime olarak birşeyin birbirine çok benzemesi ve benzerliğinden dolayı şüphe uyandırması gibi anlamlara gelirken terim olarak birçok mânâya ihtimali olup bu mânâlardan birini seçebilmek için başka bir

²⁹⁵ Cerrahoğlu, **Tefsir Usûlü**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1971, s. 111.

²⁹⁶ Demirci, **Tefsir Usûlü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2017, s.130.

²⁹⁷ Demirci, **Tefsir Usûlü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2017, s.130-131.

²⁹⁸ Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu'l- Arab**, Dâru Sadr Beyrut, t.y, c.12 s. 143;Tuncay Başoğlu, "Muhkem", **DİA**, Ankara 2006, c.31, s.43.

delile ihtiyacı olan âyetlerdir.²⁹⁹ Birden çok anlamı olan veya anlamı kapalı olan âyetler müteşâbih, bunun dışında kalan âyetler ise muhkem âyetlerdir.³⁰⁰

Kur’ân-ı Kerîm’de var olan muhkem ve müteşâbih âyetler ile ilgili olarak âlimler arasında fikir ayrılıkları olmuştur. Bu konu ile alakalı olarak Koçyiğit, Âl-i İmrân sûresinin 7. âyetinde konuya dair görüşünü serdetmiştir. O, öncelikle muhkem ve müteşâbih âyetlerden örnekler verir. Her ikisinin de Allah’ın (c.c) kelâmı olması itibariyle aralarında herhangi bir farkın olmadığını belirtir. Muhkem âyetlerde herhangi bir gizlilik veya mübhemlik söz konusu olmadığını altını çizen Koçyiğit, aynı şekilde müteşâbih âyetlere dair örneklere de yer verir. Bu konuda müteşâbih âyetin zahiri mânâsının yanında farklı bir takım mânâlarının olduğunu belirtir. Ona göre, insan müteşâbihin zahiri mânâsını aklına sindirerek kabul edemediği gibi, farklı mânâlardan hangisinin âyetin gerçek mânâsı olduğunu da bilemez ve dolayısıyla bu mânâlar arasında herhangi bir tercih yapamaz.

Müfessirimiz, “Allah’ın (c.c) eli onların eli üzerinedir”³⁰¹, “Rahman arş üzerine istiva etmiştir.”³⁰² “Meryem oğlu Mesih İsa, sadece Allah (c.c)’ın Peygamberi, Meryem’e ulaştırdığı kelimesi ve kendisinden bir nurdur”³⁰³ gibi âyetlerde Allah’a (c.c) isnat edilen bu sıfatları aklın tam olarak idrak edemeyeceği düşüncesindedir. Bunun keyfiyeti hakkında herhangi bir karar verilemez. Ona göre, müteşâbih âyetleri te’vil etmek birer ihtimalden ibarettir. Allah’ın (c.c) murat ettiği mânâlara uygun olup olmadığı ise bilinemez. Meselâ, Nisâ sûresi 171. âyetteki ‘Allah’tan (c.c) bir ruh’ ifadesi zahiri mânâ ile ve akıl ile izah edilemez. Halbuki kalbinde eğrilik olan ve Müslümanlar arasında fitne çıkarmak isteyen kimseler bu âyeti zahiri mânâsı ile alıp İsa Allah’tan (c.c) bir ruhtur demişlerdir.³⁰⁴

²⁹⁹ Celâleddîn es-Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi’l-Kur’ân**. Thk. Muhammed Ebu’l-Fadl İbrahim. Suudi Arabistan: Vezâretü’ş-Şüûni’l-İslamiyye ve’l-Evkâf ve’d-Da’ve ve’l-İrşâd, t.y.c.3,s.3-32; İsmail Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü**, AÜİF Yay. Ankara 1971, s.124; Yusuf Şevki Yavuz, “Müteşâbihâtü’l-Kur’an” **DİA**, Ankara 2016, c. 32, s.207.

³⁰⁰ Mehmet Sait Şimşek, **Kur’ân’ın Anlaşılmasında İki Mesele**, Kitap Dünyası Yayınları, Konya 2012. s. 33.

³⁰¹ Fetih, 4/10

³⁰² Tâhâ, 20/5.

³⁰³ Nisâ, 4/171.

³⁰⁴ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.425.

“Rabbiniz şüphesiz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da arş üstünde istiva eden...”³⁰⁵ âyetinde zikredilen ‘İstiva’ kelimesi için müfessirimiz şunları söyler: Allah Teâlâ’nın arş üstünde istivası, elbette O’nun, herhangi bir insan gibi, bir minder veya bir sedir üzerinde oturuşu ile kıyaslanamaz. Ancak böyle bir kıyasa yol açtığı için de, bazı bidat ehlinin oluşturduğu mezhepler gibi arşı reddetmek veya te’vil etmeye gerek yoktur. Peygamber efendimiz de Kur’ân-ı Kerîm’e paralel olarak hadislerinde arşı ispat etmiştir. Onu te’vil veya reddetmemiştir. Koçyiğit’e göre, gerek Kur’ân’da gerekse hadislerde arş ile ilgili olarak gelen haberlerde tecsim veya teşbihe gitmeden Allah’ın (c.c) arş üzerinde istiva ettiğine inanmak gerekir. Mücessime ve Müşebbihe’nin ileri sürdükleri gibi âyetin sadece zahiri mânâsına bakıp Allah’ın (c.c) belirli bir yönde ve belli bir cisim özelliğinde olduğunu söylemenin Allah’a (c.c) bir iftira olacağını belirten müfessir, bu konuda takip ettiği yolun selef-i salihîn imamlarının yolu olduğunu belirtir. Bu yol Allah’ın (c.c) arş üzerinde istiva ettiğine inanmak fakat istivanın keyfiyetini sormadan veya iptale gitmeden onu kabul etmek şeklindedir.³⁰⁶ Burada Koçyiğit’in müteşâbih âyetler ile ilgili olarak görüşünü açık bir şekilde görebilme fırsatımız olmaktadır. Çoğu konuda olduğu gibi bu konuda da onun Peygamber efendimizin (s.a.v) hadislerini ve selef-i salihîn’in yolunu takip ettiği görülür.

Yine Ârâf sûresinin 143. âyetinin³⁰⁷ tefsirinde Koçyiğit’in rü’yet konusundaki görüşünü görüyoruz. O bu konuda Müslümanların ihtilafa düştüklerini ve tekfire varacak münakaşalara daldıklarını zikreder. Ehli Sünnet, ahirette mümin’lerin Allah’ı (c.c) görebileceklerini savunmakta Mutezile ise Allah (c.c)’ın dünyada ve ahirette görülebileceğini reddeder.

Talât Koçyiğit, kalplerinde eğrilik bulunanların sırf fitne çıkarmak için müteşâbih âyetleri kendi hevâ ve heveslerine göre te’vile yeltendiklerini yukarıda

³⁰⁵ A’raf, 6/54.

³⁰⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.61.

³⁰⁷ İlgili âyetin meâli şöyledir: “Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte gelip Rabbi onunla konuşunca, demişti ki: “Rabbim! Bana (kendini) göster; sana bakayım”. (Rabbi da ona şöyle) buyurmuştu: “Sen beni asla göremezsin. Fakat dağa bak, eğer yerinde kalırsa beni göreceksin”. Rabbi dağda tecelli edince, onu darmadağın etmiş, Mûsâ da baygın bir vaziyette düşmüştü. Kendine geldiği zaman da şöyle demişti: “Seni tenzih ederim. Sana tövbe ettim. Ben müminlerin ilkiyim”

örneklerini verdiğimiz âyetler ile zikreder. Al-i İmran sûresinin 7. âyetinin³⁰⁸ tefsirinde buna dikkat çektikten sonra müteşâbih âyetlerin anlamını Allah'tan (c.c) başka kimsenin bilemeyeceğini vurgular. Koçyiğit, bu âyetten yola çıkarak *“ilimde yüksek dereceye erişmiş olanlar”* ibaresinin âlimlere üstün bir paye verdiği görüşünün kendi kanaatine yanlış olduğunu belirtir. Allah (c.c), kendi kelamı olan Kur'ân âyetlerinde murat ettiği mânâyı en iyi bilendir. Hiçbir âlimin ona denk olmasının mümkün değildir. Bundan dolayı bu âyetin anlamını *“Allah'tan (c.c) ve ilimde derinleşmiş olanlardan başka kimse bilemez”* şeklinde demeye gerek yoktur. Eğer âyetin mânâsı böyle olsaydı, şimdiye kadar müteşâbih âyetler hakkında tatmin edici açıklamalar ortaya çıkacaktı.³⁰⁹

Koçyiğit, müteşâbih âyetleri kendi içinde gruplara ayırır. Bunlardan bir kısmını Allah'tan (c.c) başka kimsenin bilemeyeceğini, fakat bazı müteşâbih âyetleri ise muhkem âyetlerin yardımıyla bazı âlimlerin anlayabileceğini belirtir. Bu müfessirlere göre cennet, cehennem ve kıyâmet gibi konular gayba aittir. Bunun te'vilini Allah'tan (c.c) başkası bilemez. Bununla beraber bazı müteşâbih âyetlerin anlamı akıl ve muhkem âyetlerle anlaşılabilir. Ulema, Allah'ın (c.c) ve Peygamberlerin sıfatlarını bu meyanda ele almıştır. Bu âyetleri de ilimde derinleşmiş kişilerin bileceğini savunmuştur. Koçyiğit, bu konuda da ihtiyatlı davranarak verilecek mânânın kesin olamayacağını kaydeder. Fakat bunun müteşâbih âyetlerin anlaşılması için aklın çalıştırılmaması anlamına gelmediğini vurgular. Zira akıl, bu âyetleri araştırarak ataletten kurtulup ve canlı kalmasını sağlayacaktır.³¹⁰

Koçyiğit, Kur'ân'ı Kerim'de müteşâbih âyetlerin bulunmasının çeşitli hikmetleri olduğunu belirtir. Bunlar şunlardır;

1. Müteşâbih âyetlerle Müslümanları düşünmeye ve araştırmaya sevk ederek akıllarına canlılık kazandırmak ve böylece onları ataletten korumaktır. Çünkü açık

³⁰⁸ İlgili âyetin meâli şöyledir: *“Kitab'ı sana indiren O'dur. O kitabın bir kısmı muhkem âyetlerdir; bunla' Kitab'ın aslıdır: diğerleri ise, müteşâbih âyetlerdir. Kalplerinde eğrilik bulunan kimseler, fitne çıkarmak ve {heveslerine uygun} te'vilini yapmak için müteşâbih olan âyetlere tâbi olurlar. Oysa müteşâbihin te'vilini Allah tan başkası bilmez. İlimde yüksek dereceye erişmiş olanlar ise, "biz ona inandık; hepsi de Rabbimiz katındandır" derler. Bunu, akıl sahiplerinden başkası düşünmez.”*

³⁰⁹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.427.

³¹⁰ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.427-428.

olan ve anlaşılması kolay olan şeyde aklın yapacağı şeyler sınırlıdır. Kur'ân'daki tefekkürle ilgili emirler buna yöneliktir.

2. Tasdik yönünden insanları imtihan etme gayesine yöneliktir. Eğer Kur'ân'ın bütün âyetleri açık ve anlaşılır olsaydı, fazla bir özelliği olmazdı. Çünkü imanın bir özelliği de insanın bilmediği ve görmediği şeylere inanmasıdır. İmanı yüksek olan insanlar muhkem veya müteşâbih olsun, hepsinin Allah (c.c) katından geldiğin iman ederler.³¹¹

*“Allah (c.c) şöyle demişti: 'Ey İsa! Şüphesiz sana ölümü verecek, seni nezdime yükseltecek, küfredenlerden seni temize çıkaracak, sana tâbi olanlar kıyâmet gününe kadar küfredenlerden üstün kılacak olan benim. Sonra dönüşünüz yine bana olacaktır. İşte o zaman, ihtilafa düştüğünüz hususlarda, aranızda ben hükmedeceğim.”*³¹² ayetinin tefsirinde müfessirimiz, Hz. İsa'nın Allah (c.c) tarafından ona kurulan tuzaklardan kurtarıldığını belirtir. Bu âyete delil olarak çeşitli âyet ve hadisleri getirir. Ona göre, Allah Teâlâ Hz. İsa'yı nezdine yükseltmiştir. Bu konu Hz. İsa'nın babasız doğması gibi bir konudur ki bu konuyu reddetmek veya te'vil yoluyla asli mânâsını değiştirmek yerine bunları müteşâbihattan saymak daha doğrudur. Çünkü *“Onların mânâsını Allah'tan başka kimse bilemez.”*³¹³ demek takvaya da daha yakındır.³¹⁴

3.2. HURÛF-I MUKATTA'A

Hurûf-ı Mukattaa, harf kelimesinin çoğulu olan hurûf ve kesilmiş, ayrılmış manasında olan mukattaa kelimesinden oluşan bir tamlamadır. Bu harfler kelimeyi oluştururken bir kelime şeklinde okunmayıp, kendi isimleriyle okundukları için bu ismi almıştır.³¹⁵ Kur'ân'ı Kerîm'de 29 surenin başında yer alan bu harfler 14 tane olup Arap alfabesinin yarısı kadardır ve bunlar 13 şekilde görülürler. Bunların bazıları

³¹¹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.428.

³¹² Âl-i İmrân, 2/55.

³¹³ Âl-i İmrân 2/7.

³¹⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.475.

³¹⁵ Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu'l- Arab**, Dâru Sadr Beyrut, c.1 s.10; M. Zeki Duman vd. “Huruf-ı Mukattaa”, **DİA**, İstanbul 1998, c. 18, s. 401..

tek bir harften, bazısı iki, bazısı üç, bazısı dört, bazısı da beş harften oluşmaktadır.”³¹⁶

Hurûf-ı mukattaa konusunda 20 civarında görüş olduğu söylenir. Bunlardan bazıları şöyledir:

1. Bu harfler Kur’ân’ın isimleridir

2. Bunlardan her biri Allah’ın (c.c) isimlerinden veya sıfatlarından birine işaret eder.

3. Bu harfler sûrelerin isimleridir

4. Bunlar münferit harflerdir.

İsmail Cerrahoğluna göre bu görüşlerin tamamı bazı yönlerden akla uygun geliyor olsa da çoğunun eleştiriye açık yönlerinin olduğunu gözden kaçırmamak gerektiğini ifade eder.³¹⁷

Koçyiğit, Bakara sûresinin başında bu konuya yer ayırarak meseleyi şöyle değerlendirmektedir:

1. Bir görüşe göre bu harfler müteşâbihâtandır ve mânâsını Allah’tan (c.c) başkası bilemez. Bu görüşü savunanlar bu harfleri tefsir etmekten kaçınmıştır. Allah Teâlanın Kur’ân’ı, okunup anlaşılması için gönderdiğini bundan dolayı Kur’ân’da anlaşılmayacak bir konu olmadığını savunanlar bu görüşü eleştirmişlerdir.

2. Bu âyetleri tefsir eden bazı müfessirlere göre bu harfler, Allah’ın (c.c) isimlerinde yer alan harflerdir. Bir kısmına göre kasem harfleridir. Bir kısmına göre muhtelif sûrelerin başında bulunan bu harfler 14 farklı şekle sahiptir. Kur’ân’ın bu harflerle te’lif edildiğini savunurlar. Bir kısmına göre de bu harfler sûre adlarıdır. Diğer bir kısmı da bu harflerin Allah (c.c) ile Peygamber arasında bir çeşit şifre olduğunu ve Peygamber efendimizin bunu kimseye açıklamadığını savunmuşlardır.

³¹⁶ Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü**, AÜİF Yay. Ankara 1971, s.131.

³¹⁷ Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü**, AÜİF Yay. Ankara 1971,s.134-143.

3. Koçyiğit, bu görüşleri aktardıktan sonra kendisine daha yakın gelen görüşü nakleder. Ona göre bu harfler uyarı niteliğinde olup dikkat çekmek için kullanılmışlardır. Masaya vurulan bir yumruğun çıkardığı ses bazen anlam ifade etmeyebilir. Fakat bu yumruk, söz dinlemeyen yahut gideceği yolu araştıran bir insanın önünde vurulursa onun çıkardığı ses farklı mânâlar ifade eder ve kişi üzerinde psikolojik etki oluşturur.³¹⁸

Koçyiğit, bu harflerin söz dinlemeyen kâfirlerin veya doğru yolu arayan kimseler için bir uyarı ve dikkat çekme işareti olduğunun altını çizer ve bu âyetlerin Kur'ân'ın mesajına kulak vermeyen ve gaflet uykusunda olanlar için bir uyandırma uyarısı olduğunu ifade eder. Ayrıca Koçyiğit, 29 sûrenin başında geçen bu âyetlerin 24'ünün hidâyet ile ilgili olmasının da bu noktada oldukça dikkat çektiğini belirtir.³¹⁹

3.3. MÜNÂSEBÂTU'L KUR'ÂN

Sözlükte iki şey arasındaki ilişki anlamına gelen münâsebetin çoğulu ile âyet ve sûre kelimelerinin çoğulundan oluşan Münâsebâtü'l-âyât ve's-süver terkinde münasebet yerine aynı mânâda olan tenâsub kelimesi de kullanılmaktadır.³²⁰ Kur'ân'da bulunan âyetler birbirleri ile bağlantı halindedir. Kur'ân âyetleri, 23 senelik zaman içerisinde farklı olay veya durumlar ile bağlantılı olarak inmişlerdir. Âyetler farklı zamanlarda ve farklı sebepler ile alakalı inmiş olmakla beraber, aralarındaki bağlantı sayesinde onlardan birinin yerini değiştirmek veya oynatmak mümkün değildir. Bu durum Kur'ân'ın mucizevî yönü ile alakalı bir meseledir. Âyetler arasındaki münâsebeti incelemek dikkat edilmesi gereken bir konudur. Bu alanda dikkatli olan müfessirler, yapmış oldukları tefsirlerde bu münâsebetlere değinmişlerdir.³²¹

Ulema nasslardaki anlamsal ilişkileri, siyak-sibak başlığından ziyade münâsebet ilmi konusuna dâhil ederek ele almışsa da, dil bilimcilerin ortaya

³¹⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.74.

³¹⁹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.74.

³²⁰ M. Faik Yılmaz, "Münâsebâtü'l-Âyât ve's-Süver", **DİA**, Ankara 2006, c31, s.571.

³²¹ Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü**, AÜİF Yay. Ankara, 1971, s.201; Bkz. Burhâneddîn İbrahim b. Ömer Bikaî, **Nazmu'd-Dürer fî Tenâsubi'l-Âyi ve's-Suver**, Dâru'l-Kütübi'l-İslâmî, Kahire 1992, c. 1 s. 16; Celâleddîn es-Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**. Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. Suudi Arabistan: Vezâretü'ş-Şüûni'l-İslamiyye ve'l-Evkâf ve'd-Da've ve'l-İrşâd, t.y. c.3, s.338.

koydukları bağlamla ilgili görüşleri ve tanımları sözünü ettiğimiz bu konuları da barındırmaktadır. Bu açıdan Kur'ân'ın tamamının bir siyak-sibak düzlemi içerisinde görülmesi mümkündür.³²² Kur'ân-ı Kerîm'de konular, ana bölüm, alt ve yan başlıklar şeklinde yer almaz. Yine Kur'ân, başka kitaplarda olduğu gibi aktardığı konuları ve elde etmek istediği amaçları liste halinde de zikretmez. Açıklamaları, usûlü ve üslûbu herhangi bir kitap düzenine benzemez. Kur'ân'ın kendi içerisinde çelişki ve sistemsiz olduğunu söyleyenler bahsettiğimiz bu konuları ve Kur'ân'ın özelliklerine hâkim olmadıklarından bu hataya düşerler.³²³

Müfessirimiz, çeşitli vesilelerle âyetler arasındaki uyum ve münâsebe değinmiştir.³²⁴ Buna örnek olarak Bakara sûresinin 13. âyetinde “*Onlara 'siz de insanların inandıkları gibi inanın' denildiği zaman, 'biz, beyinsizlerin inandıkları gibi mi inanıyoruz?' derler. Oysa bilesin ki, asıl beyinsizler onlardır; fakat (bunu) bilmezler.*” buyurulmuştur. Bu âyetin tefsirinde münafıklarla ilgili olarak aynı sûrenin 11. âyetinde “*Onlara yeryüzünde fesat çıkarmayın denildiği zaman, 'Biz ancak ıslah edicileriz' derler.*”, 14. âyette ise “*Onlar, İman edenlerle karşılaştıkları zaman, 'İman ettik' derler; şeytanlarıyla baş başa kalınca da. 'Biz sizinle beraberiz; onlarla sadece alay ediyoruz derler.*” şeklinde buyurulmaktadır. Bu âyetlerin siyak ve sibaklarında münafıklar, kendilerine söylenen her şeyi, itiraz etmeden yaptıklarını söylerler. Allah'a (c.c) ve ahiret gününe inandıklarını ve yeryüzünde fesat çıkarmadıklarını savunurlar. Burada Koçyiğit, münafıkların ‘*Biz, beyinsizlerin inandıkları gibi mi inanıyoruz?*’ ibaresinden kastın Müslümanların olmadığını belirtir. Burada münafıkların biz de normal insanlar gibi inanıyoruz dediklerini ve onların sözlerinde samimi olmadıklarını ve münafıklık gereği yalan söylediklerini belirtir.³²⁵

Bakara sûresi 57. âyette “*(Onlara şöyle) demiştik: "Şu kasabaya girip dilediğiniz şekilde bol bol yiyin; kapısından secde ederek girin ve "hıtta" (bağışla)*

³²² Mustafa Ünver, “Kur'ânî Siyakın Metinsel Boyutları Üzerine Yeni Bir Öneri”, **OMÜİFD**, S.8, 1996, s. 248-249.

³²³ Mustafa Ünver, “Tefsirin Temel Bir İlkesi Olarak Siyaka Riayet”, **Tefsir Araştırmaları Dergisi**, c.1, S.1, 2017, s.76-77.

³²⁴ Bkz. Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1,109, 115, 135, 183, 192, 378. c.2, 15, 59, 92, 192, 219.

³²⁵ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.86.

deyin ki, kusurlarınızı bağışlayalım; iyilik edenlere (ecirlelerini) daha da artıracacağız” şeklinde buyurulmuştur. Yahudilere olan bu emir, tövbe edip bu şehre girmeleridir. Koçyiğit, âyetle bu şehrin açıklanmadığını zikreder. Fakat Mâide sûresinin 21. âyetinde “*Ey kavmim! Allah (c.c)’ın takdir ettiği arz-ı mukaddese girin ve arkanızı dönmeyin yoksa hüsrana uğrayanlardan olursunuz*” şeklindeki âyet ile aralarında bir bağlantının olduğunu aktarır. Âyete göre bu şehrin Filistin şehri olduğunun anlaşıldığını belirtir.³²⁶

Müellif, Bakara 259. âyetle Allah Teâlâ etleri çürüyüp dökülmüş, kemikleri dağılmış bir eşiği örnek göstererek o şahsa “*Kemiklere bak, onları nasıl yerli yerine koyacak, sonra onlara et giydireceğiz.*” buyurmuştur. Ona göre, dağılmış kemikleri bir araya getirmek ve üzerini etle kaplamak, o kemikleri yoktan var etmekten daha güçtür. Yasin sûresi 78-79. âyetlerde “*Çürümüş olan bu kemikleri kim diriltecek?*” diyen müşrike Peygamberimiz aracılığı ile onları ilk defa yaratan diriltecek denmiştir. Koçyiğit, bu âyetle konu ile alakalı olarak diğer âyete başvurmuş olup konunun daha anlaşılır kılınmasını sağlamıştır.³²⁷

Bir diğer örnekte âyetler arasındaki bağlama dikkat çeken Koçyiğit, Bakara sûresinde, “*Ey İsrail oğulları! Size ihsan ettiğim nimetlerimi ve (bilhassa) sizi âlemlere Üstün kıldığımı hatırlayın.*”³²⁸ âyetin tefsirinde, bu âyetin bakara sûresindeki 47. ve 48. âyetlerin benzeri olduğuna fakat burada farklı bir bağlamda kullanıldığını söyler. Daha önceki âyetlerde Hz. Musa’nın Firavun’un zulmünden kurtarılışıyla başlayıp, mukaddes arza gelene kadar arkası kesilmeksizin devam eden ve Yahudilerden hatırlanması istenen nimetlerin, ilahî yardımlar olduğunu ifade eder. Fakat bu ve bundan sonraki zikredilecek âyetlerde Hz. Musa’dan daha önce gelip geçmiş bulunan Hz. İbrahim ile oğullarının ve torunlarının Allah’a teslimiyetleri, hatırlanması gereken bir nimet olarak gösterilmiştir. Koçyiğit, bu siyaka göre Yahudilere, size atalarınızın arasında, bütün insanlara imam kılınan, oğlu Hz. İsmail ile birlikte Kâbe’yi bina edip namazgâh kılan, Allah’a (c.c) teslimiyette eşi bulunmayan Hz. İbrahim’in gönderildiğini zikreder. O, teslimiyeti çocuklarına ve

³²⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.135.

³²⁷ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.378.

³²⁸ Bakara, 2/122.

torunlarına tavsiye etmiş bir Peygamber olup ve böylece onlar âlemlere üstün kılınmıştır. Bu sebeple onlardan verilen nimetleri hatırlamaları istenmiştir.³²⁹

Müfessirimiz, “*Bu sırada elini de (cebinden) çıkarmıştı ki, o da, bakanlar için bembeyaz kesilmişti.*”³³⁰ âyetinin tefsirinde, Firavun getireceğin başka mucize var mı? demesi üzerine, Hz. Musa koynundan tuttuğu elini çektiğini ve etrafa ışık saçtığını zikreder. O, Allah’ın (c.c) Hz. Musa’ya vermiş olduğu iki mucizenin detayları üzerinde durmuştur. Bunların ilki Tur’un eteğindeki mukaddes vadiye Hz. Musa’ya verdiği mucizedir. İkincisi ise Firavunla ileri gelenlerine karşı kullanmasını emrettiği delil veya mucizedir. Bunlardan ilki, -Kasas sûresi 30-32. Âyetlerde-³³¹ Hz. Musa ailesi ile birlikte Tûr’un yanına gelip de gördüğü ateşe doğru gidince, kendisine vadinin kıyısından bir ağaçtan bu mucize gerçekleşmiştir. Bu iki mucizede de yere bırakılan âsânın şekil değiştirerek bir yılan dönüşmesinin, Şuarâ 32-33, Kasas 33, Tâ’hâ 20.³³² âyetlerde farklı kelimelerle zikredildiğini ifade eden müfessirimiz, Şuarâ sûresinde âsânın yere bırakıldıktan sonra ثعبان’a dönüştüğünü zikreder. Müfessirlerin bunu ‘ejderha’ anlamında tefsir ettiklerini belirtir. Tâ’hâ sûresinde ise yılan cinsine delâlet eden حَيَّة dönüştüğünü aktarır. Kasas sûresinde ise küçük yılan anlamında olan جَائِل’a dönüştüğü açıklanmıştır. Koçyiğit, Kasas sûresi ve Tâ’hâ sûresindeki âyetlerin Hz. Musa’nın Rabbiyle Tûr’da görüştüğü zamana, Şuarâ sûresindeki hadise ise Firavun’la yaptığı münazaraya has olduğunu göz önünde bulundurup, asanın yere bırakılışıyla ortaya çıkan yılanların aynı boy ve büyüklükte olmadığını anlaşıldığının altını çizer.³³³

3.4. MÜŞKİLÜ’L-KUR’ÂN

Kur’ân dikkatlice incelenmediğinde ilk bakışta bazı âyetlerin birbirine zıt veya aralarında ihtilaf varmış gibi görülebilir. Aslında Allah’ın (c.c) kelamında böyle

³²⁹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.192.

³³⁰ Şuarâ, 26/33.

³³¹ “*Mûsâ oraya gelince mukaddes arazide vadinin sağ kıyısındaki ağaçtan, kendisine: "Ey Mûsâ! Ben, muhakkak ben, âlemlerin Rabbi Allah'ım" diye seslenilmişti. "Âsânı at". Mûsâ, asanın, sanki küçük bir yılan gibi hareket ettiğini görünce, arkasını dönüp kaçmış ve geri dönmemişti. (Ona denilmişti ki:) "Ey Mûsâ! Gel, korkma; sen güven içinde olanlardansın". "Elini koynuna sok; kusursuz, bembeyaz çıksın. Kollarını kendine çek, korkun yok olsun. Bunlar, Firavun ve ileri gelenlerine karşı Rabbinden iki delildir. Onlar, bir gerçektir ki, yoldan çıkmış bir kavim idi".*

³³² “*O da onu atmıştı, işte o zaman âsâ, koşan bir yılan oluvermişti.*”

³³³ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.240.

bir çelişki ve tezatın olması düşünülemez. Söz konusu durum okuyucunun zihninden ve okuma biçiminden kaynaklanmaktadır.³³⁴ Kur'ân'ın Allah dışında başka birinden gelmesi durumunda içinde çelişkilerin bulunabileceği bizzat Kur'ân tarafından ifade edilmiştir.³³⁵ Nitekim müşkil kelimesi sözlükte karışık ve birbirine zıt olan şey anlamına gelmektedir. ³³⁶ Fakat şu da bir gerçektir ki Kur'ân'da mânâ olarak birbiriyle çelişen âyetlerin bulunması kesinlikle söz konusu değildir.³³⁷

Âyetlerin birbirine zıt gibi görünüşlerini düzeltmek için bazı kaideler ortaya konmuştur. Cerrahoğlu ihtilaf konusundaki tercih kâidelerini şöylece sıralamıştır.

1. Hüküm konusunda Medenî olanlar Mekkî olanlara tercih edilir.
2. İki hükümden birisi Medine ehline ait, diğeri Mekke ehline ait olursa, Medine ehlinin ahvali tercih edilir.
3. İki hükümden birisi bağımsız bir hükme işaret edip, diğ. âyet ise sadece lafız olarak bunu barındırırsa, bağımsız hükmü aktaran âyet tercih edilir.
4. Âyetlerden her birisi görünürde bir konuya işaret etmekle beraber bir âyetin genel, diğ. âyetin ise daha tahsis edilmiş bir hükme değiniyorsa bu durumda tahsis edilen âyet tercih edilir.³³⁸

Talât Koçyiğit, tefsirinde, çeşitli yerlerde aralarında tenâkuz varmış gibi görünen âyetler hakkında görüş belirtmiş ve bunların müşkil olmadığını ifade etmiştir. Bazen ihtilafı aktarıp tercihte bulunmuştur. Bazen de sadece ihtilafı aktarmakla yetinmiştir. Müfessirimiz, bu âyetleri aktarırken Kur'ân'da herhangi bir tenakuz ve müşkilin olmasının mümkün olmayacağını da dile getirir. Nitekim Nisâ sûresi 82. âyetinde “*Onlar Kur'ân'ı hiç düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah (c.c)'ları*

³³⁴ Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü**, AÜİF Yay. Ankara 1971, s.175.

³³⁵ Nisâ, 4/82.

³³⁶ Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu'l- Arab**, Dâru Sadr Beyrut, t.y, c.11 s.359; Adem Yerinde, “Müşkilü'l Kur'ân”, **DİA**, İstanbul 2006, c.32, s.164.

³³⁷ Demirci, **Tefsir Usulü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2017, s.185. Ayrıca Bkz. Celâleddîn es-Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**. Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. Suudi Arabistan: Vezâretü's-Şüûni'l-İslamiyye ve'l-Evkâf ve'd-Da've ve'l-İrşâd, t.y. c.2, s.77.

³³⁸ Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü**, AÜİF Yay. Ankara 1971, s.176.

başka birisinden gelmiş olsaydı, onun içinde pek çok çelişki bulurlardı” şeklinde buyurulmuştur. Ona göre bu âyet, Kur’ân’ın eşsiz bir kitap oluşuna ve değişmediğine delildir. Kur’ân’ın derin mânâsı üzerine durup düşünüldüğü zaman bize bu Kitab’ın yalnız Allah (c.c) katından geldiğini ve ona herhangi bir insan sözü karışmadığını gösterir. Bunun başka türlü olması mümkün olamayacaktır.

Koçyiğit müşkil konularla ilgili olarak bazen âyeti ve müşkül durumu aktarıp ardından tercihte bulunmuştur. *“İman edenlere ve iyi iş işleyenlere müjdele ki, onlara, (ağaçları] altından nehirler akan cennetler vardır. Orada her defasında kendilerine rızık olarak tür meyve verilişinde "bu, daha önce bize verilmiş olan meyve" diyecekler. Onlara birbirinin benzeri rızıklar verilecek. Onların tertemiz eşleri bulunacak ve orada ebedi kalacaklar”*³³⁹ şeklindeki âyette cennet konusu ile ilgili olarak *‘İman eden ve iyi iş işleyenler’* ibaresi cennetin inanılması gereken hususlara inanıp ve iyi işlerde bulunmak sûretiyle nâil olunacak bir yer olduğunu zikreder. Koçyiğit, bazı mezheplerin amelin imandan bir cüz olmadığını hatta bazılarının amel olmadan imanın yeterli olacağını ifade ettiklerini belirtir. Ona göre bu konuda selefın görüşü isabetlidir. İman, kavil ve amelden ibaret olup, amel imanının meyvesidir.³⁴⁰

Koçyiğit, bazen görüşleri aktarıp aralarında tercihte bulunmaz. Bu konuda Bakara sûresi 260. âyette, *“İbrahim: "Rabbim ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster demişti. Rabbi "yoksa inanmıyor musun?" buyurunca, "hayır, inanıyorum; fakat kalbimin huzur bulması için.." demişti, (Bunun üzerine Rabbi ona şöyle) buyurmuştur: "Dört kuş al; onları ahitleştirip kendine alıştır; sonra onlardan her bir cüzünü bir dağ üzerine koy; sonra da onları çağır; koşarak sana geleceklerdir. Şunu da bil ki, Allah (c.c), Azîz'dir, Hâkim'dir.”* buyurulmuştur. Bu âyette ölülerin diriltilmesi ile ilgili olarak müfessirler arasında iki farklı görüş mevcuttur. Birinci görüşe göre dört kuşu doğrayıp parçalamak ve her bir parçayı bir dağa koymak mânâsı vardır. Ebû Müslim el-İsfahânî’nin savunduğu ikinci görüşte ise, kuşları parçalamak ile ilgili bir emir yoktur. Bununla beraber Hz. İbrahim’in de bunu yaptığına dair delil de mevcut değildir. Burada kastedilen şudur: dört kuşu al ehlileştir ve kendine alıştırdıktan

³³⁹ Bakara, 2/25.

³⁴⁰ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.98.

sonra her birini bir dağa koy, kuşları çağırdığında kendine alıştırdığın için geleceklerdir. Koçyiğit burada ileri sürülen her iki görüşün de doğru olabileceğini ve aralarında tercihte bulunmadığı görülür.³⁴¹

Bakara sûresi 189. âyetinde “(Ey Muhammed) Sana hilalleri soruyorlar. De ki: Onlar, insanlar için ve hac için vakit ölçüleridir. İyilik, evlere arkalarından girmeniz değildir; fakat (asıl iyilik, sakınan kimsenin iyiliğidir. Evlere kapılarından girin ve Allah'tan (c.c) sakının ki muradınıza eresiniz” şeklinde buyurulmuştur. Koçyiğit, müfessirlerin âyetin sebebi nüzûlüne dair Kelbî tarikiyle gelen “Ya Resulullah, nasıl bir iştir ki hilal önce ince bir ip gibi beliriyor; sonra büyüyor, düzleşiyor ve yuvarlak bir hal alıyor. Sonra tekrar inceliyor, kıvrılıyor ve ilk belirlediği şekle dönüyor ve güneş gibi bir karar da durmuyor.” Rivâyeti genellikle zayıf kabul edildiğini aktarır. Zikredilen rivâyetteki müşkil, sorulan soru ile âyetinde yer alan cevabın sorulara uygun olmamasıdır. Koçyiğit, müşkilin hallolması için iki ihtimalin olduğunu belirtir. Birinci ihtimal, Kelbî rivâyetinin yanlış tespit edildiğini; sahâbilerin Hz. Peygamber’e hilâlin görünüşünü değil, hikmetini ve faydasını sormuşlardır. Bunu da Hz. Peygamber’e sormak yakışık kalmazdı. Çünkü o, bir astronomi bilgini değil, getirdiği şeriati açıklayan ve insanlara doğru yolu gösteren bir Peygamberdir. İkinci ihtimal ise, birçok müfessirin yaptığı gibi te’vil yoluna giderek bu rivâyetin doğruluğunu kabul edip, sorulan soru ile inen âyet arasındaki uyumsuzluğu, giderilebileceğini kabul etmektir.³⁴²

Koçyiğit’e göre, Ârâf sûresinde “Kendilerine (Peygamber) gönderilenlere mutlaka soracağız; gönderilen peygamberlere de elbet soracağız”³⁴³ şeklindeki âyetinde Allah (c.c) bütün kulların sorumlu olacağını bildirmiştir. Koçyiğit, bu âyet ile ilgili müşkile işaret etmiştir. Zira Rahman sûresi 39. âyetinde “O gün hiçbir insana ve hiçbir cinne günahından sorulmaz.” buyurulmuştur. Bir başka örnek ise Kasas sûresi 78. âyetinde “Suçluların günahları kendilerinden asla sorulmaz.” buyurulmuştur. Bu âyetler ile üzerinde durduğumuz âyet arasında telif edilmesi gereken bir müşkilin aşikâr olduğunu ifade eder. Aslında birbirine zıt görünen bu âyetler arasında gerçek mânâda bir zıtlık yoktur. Nitekim müfessirler de bu konuda görüş belirtmişlerdir. Bu

³⁴¹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.379.

³⁴² Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.274.

³⁴³ Ârâf, 7/6.

açıklamalardan anlaşıldığına göre, suçlulara amellerinin mahiyetini sormaya gerek yoktur. Çünkü amel defterleri, kendilerine günah kazandıran ameller ile doludur ve bu durum Allah (c.c) için meçhul değildir. Buna göre Allah Teâlâ'nın onlara yönelteceği soru, bilinmeyen bir şeyin olduğu anlamında değil de, dünyada işlenen amellerin onlara hatırlatılması, itirafı anlamındadır. Onların hak ettikleri kötü akıbeti hatırlatmak ve onları bundan dolayı azarlamak maksadına matuftur³⁴⁴ Burada Koçyiğit'in müfessirlerin bu âyetteki tenâkuz gibi görünen durumu onların görüşünü de ele alarak aktarmış olduğunu görüyoruz.

Yine bir başka örnekte Koçyiğit, Şuarâ sûresi 80. âyette Hz. İbrahim ile ilgili olarak “*Hasta olduğum zaman yine O bana şifa verir.*”³⁴⁵ âyetinde Hz. İbrahim bu sözünde, şifayı Allah'a nispet etmiştir. Şifa verenin o olduğunu söylediği halde, hastalığı verenin de Allah (c.c) olmasına rağmen, “*Bana hastalık verdiği zaman*” dememiştir. Fakat “*hastalandığım zaman*” diyerek hastalığın kendisine îsâbetini kendi nefesine nispet ettiğini zikreder. Burada hastalığı da şifayı da takdir edip veren Allah'tan (c.c) başkası olmadığını belirtir. Koçyiğit, kullara nispet eden iyilik ve nimetlerin Allah'a (c.c) nispet edilmesine rağmen, çeşitli kötülüklerin ve zararların kullara nispetinin, bir edep veya saygı gereği olduğunu vurgular.³⁴⁶

3.5. MÜBHEMÂTÜ'L-KUR'ÂN

Sözlükte, gizli ve kapalı olmak, kapalı bırakmak anlamlarındaki ibhâm masterından sıfat olan mübhem kelimesi, kapalı bırakılan ve mahiyeti bildirilmeyen şey demektir.³⁴⁷ Kur'ân'daki mübhemâtın işaret ettiği mânâyı ve içeriğini ortaya çıkarabilmek için başvurulacak kaynaklar Kur'ân-ı Kerîm ile beraber Hz. Peygamber'in ve onun sahabileri ve tabîînin sözleridir.³⁴⁸

³⁴⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.17.

³⁴⁵ Şuarâ, 26/80.

³⁴⁶ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.251.

³⁴⁷ Ebül Kasım Cârullah Mahmud bin Ömer bin Ahmed ez-Zemahşerî, **Esâsü'l-Belâğa**, Dârü'l-Kütübi'l-İlmîyye, Beyrut 1997, c.1, s.85.

³⁴⁸ Abdülhamit Bırışık, “Mübhematu'l-Kur'ân” **DİA**, İstanbul 2006, c.31, s.437. Ayrıca Bkz. Bedruddîn Muhammed b. Bahadır ez-Zerkeşî, **el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Dâru't-Turâs, Kâhire 1984, c.1 s.155; Celâleddîn es-Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**. Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. Suudi Arabistan: Vezâretü's-Şüûni'l-İslamiyye ve'l-Evkâf ve'd-Da've ve'l-İrşâd, t.y. c.4, s.100.

Mübhem konusunun hedefi, zikredildiği yerde kendisiyle neyin kastedildiği anlaşılmayan kelimelerdir. Bu kelimeler; ism-i mevsuller, ism-i işaretler, cins isimler, zamirler, belirsiz mekân zarfları, belirsiz zaman zarfları ve belirsiz miktar gibi kelimelerdir.³⁴⁹ Bununla birlikte Kur'ân'da birtakım isimler aktarılmış olsa da burada önemli olan konunun amacı ve âyette verilmek istenen fikirlerin vurgulanmasıdır. Kur'ân'ın ifade özelliği olan bu konu, onun amaçlarını hiçbir şüphe olmaksızın zaman üstü bir şekilde aksettirmesi olmuştur.³⁵⁰ Kur'ân'da mübhem ifadeler yer verilmesi, Kur'ân'ın üslûbuna dair bir mesele olan bir hitap, bir söylem olmasındandır. Herhangi bir konuşma esnasında hatip-hitap-muhatap ilişkisinde mübhem olan ifadeler konuşma dolayısıyla hızla değişebilir.³⁵¹ Netice olarak söylenebilir ki mübhem ile ilgili alıntı yapılan kaynakların sıhhati aktarılan rivâyetlerin doğruluğunu etkiler. Bu mevzuda titiz davranılmalıdır. Aksi durumda Kur'ân'ın zamanı aşan evrensel hedeflerine gölge düşer.³⁵²

Talât Koçyiğit'in tefsir yaparken mübhemat konusuna dikkat ettiğini söylememiz mümkündür. Müfessirlerin konuya dair görüşünü veya hadislerle rivayetler zikreden müfessirimiz, bazen görüşler arasında tercihte bulunur. Bazen de tercihte bulunmayıp bunun bilgisinin Allah (c.c) katında olduğunu belirtir. Onun, kimi noktalarda temkinli davrandığı görülür. Bununla birlikte Koçyiğit, birçok kıssada müşahede edileceği üzere, hadisenin vukû bulduğu yeri ve zamanının açıklanmamasını Kur'ân-ı Kerîm'in üslup özelliklerine bağlar. Çünkü burada maksat, kıssadan ibret alınmasını sağlamaktır. Kıssaya eklenecek bazı teferruatlar bilgi yönünden faydalı görünse bile zihni meşgul edip kıssadan ibret alınmasını engelleyici bir rol oynayabilir.³⁵³

*“Demiştik ki: "Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin ve dilediğiniz yerde Onun nimetlerinden bol bol yiyin. (Ancak) su ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz”*³⁵⁴ şeklindeki âyette Hz. Âdem ve Hz. Havvâ'nın bulunduğu cennetin

³⁴⁹ Halis Albayrak, “Mübhemâtü'l-Kur'ân İlmi ve Kur'ân Tefsirindeki Yeri”, **AÜİFD**, c. 32, s. 156.

³⁵⁰ Halis Albayrak, “Mübhemâtü'l-Kur'ân İlmi ve Kur'ân Tefsirindeki Yeri”, **AÜİFD**, c. 32, s.157.

³⁵¹ Muhammed Bahaeddin Yüksel, “Mahiyet Ve Muhatap Açısından Mübhemâtü'l-Kur'an”, **Dini Araştırmalar Dergisi**, c.21, S.53, s.65.

³⁵² Demirci, **Tefsir Usulü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2017, s.141.

³⁵³ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.377.

³⁵⁴ Bakara, 2/35.

nerede ve nasıl bir yer olduğu müfessirler arasında ihtilafıdır. Bazı müfessirler, bahsedilen bu cennetin Allah Teâlâ'nın kıyâmet günü müminler için hazırladığı cennet olduğunu ve yeryüzünden ayrı bir yerde olduğunu söylerler. Diğer bazı müfessirler ise söz konusu cennetin müminlere vaat olunan cennet olmadığını, bunun yeryüzünde bir bahçe olduğunu ileri sürerler. Koçyiğit, bahsedilen cennetin vasıflarının müminlere vaat olunan cennetten ayrı bir yer olduğu kanaatindedir. Fakat her iki görüşün delillerinin kuvvetli olduğunu da belirtir. Bu konuda selefe tabii olunup 'Allah Teâlâ bu konuda bize bilgi vermediğine göre bunu ondan başka kimse bilmez' demenin en doğru görüş olacağının da altını çizerek³⁵⁵

Bakara sûresi 259. âyette *"Yahut çökük çatılan üzerine, (duvarları) yıkılıp harap olmuş bir kasabaya uğrayıp da, "bunu ölümden sonra, Allah (c.c) nereden diriltecek" diyen kimseyi (bilmez misin) ? Böyle dediği için Allah (c.c) onu yüz sene boyunca öldürmüş, sonra diriltip "kaç sene böyle kaldın?" demişti. O, 'bir gün yahut daha az' deyince, Allah (c.c) (ona) şöyle buyurmuştu: "Hayır, yüz sene kaldın. (İnanmazsan) yiyeceğine ve içeceğine bak; hiç bozulmamış ve bir de merkebine bak. (Böyle yapmamız), seni insanlara bir ibret nişanesi kılmak içindir. Kemiklere bak, onları nasıl yerli yerine koyacak, sonra onlara et giydireceği? (Cereyan eden şeyler) ona apaçık belli olunca, şöyle demişti: "Biliyorum ki Allah (c.c), her şeye kadirdir."* buyurulmuştur. Koçyiğit, bu âyette kasabaya uğrayanın kasabanın halini görünce 'Allah (c.c) bu şehre tekrar nasıl hayat verecek' dediğini zikreder ancak onun uğramış olduğu kasabanın kimliğinin açıklanmadığını belirtir. O, bunun Kur'ân'ın üslup özelliklerinden olduğunu kaydeder. Müfessirimiz israilî menşeli haberlere göre bu kasabanın Kudüs, uğrayan kişinin ise Üzeyir (a.s) olduğuna değinmesine rağmen herhangi bir tercihte bulunmaktan kaçınmıştır.³⁵⁶

*"Mûsâ kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim! Allah (c.c)'ın, içinizden Peygamberler çıkardığı, sizi hükümdarlar yaptığı ve âlemlerden hiç kimseye vermediğini size verdiği zamanki nimetini hatırlayın"*³⁵⁷ âyetinde geçen melik kelimesi hükümdar anlamındadır. Fakat Hz. Davut'tan başka kimse hükümdar olmamıştır. Koçyiğit, herkesin hükümdar olması mümkün olmadığına göre burada

³⁵⁵ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.114-115.

³⁵⁶ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.377-378.

³⁵⁷ Mâide, 5/20.

kastedilen mânânın farklı olduğunu vurgular. Burada Yahudilerin, Mısırlıların elinde birer köle gibi yaşarken kölelikten kurtulmaları ve hürriyetlerine kavuşmaları anlamını taşıdığını aktarır. Hür bir insanın köle insanla kıyasla melik ve hükümdar gibi olduğunu da ekler.³⁵⁸

Koçyiğit, Kasas sûresi 85. âyetinde “*Ey Muhammed, Kur’ân’ı sana farz kılan Allah (c.c), döneceğin yere seni elbette döndürecektir. De ki: Rabbim, kimin hidâyetle geldiğini, kimin de apaçık sapıklıkta bulunduğunu daha iyi bilir*” geçen ‘مَعَادٍ’ olarak zikredilen ‘dönülecek yer’in neresi olduğu hakkında âyette bir açıklık getirilmediğini zikreder. Ancak müfessirler bu konuda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazıları bunu Hz. Peygamber’in ölümünden sonra varacağı yer olarak açıklarken, bazı müfessirler ise, Hz. Peygamber’in doğup büyüdüğü ve Peygamberlik görevini aldığı, ardından çeşitli sıkıntılara maruz kaldığı için hicret etmek zorunda kaldığı yer olan Mekke olarak yorumlamışlardır. Müfessirimiz, ayette geçen bu kelimenin Peygamber’e Mekke’ye dönüşü müjdelediğini, bundan dolayı bahsi geçen kelimedenden kastın Hz. Peygamber’in özlem duyduğu Mekke olduğunu ifade eder.³⁵⁹

Müfessirimiz, Ra’d sûresi 31. âyette³⁶⁰ geçen “*Allah (c.c)’ın vaadi yerine gelinceye kadar...*” ifadesinin müfessirler tarafından farklı şekillerde tefsir edildiğini belirtir. Bazılarına göre bu vaad, O’nun kâfirlere karşı Peygamberine olan yardım ve zafer vaadidir. Bu vaad yerine gelinceye ve Peygamberi kâfirler karşısında kesin bir zafer kazanıncaya kadar, kâfirlerin başlarına veya evlerinin yakınına kadar onları azap içinde bırakan felaketler îsâbet edecektir. Bir diğer görüşe göre de kâfirlerin küfürlerinde direnmeleri halinde, dünyada başlarına gelecek büyük felaketler veya üzerlerine indirilecek helak edici azap vaadidir ki bu vaat mutlaka gerçekleşecektir.

361

³⁵⁸ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.2, s.308.

³⁵⁹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.379.

³⁶⁰ “Eğer Kur’an, onunla dağlar yürütülseydi yahut arz parçalansaydı yahut ölümler onunla konuşturulsaydı bir mucize isteyen kâfirler, ona yine de inanmazlardı. Zira bütün işler Allah’a aittir, iman edenler, Allah’ın dilemesi halinde, bütün insanlara hidayet edebileceğini hâlâ anlamadılar mı? Allah’ın va’di yerine gelinceye kadar, küfredenlere, yaptıkları işler sebebiyle bir felâket isabet edecek yahut evlerinin yakınına kadar sokulacaktır. Allah, vadinden elbette dönmez.”

³⁶¹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.119.

*“Musa'ya âyetlerimizle göndermiş ve "kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve Allah (c.c)'ın günlerini onlara hatırlat; zira bunda, her sabreden için ve her şükreden için deliller vardır" diye de emretmiştik.”*³⁶² âyetinin tefsirinde Koçyiğit, Hz. Musa'ya hatırlatması emredilen *'Allah (c.c)'ın günleri'* ibaresinden kastın İbn-i Abbas'tan nakledilen bir rivâyete göre Allah'ın (c.c) nimetleri olduğunu belirtir. Kimi müfessirlere göre ise bu günler ya Hz. Musa devrinde İsrâiloğullarının Mısır'da Firavun'un esaretinde yaşadıkları mihnet ve bela günleri ya da Hz. Musa'nın önderliğinde Kızıldeniz'i geçerek Mısır esaretinden kurtuldukları nimet günleridir. Ona göre, bu terkipten her iki dönemle ilgili hadiselerin murat edilmiş olması ihtimali daha kuvvetlidir. Zira her iki dönemde de cereyan eden hadiselerde, müminlerin hem sabretmelerini hem de şükretmelerini gerektiren pek çok delil vardır.³⁶³

*“Kendisini onlardan gizlemek için bir de perde çekmişti. Ona ruhumuzu göndermiştik; o da ona tam bir insan sûretinde görünmüştü.”*³⁶⁴ âyetinde Hz. Meryem ile alakalı olarak onun ailesinden ayrılıp doğu tarafına çekildiği ve kendini onlardan gizlemek için aralarına bir perde çektiği zikredilmektedir. Müfessirimiz, ayette doğu tarafından kastedilen yerin neresi olduğu, onun neden ailesinden ayrıldığı, niçin onlardan gizlenmek zorunda kaldığı ve niçin aralarına perde çektiğinin açıklanmadığına dikkat çeker. Bundan dolayı bunların müfessirler arasında farklı görüşlere sebep olduğunu belirtir. Bazılarına göre Hz. Meryem, genç kızlık dönemine girmiş ve ilk defa hayız görmüştür. Bu ilk hayız, onun ibadet yerinden ayrılmasına ve ailesinden gizlenmesine sebep olmuştur. Diğer bazı müfessirlere göre de onun doğu tarafına çekilmesi, ibadet edebileceği daha sakın ve kimsenin olmadığı bir yer aramak içindir. Bir başka görüşe göre de, o su aramak için dışarı çıkmıştır. Koçyiğit, zikredilen bu yorumların tamamının, âyetin akla getirdiği sorulara cevap vermek için ileri sürülen görüşler olduğu ve bunları doğrulayacak bir ipucu veya işaretin mevcut olmadığı kanaatindedir.³⁶⁵

³⁶² İbrâhim, 14/5.

³⁶³ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.145.

³⁶⁴ Meryem, 19/17.

³⁶⁵ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.462.

“Ey insanlar!) İçinizde hiç kimse yoktur ki, cehenneme yaklaşmış (ve onun çevresinde bulunmuş) olmasın. Bu, Rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür.”³⁶⁶ âyeti müfessirler tarafından farklı açıklandığını belirten Talât Koçyiğit, bazılarının burada müminlerin cehennemden uzak kalacaklarına delalet eden başka âyetlere dayanarak, âyet-i kerîmedeki hitabın bütün insanlara değil, önceki âyetlerde gaib zamirlerle bahsedilen, fakat bu âyette muhatap zamire dönüşen kâfirler olduğunu ifade eder. Buna göre âyetin, “Ey insanlar!) İçinizde hiç kimse yoktur ki, cehenneme yaklaşmış (ve onun çevresinde bulunmuş) olmasın...” mânâsında değil, “Ey kâfirler!) İçinizde hiç kimse yoktur ki, cehenneme yaklaşmış (ve onun çevresinde bulunmuş) olmasın...” mânâsında anlamak gerektiğini zikreder. Bu yaklaşımlar dışında bazı müfessirler “Cehenneme yaklaşmış (ve onun çevresinde bulunmuş) olmasın ...” denilen ‘vârid’ kelimesinin, cehennemin içine girmek olarak anlamlandırmışlar ve bu mânâyı da müminler için uzak görmüşlerdir. Bazıları da de âyetin zahiri mânâsına bağlı kalıp ve rivayete dayanarak herkesin cehenneme gireceğini fakat takva sahibi müminlerin ateş onlara dokunmadan oradan çıkacaklarını düşünmüşlerdir.³⁶⁷

Yine Koçyiğit, Furkân sûresinde geçen “Sonra da ibret almaları için bu suyu aralarında, muhtelif vakitlere göre değiştirmişizdir. Buna rağmen insanların çoğu yine de nankörlükten vazgeçmemiştir.” âyetinde Allah (c.c) Teâlâ’nın bulutları ve rüzgârları istediği istikamete yönlendirerek yağmuru yağdırdığını zikreder. Bu mânâyı ifade eden ve âyetin başındaki ‘leka sarrafnâhu’ ibaresinin olduğunu belirtir. Müfessirlerin çoğunluğuna göre bu ibaredeki ‘hu’ zahirinin, daha önceki âyetlerde geçen yağmur veya temiz suya râci olduğunu ve Allah (c.c) o su ile ölü beldelere hayat verdiğini, hayvan ve insanların su ihtiyaçlarını karşıladığını nakleder. Bazı müfessirlerin de bu zamiri, yağmurun önceki âyetlerde anlatıldığı gibi değişik bölgelere yağdırılmasına atıfta bulunarak, bu olayın insanlar tarafından ibret alınması için Kur’ân’ın çeşitli yerlerinde anlatıldığı mânâsına yorumladıklarını ifade eder.³⁶⁸

³⁶⁶ Meryem, 19/71.

³⁶⁷ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.487.

³⁶⁸ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.211.

3.6. İ'ÂZU'L-KUR'ÂN

Sözlükte 'acַz' kökünden gücü yetmemek, yapamamak anlamında kullanılan i'câz kelimesi, âciz bırakmak manasına gelir. Terim olarak ise Kur'ân'ın edebî üstünlüğü ve muhtevasının eşsiz oluşundan dolayı benzerinin meydana getirilemeyişi olarak tanımlanır.³⁶⁹ Peygamberler gönderildikleri topluma çeşitli mucizeler göstermişlerdir. Hz. Muhammed'e ise, genellikle sürekli ve aklî mucizeler verilmiştir. Bunların dışında çok sayıda hissî mucizeler de kendisine bahşedilmiştir.³⁷⁰

Kur'ân'ın i'câzı birçok yönde ortaya çıkar. Onun bu özelliğini sadece dilinde, üslubunda ve fesahatinde aramamak gerekir. Onun iniş şekli ve yazılışı, değindiği ilimler, ıslah etme yönü, gayba dair bigileri, Peygamber'i uyaran âyetleri içermesi, Hz. Peygamber dahi kimsenin ona benzeyen bir kitap meydana getiremeyecek olması gibi farklı yönlerde i'câzı vardır.³⁷¹

Koçyiğit, mûcize meselesini âyet tefsirlerinde dile getirmiştir.³⁷² Özellikle görüşlerini daha çok Kur'ân'ın meydan okuduğu âyetlerde dil, üslup ve gayba dair vermiş olduğu haberlerde görebiliyoruz. Koçyiğit, bu âyetleri yorumlamış ve inceliklerini ele almıştır. Ona göre mûcize, bir hadisenin Allah'ın (c.c) vazettiği kanunlara aykırı olarak vukû bulmasıdır. Gözü aldatmak ve olan bir durumu gizli bir nedene dayandırarak, farklı bir biçimde göstermek şeklinde yapılan sihir ile mucizenin hiçbir alakası olmadığını ifade eder. Mûcizeyi yaratan Allah (c.c) olduğunu ve mûcize olan meselenin, insanların alıymış olduğu durumlara aykırı olarak meydana gelen hadiseler olduğunu zikreder. Peygamberler mucizelerin oluşmasında sadece aracı olup her istedikleri zamanda gösterebilecekleri bir şey olmadığını belirtir. Her bir Peygamber'e verilmiş olan mucize, o Peygamberin yaşadığı dönemde meşhur olan ve halk arasında yaygın bulunan şey olduğunu aktarır. Mesela Hz. Musa'ya asa verilmiş olup sihrin ve sihirbazların yaygın olduğu

³⁶⁹ Yusuf Şevki Yavuz, "İ'câzü'l-Kur'an", **D.İ.A.**, İstanbul 2000 c.21, s.403; Ayrıca bkz. Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mûkerrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu'l-Arab**, Dâru Sadr Beyrut, t.y, c.5 s.370.

³⁷⁰ Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü**, AÜİF Yay. Ankara 1971, s.158.

³⁷¹ Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü**, AÜİF Yay. Ankara 1971, s.159.

³⁷² Bkz. Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, 98,468, c.3, 497,568, c.4,373, 527, 575. c.5,432

dönemde onlara karşı mücadele ettiğini veya Hz. İsa'ya tıbbın revaçta olduğu dönemde tıbbi mucizeler verildiğini nakleder. Peygamber efendimize gelince Araplar arasında edebiyat çokça yaygın olduğu için ona en büyük mucize olarak Kur'an'ın verildiğini ifade eder.³⁷³

Müfessirimiz, Kur'an-ı Kerim'in benzerini getirmekten insanları aciz bıraktığı pek çok özelliğinin var olduğunu söyler. Bu özelliklerin başında, onun fesahat ve belâgatı gelir. Bu özelliklerle birlikte verilen gayba ait haberler, geçmiş Peygamber'lerin kavimleriyle olan kıssaları ve ahkâmı, onun belli başlı icaz yönlerini teşkil eder.³⁷⁴

Koçyiğit, mucize konusunda Kur'an'ın eşsiz ve benzerinin insanlar tarafından getirilemeyeceği üzerinde çok durmuştur. Kur'an-ı Kerim Hz. Peygamber'e Allah (c.c) tarafından verilmiş en büyük mucize olup nâzil olduğu devrin en belirgin özelliklerine sahiptir. Bilindiği gibi bu devirde belâgat oldukça revaçtaydı. İşte böyle bir dönemde nâzil olan Kitap'ın en büyük özelliği de fesahat ve belâgat yönünden devrin bütün şairlerini geride bırakacak bir üstünlüğe sahip olmasıdır. Müfessirimiz, Hz. Peygamber'e devrin özelliğine göre Kur'an mucizesi verildiği gibi, gelip geçmiş Peygamberlere de devirlerini taşıyan mucizeler verildiği düşüncesini benimsemektedir. Mesela Hz. Musa'nın yaşadığı devir sihrin ve sihirbazların yaygın olduğu bir devirdi. Bundan dolayı daha önce de ifade edildiği gibi, Allah (c.c) Hz. Musa'ya devrin sihirbazlarını alt edecek asa mucizesini vermiştir. Bunun gibi Hz. İsa devri de tıbbın geliştiği bir devir olarak bilinir. Bu devirde Hz. İsa'ya devrin özelliklerini taşıyan mucizeler verilmiştir. Koçyiğit bununla ilgili olarak, Âl-i İmrân sûresi 49. âyetinde *“Onu İsrail oğullarına Peygamber olarak gönderecektir. (Bu Peygamber onlara diyecektir ki:) Ben, Rabbiniz katından bir mucize getirdim; Size çamurdan kuş şeklinde bir şey yapacağım; sonra ona üfüreceğim; o da Allah'ın (c.c) izniyle (canlı) bir kuş olacaktır. Yine Allah'ın (c.c) izniyle, körü ve abraşı iyi eder, ölüleri diriltirim. Evlerinizde yediğiniz ve biriktirdiğiniz şeyleri sizlere haber veririm.*

³⁷³ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.468-469.

³⁷⁴ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.562.

*Eğer mümin iseniz, bunda sizin için alınacak bir ibret vardır.”*³⁷⁵ alan ifadeleri aktararak Allah Teâlânın Hz İsa’ya tıp ile ilgili mucizeler verdiğini vurgular.³⁷⁶

Koçyiğit, Mekke döneminin edebiyat devri olduğunu ve edebiyatın altın çağını yaşadığını belirtir. Nitekim bu devirde yıllık panayırarda, şair ve hatipler arasında müsabakalar düzenleniyor, birinci gelenlere mükâfat veriliyor, şiirleri Kâbe duvarına asılarak şaheser payesiyle halka takdim ediliyordu. İşte Kur’ân-ı Kerîm böyle bir devirde nâzil olmaya başlamış, âyetleri, üslup ve belâgatiyle, edebiyat zevkini tatmış Arapları hayretler içinde bırakmıştır. Bu âyetler kendilerinin Kâbe duvarına astıkları şiirlere hiç benzemiyordu. Müfessirimiz Kur’ân’ın, okuyan ve dinleyenlerin üzerinde bıraktığı tesirin, kendi şiirlerinin hiçbirinde olmadığını ve bahsettiği konuların ise o zamana kadar hiç işitmedikleri meseleleri ele aldığını ifade eder.³⁷⁷ Zira Kur’ân’ın kelime ve ifadeleri, insan zihninde basit manevi intibalar bırakan ve bunlarla yetinilmesi mümkün olan bir kitapla mukayese edilemez. İbarelerindeki i’caz yahut daha açık bir ifadeyle, iki kelimesine sıkıştırılmış hikmet dolu dev mânâ, onun eşine hiç rastlanmamış ve bundan sonra da rastlanması mümkün olmayan bir hazine olduğunu göstermektedir.³⁷⁸

Koçyiğit, bu konudaki görüşlerini müşriklerin inatçı tavırlarına karşı nâzil olan âyetlerin tefsirinde aktarır. Bu âyetlerde, müşriklerin inatlarına karşılık eğer bu kitap Peygamber tarafından uydurulmuşsa benzerini getirin denilmiştir. Tehaddi denilen bu meydan okuma Kur’ân-ı Kerîm’in çeşitli sûrelerinde üç şekilde tahakkuk etmiştir bunlar şunlardır;

1.En yüksek mertebeye işaretir. *“Ey Muhammed) De ki: "İnsanlar ve cinler, bu Kur’ân’ın bir benzerini getirmek üzere bir araya gelseler, birbirlerine de yardım etseler, onun bir benzerini yine getiremezler”*³⁷⁹ şeklindeki âyet bu hakikati dile getirmektedir. Görüldüğü üzere müşrikler Kur’ân’ın tamamının benzerini getirmeye davet edilmişlerdir.

³⁷⁵ Âl-i İmrân, 3/49.

³⁷⁶ Koçyiğit, **Kur’ân-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.92

³⁷⁷ Koçyiğit, **Kur’ân-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.37.

³⁷⁸ Koçyiğit, **Kur’ân-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.40.

³⁷⁹ İsrâ, 17/88.

2. Müşriklerden sadece on sûrenin benzerini getirmeleri istenmiştir. Hûd sûresi 13. âyetinde, *“Yoksa Kur’ân’ı ‘Peygamber uydurdu’ mu diyorlar? Onlara de ki: ‘O halde, eğer iddianızda samimi iseniz, uydurma olarak, siz de onun (sûreleri) gibi on sûre getirin ve gücünüzün yettiği Allah (c.c)’tan başka kimseleri de yardıma çağırın’*” şeklindeki âyetinde bu istek zikredilmiştir. Burada Allah Teâlâ müşriklerden benzer on sûre getirmelerini istemiştir.

3. Tehaddinin üçüncü şeklinde ise müşriklerden bir sûre getirilmesi istenmiştir. Bu da Bakara sûresi 23. âyetinde *“Eğer kulumuz (Muhammed)a indirdiğimiz (Kur’ân)’dan şüphe içindeyseniz, haydi onun (sûrelerinden birisi) gibi bir sûre getirin: (bunun için Allah’tan başka şahitlerinizi de (yardıma) çağırın; eğer sözünüzde doğru kimseler iseniz’*” şeklinde dile getirilmiştir. Burada da görüldüğü üzere getirebiliyorlarsa bir sûre yani üç ayet getirmeleri istenmiştir.³⁸⁰

İ’câzu’l-Kur’ân ile bağlantılı olan ve bu konu içerisinde değerlendirilebilecek son zamanlarda en fazla dikkat çeken konulardan biri de, ilmî/bilimsel tefsirdir. Bu tefsir türü Kur’ân âyetlerinin, modern bilimsel veriler ışığında açıklamaya çalışan bir yöntem olarak tanımlanır.³⁸¹

İlmî tefsir yöntemini savunan âlimler bu yönteme dair delillerini sağlamlaştırmak için Kur’ân, sünnet ve sahâbe kavillerine başvurmuşlardır. Onlar bu metodun, Kur’ân’ın ruhuna ve amaçlarına uygun olduğunu söylerler. Bununla birlikte Kur’ân’da insanları kâinatta yer alan başta insanın kendisi olmak üzere her şey üzerinde düşünmeye davet eden birçok âyet mevcuttur.³⁸² Her şey de olduğu gibi, ortaya çıkan bir düşüncenin onaylayanları olduğu gibi, o düşüncüyü benimsemeyip hatta ona aykırı hareket eden düşünceler de ortaya çıkar.³⁸³ İlmî tefsiri bir düşünce olarak ele alan İmam Gazzâlî (ö.1111) ‘İhyâ ulûmi’d-dîn’ adlı eserinde ilmi tefsire ait görüşlerini aktarmıştır. O, Kur’ân’da yer alan her kelimenin farklı ilimlere işaret edebileceğini söylemiştir. Gazzâlî’den sonra Fahreddin er-Râzî bu

³⁸⁰ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.497.

³⁸¹ Sıddık Baysal, “Mahiyeti, İmkân ve Sınırlılıkları Açısından Bilimsel Tefsir”, **Tefsir Araştırmaları Dergisi**, c.3, S. 2, s.244

³⁸² Sıddık Baysal, “Mahiyeti, İmkân ve Sınırlılıkları Açısından Bilimsel Tefsir”, **Tefsir Araştırmaları Dergisi**, c.3, S. 2, s.245

³⁸³ Cerrahoğlu, **Tefsir Usûlü**, AÜİF Yay. Ankara 1971, s.301.

görüşü savunanlar arasında yer almış ve bu ilme dair âyetleri o dönemi dikkate alarak tefsir etmiştir. Bilimsel tefsire karşı çıkanlar da olmuştur. Bunlardan bazıları, Şâtıbî (ö.1388), Hüseyin ez-Zehebî (ö.1348) ve Emin el-Hûlî (ö.1966)'dir.³⁸⁴

Koçyiğit, bilimsel tefsir ile alakalı olarak İslam âleminde bilinen tefsir türleri ile beraber Kur'ân-ı Kerîm'de fizik kanunlarını, yaratılışın esrarını, atomun mahiyeti, elektriği ve bunun gibi modern fennin konusunu teşkil eden meseleleri araştırmaya daha fazla eğilim olduğunu belirtir. En'âm sûresi 38'. âyetinde geçen “ *Biz kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.*” buyrulur. Yine aynı sûrenin 59. âyetinde geçen “ *Gaybın anahtarları O'ndadır ve onları O'ndan başkası bilmez; karada ve denizde olan her şeyi bilir; hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin; yeryüzünün karanlıklarında hiçbir tane, hiçbir yaş ve kuru olmasın ki apaçık Kitapta bulunmasın.*” buyurulmuştur. Bazı âlimler bu âyetlerdeki beyanlara dayanarak, modern dünyada yapılan tüm fenni keşiflerin Kur'ân'da açık veya kapalı bir işaretinin bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Müfessirimiz, Şeyh Tantâvî Cevherî'nin(ö.1940) ‘el-Cevâhir fî tefsîri'l-Kur'ân' adlı eserinin bu maksatla yazılmış tefsirlere bir örnek olarak gösterir. Ancak bazı müfessirlerin böyle bir tefsir anlayışının Kur'ân'ı bir fen veya ilim kitabı haline getireceği ve onu asıl gayesinden uzaklaştıracağı gerekçesiyle bu tefsire şiddetle karşı çıktıklarını ifade eder.³⁸⁵

Koçyiğit, tefsirinde bilimsel verilere ilişkin olduğu kabul edilen âyetlerin tefsirinde bu meseleye değinir. Bazen insanın, evrenin ve doğanın yaratılışı ile ilgili olarak kabul gören bilimsel verilere başvurduğuna dikkat çeker. O, bunları Kur'ân'ın emirlerini tasdik olarak değerlendirir ve söz konusu âyetleri daha çok Allah'ın (c.c) varlığı ve birliğinin ispatına yönelik olarak zikreder. Buna misal olarak Kıyâmet sûresi 4. âyetinde, “*Evet; biz onun parmaklarını bile düzeltmeye kadiriz*” âyeti verilebilir. Koçyiğit' göre, Allah Teâla önceki âyetlerde hudutsuz kudretiyle kıyâmet günü kemikleri bir araya getireceğini buyurmuştur. Bu âyetinde ise kemikleri bir araya getirdikten sonra çok daha ince bir iş olan parmak uçlarını bile düzeltmeye kadir olduğunu vurgulamaktadır. Allah Teâlâ insanın yaratılışındaki incelikten dolayı parmak uçlarını zikretmiş olsa bile O'nun insan vücudundaki diğer bütün incelikleri

³⁸⁴ Demirci, **Tefsir Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2016, s.233-236.

³⁸⁵ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.48.

de kastetmiştir. Zira kıyâmet günü parmak uçları gibi incelikleri bulunan ne kadar uzuv varsa bunların hepsi yeniden yaratılacaktır.³⁸⁶

Enbiyâ sûresinin 30-32. âyetleri ilmi tefsiri savunan müfessirler tarafından evrenin yaratılışı ile ilgili olarak üzerinde tartışılan âyetlerdir. Koçyiğit, bu âyetler ile ilgili olarak, Enbiyâ sûresinin 30. âyete dikkatleri çekmektedir. “*Şu küfredenler bilmezler mi ki gökler ve yer, (bir zamanlar) bitişik idi de, biz onları ayırdık ve bütün canlı şeyleri sudan yarattık. (Yine de bunlardan ibret alıp) iman etmezler mi?*” Allah’ın (c.c) ulûhiyetini inkâr edenlere karşı delil olarak bu âyetin bu gerçeği aktardığını belirten müfessirimiz, ilk defa Kur’ân’ın haber verdiği ve asırlar sonra gökbilimi ile uğraşan ilim adamlarının gerek dünyanın gerekse gezegenlerin bir gaz kütesinden kopup zaman içerisinde soğumaları ve sertleşmesi neticesinde yıldızların gezegenlerin meydana geldiğini iddia ettiklerini zikreder. Dolayısıyla onların, dünyanın da aynı şekilde güneşten kopmuş bir parça olduğunu ileri sürerek Kur’ân-ı Kerîm’in bu haberini teyit ettiklerini ifade eder. Bunun da Allah Teâlâ’nın varlığına birliğine ve sınırsız kudretiyle her şeye mutlak hâkimiyetine delâlet ettiğini vurgular.³⁸⁷

“*Yeryüzünde insanları sarsmaması için üzerinde sabit dağlar, dosdoğru gidebilsinler diye dağlar arasında geniş yollar yarattık*”³⁸⁸ âyetinde yeryüzünde bulunan canlı ve cansız varlıkların sarsıntıdan kurtulması için dağların yaratıldığı anlatılmaktadır. Müfessirimiz, dağların olmaması durumunda, yeryüzünün bir geminin sallanması gibi sallanmaktan kurtulamayacağını ifade eder. Bu bağlamda yerbilimi ile uğraşan bilim adamlarının tespit ettikleri gibi güneşin dönmesi ile alakalı olarak zamanla dış yapısının soğuyup sertleşmesinin bir kabuk oluşumuna yol açtığına dair bilgileri aktarır.³⁸⁹

“*Korku ve ümide düşüren şimşeği size gösteren ve yağmur yüklü bulutları meydana getiren O'dur.*”³⁹⁰ âyetinde şimşeğin ve bulutların oluşumuna dair işaretler mevcuttur. Müfessirimize göre, su damlacıklarının yere doğru düşmeleri, bir yandan

³⁸⁶ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.7, s.266.

³⁸⁷ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.575.

³⁸⁸ Enbiyâ, 21/31.

³⁸⁹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.575.

³⁹⁰ Ra’d, 13/12.

nemden dolayı irileşmelerini sağlarken, bir yandan da irileşen su damlalarının bölünmesine sağlar. Damlaların bölünmesi ise, onların pozitif elektrik yükü kazanmalarına sebep olur. Eğer bu su damlacıkları rüzgârın tesiri ile yere düşmez ve gökyüzünde bulut tabakası içerisinde dolaşmaya devam edecek olurlarsa, hem nem sebebiyle irileşirler hem de irileşen damlalar yeniden bölünmeye başlarlar. Bu bölünme onların daha çok pozitif elektrik kazanmasına sebep olur. Artan bu elektrik, su damlacıklarını çevreleyen ve negatif elektrikle yüklü olan havaya atlamasına sebep olur. Bu atlamanın, tıpkı bir elektrik bataryasının uçlarına bağlanan iki tel parçasının birbirine yaklaştırılmasında kıvılcım halinde görülen elektrik gibi olduğunu ifade eden Koçyiğit, gökyüzünde meydana gelen ve yarım saniye kadar süren bu şiddetli parlak kıvılcıma şimşek, bu duruma da şimşek çakması denildiğini aktarır. Ayrıca şimşeğin hava tabakası içerisinde elektrik akımına direncin en az olduğu noktalarda göze çarptığını ve bu yüzden çoğu defa zikzaklı bir çizgi şeklinde görüldüğünü anlatır.³⁹¹

*“Birinin suyu son derece tatlı, birinin suyu da son derece tuzlu iki denizi salıveren, buna rağmen aralarına sanki birbirine karışmalarını önleyici bir engel koyan Allah (c.c)’tır”*³⁹² ayetinin tefsirinde müfessirimiz, Allah (c.c)’ın sınırsız kudretiyle tatlı ve tuzlu, birbirine bitişik iki denizi kendi hallerine bırakıp sanki aralarında bir perde varmış gibi karışmasını engellediğini zikreder. Bunun Allah (c.c)’ın sınırsız kudreti sayesinde olduğunu ifade eden Koçyiğit,³⁹³ detaya girmeden Allah’ın (c.c) sınırsız kudreti ve ilmine vurgu yapar. Talât Koçyiğit, bilimsel tefsire konu olan rüzgârların aşılایıcı olması³⁹⁴, insanın yaratılışı ve aşamaları³⁹⁵, demirin kullanılışı³⁹⁶ gibi konulara da tefsirinde yer vermiş ve bilimin verilerinden yararlanmışır.

Talât Koçyiğit’in tefsirinde dile getirdiği yorumlarından, bilimsel tefsire karşı olmadığı aksine bilimin verilerini Kur’ân’ın tefsirinde kullandığı ve bunu Kur’ân’ın bir i’câz boyutu olarak gördüğü sonucunu zikretmek yerinde olacaktır.

³⁹¹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.98.

³⁹² Furkan, 25/53.

³⁹³ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.212.

³⁹⁴ Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.194.

³⁹⁵ Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.5, s.681.

³⁹⁶ Bkz. Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.7, s.31.

3.7. KUR'ÂN KISSALARI VE İSRÂİLİYYÂT

Kıssa kelime olarak, takip etmek, bir şeyi açıklamak, hikâye etmek, anlatmak, gibi anlamları vardır.³⁹⁷ Kur'ân kıssaları, insanların ibret alması için indirilen, tarihte yaşanmış olaylara denir. Allah (c.c) kıssaları, insanların ibret ve öğüt almaları için geleceğe yön veren, önceki kitapları tasdik eden, mü'minler için yol gösterici olarak indirmiştir.³⁹⁸ Daha geniş anlamda ise kıssa, Kur'ân'ın farklı sûrelerinde yer alıp ve Kur'ân'ın yarısını oluşturan, önceki bir kısım toplumların bâtıl yaşamlarıyla, onların bu durumunu düzeltmeye çalışan Peygamberlerin durumunu anlatır. Bununla birlikte, Peygamber olmayan bazı kişilerin yaşamlarını, Peygamberlere karşı çıkanların feci akıbetlerini açıklayan ve mü'minleri teselli etmek ve ibret almalarını sağlamak için aktarılan kısımlara kıssa denir³⁹⁹

Kıssalar Kur'ân'dan ayrı düşünülmemelidir. Kıssa kelimesini anlaşılabilmesi için Kur'ân'a vakıf olunması ve kıssaların Kur'ân'dan ayrı düşünülmemesi gerekir. Kur'ân'da Peygamberler ile alakalı veya alakasız, fakat aktarılmasında insanlığa faydası olan, ders alınması gereken her türlü kıssaya denir.⁴⁰⁰ Kur'ân'ın ana hedefi tevhidi oluşturmaktır. Bundan dolayı her bir kıssa, aynı şekilde ele alınmalı, her bir kıssanın kendine has bir özelliği ve verilmek istenen mesajın anlaşılması ve idrak edilmesi gerekir.⁴⁰¹

Kur'ân kıssalarının amacı genel olarak, Kur'ân'ın indiriliş amacını gerçekleştirmek olarak tanımlanır. Muhsin Demirci'nin maddeler halinde zikrettiği kıssaların amaçları şunlardır:

1. Hz. Muhammed'in nübüvvetini ispat etmek,
2. Hz. Peygamber'i ve müminleri teselli etmek,

³⁹⁷Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu'l- Arab**, Dâru Sadr Beyrut, t.y, c.7 s.73; İdris Şengül, "Kıssa" **DİA**, İstanbul 2001, c.25, s.498; Muhsin Demirci, **Tefsir usûlü**, s.210.

³⁹⁸Remzi Kaya, "Kur'an-ı Kerim Kıssaları ve Düşündürdükleri", **UÜİF**, c. 11, S.2, s.33.

³⁹⁹Abdullah Acar, "Bir İctihat Kaynağı Olarak Kur'an Kıssaları", **İHAD**, S.9, s.103.

⁴⁰⁰Abdullah Acar, "Bir İctihat Kaynağı Olarak Kur'an Kıssaları", **İHAD**, S.9, s.100-103.

⁴⁰¹ Mustafa Kara, "Kur'an Kıssalarında Konu Ve Kapsam Merkezli Bir Analiz", **İslami İlimler Dergisi**, c.9, S.1, s.70.

3. Muhatapları düşündürmek ve ibret almalarını sağlamak,
4. İslam'ın evrenselliğini ortaya koymak,
5. Semâvî dinlerin esasta bir olduğunu beyân etmek olarak sıralanabilir.⁴⁰²

Talât Koçyiğit, kıssalar ile ilgili olarak, Kur'ân-ı Kerîm'in Peygamberlere ve kavimlerine ait kıssalara sık sık yer verdiğini ve bunlardan ibret alınmasını istediğini ifade eder. Peygamber kıssaları üzerinde sık sık duran Koçyiğit, bunlardan ders çıkarılması ve bu kıssalardan ibret alınması gerektiğini vurgular. Ona göre bu kıssaların zikredilmesinde önemli maksatlar vardır. Bunlar şöyledir:

1. Koçyiğit, Peygamberlerden yüz çeviren kavmin, sadece kureyş olmadığını, fakat daha önce gönderilmiş Peygamberlerin de kendi kavimlerinden aynı muameleyi gördüklerini ve bu kavimlerin de Peygamberlerinden yüz çevirdiklerini zikreder. Zira musibetin genel olması, insanların yaşadıkları sıkıntıları hafifletir. Kur'ân'da'ki bu kıssalar aynı şekilde Hz. Peygambere bir teselli olduğunu belirtir.

2. Müfessire göre Kıssaların zikredilmesiyle inanmayanların, dünyada rezillik ahirette ise hüsrân olan akıbetleriyle, müminlerin dünyada şeref, ahirette mutluluk olan akıbetlerinin açıklanması olduğunu belirtir. Kıssaların zikredilmesinde Allah (c.c), kâfirlere bir mühlet tanımış olsa bile, bunun bir ihmal mânâsına gelmez. Fakat belli bir sürenin sonunda onları mutlaka cezalandıracağı anlamında bir uyarı olduğunu zikreder. Ayrıca bu kıssaların ümmî olan Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından hiçbir eksiltme yapmadan veya hiçbir hata etmeden nakletmesi de, onun Peygamberliğinin en önemli delillerinden birini teşkil ettiğini ifade eder.⁴⁰³

İsrâîliyyât ise Hz. Yakup'un adı olan İsrâîl kelimesinden türemiştir. Yahudi ve Hristiyan kaynaklarından aktarılan “efsane, kıssa, olay” manasında kullanılmaktadır. Bundan dolayı Hz. Yakup'un soyundan gelenler İsrâîloğulları diye isimlendirilmektedir.⁴⁰⁴ Bu kelime terim olarak Yahudi, Hristiyan veya bunların

⁴⁰² Demirci, **Tefsir Usûlü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2017, s.211-212.

⁴⁰³ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.3, s.67-68.

⁴⁰⁴ İbrahim Hatiboğlu, “İsrâîliyat”, **DİA**, İstanbul 2001, c.23, s.199; Ayrıca bkz; Muhammed Hüseyin ez-Zehbî, **et-Tefsir ve'l-Müfessirûn**, el-Mektebetu'l Vehbe, Mısır, t.y,c1, s.121.

dışındaki bir kaynaktan aktarılan, tefsir veya hadiste yer alan eski hikâye ve bilgilere İsrâiliyyat denilmektedir.⁴⁰⁵

İsrâiliyyatın tefsirde ele alınmasının önemli bir yönü, Kur’ân kıssalarının bazısının İsrâiloğulları ve onlara gönderilen Peygamberler ile ilgili olmasından dolayıdır. İslami eserlerde yer alan bu bilgiler Yahudilik, Hıristiyanlık veya başka inançlara dair olmasına rağmen Yahudilere ait olan bilgiler daha fazla olduğu için buna İsrâiliyyat denmiştir. Bununla beraber İslam’a zarar vermek için İslam’da olmayan bilgilerin tefsir ve hadis kitaplarına konması da İsrâiliyyat’a dâhildir.⁴⁰⁶

İsrâiliyyat ile ilgili haberler genellikle üç kısımda değerlendirilmiştir:

- a) Doğruluğu bilinip Kur’ân’a uygun olanlar. Bunlar kabul gören haberlerdir.
- b) Yalan ve Kur’ân’a aykırı olanlar ki bunların rivayet edilmesi uygun görülmez.
- c) Doğruluğu tam anlamıyla bilinmediği için kabul veya reddedilemeyen rivâyetlerdir. Müfessirlerin ihtilaf ettikleri yer burasıdır.⁴⁰⁷

Koçyiğit, tefsirinde İsrâiliyyat hakkında görüş belirtmiştir. Onun isrâiliyyata dair görüşleri özellikle Peygamber kıssalarındaki zikredilen rivâyetler bağlamında görülebilir. Aslında Koçyiğit’in İsrâiliyyat konusuna mesafeli davrandığını söylenebilir. Onun bu tutumu, kutsal kitapların yani Tevrat ile İncil’in tahrif edilmesi ve içerisinde din ile alakalı olmayan bilgilerin bulunmasından kaynaklanmaktadır. O, Müfessirlerin İsrâiliyyat ile tefsir ettikleri âyetleri zikretmiş buradaki rivayetleri bazen tasvip edip bazen aktarmakla yetinmiştir⁴⁰⁸

Talât Koçyiğit, müfessirlerin İsrâilî kaynakları kullandıklarına dair Yusuf sûresinde Hz. Yusuf’un idaresinde geçen verimli yıllardan sonra kıtlık yılları

⁴⁰⁵ Muhammed Hüseyin ez-Zehebî, “Tefsir ve Hadiste İsrailiyyât”, Muhammet Yılmaz (Çev.), **ÇÜİFD**, c.2, S. 1, s.161.

⁴⁰⁶ Mustafa Öztürk, “Kur’an kıssaları bağlamında İsrâiliyyat meselesine farklı bir yaklaşım”, **İslami İlimler Dergisi**, c.9, S.1, s.13-14.

⁴⁰⁷ Cerrahoğlu, **Tefsir Usûlü**, AÜİF Yay. Ankara 1971, s.245.

⁴⁰⁸ Bkz, Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, 133, 357, 376, 377, 456, 459, 468. c.2,13, 218, 223,245, 297, 299, 316. c.4, 49,83

hakkında ve kardeşlerinin Mısır'a geliş sebepleri hakkında fazla bilgi verilmediğini zikreder. Müfessirlerin bundan dolayı bu konularla ilgili değişik rivâyetlere tutunduklarını ve boşlukları bu rivâyetlerle doldurduklarını belirtir. Müfessirlerin tutundukları bu rivâyetlerin büyük bir çoğunluğunun İsrail menşeli olduğunu ve bu durumu Tevrat gözden geçirildiği zaman kıssa ile ilgili birçok haberin burada yer aldığını ifade eder. Müfessirimiz, konu ile ilgili Tevrat'tan ve diğer kaynaklardan Yusuf sûresinin detaylarını aktarır.⁴⁰⁹

Yukarıda Koçyiğit'in İsrailî kaynaklardan gelen haberlere karşı temkinli davrandığını belirttik. *"Rabbi de onu iyi bir şekilde kabul etmiş ve güzel bir bitki gibi yetiştirmişti. Zekeriyâ'yı da ona bakması için memur etmişti. Ne zaman Zekeriyâ onun yanına, mabede girse, yanında bir rızık bulurdu. Ona şöyle derdi: "Ey Meryem! Bu nereden?" O da: "Rabbimin katından" diye cevap verirdi. Şüphesiz Allah (c.c), bilemediğini hesapsız rızıklandırır."*⁴¹⁰ âyeti onun yer verdiği örneklerden biridir. Ayete göre, Hz. Meryem küçük yaşta anne ve babasını kaybedince Hz. Zekeriyâ'nın himayesine girmişti. Hz. Zekeriyâ ne zaman onun yanına gitse, orada çeşit çeşit yiyecekleri gördüğünü ifade eder. Bunların nereden geldiğini sorunca da Meryem, *'Allah (c.c)'tan'* diye cevap vermiştir. Koçyiğit burada Hz. Meryem'e verilen nimetlerin bir keramet neticesinde verildiğine dair bir işaret bulunmadığını ifade eder. Bu durumun, Müslümanların daima olan bir işi Allah'a (c.c) nispet etme alışkanlığından kaynaklandığını söyler. Müfessirimiz, bazı âlimlerin hiçbir delil bulunmadan sadece İsrailî kaynaklara dayanarak Hz. Meryem'in yanında yazın kış meyvelerinin, kışın da yaz meyvelerinin hiç eksilmediğini söylemesinin doğru olmadığını belirtir.⁴¹¹

Müfessirler *"(O da:) "Rabbim! Yaşlılık bana gelip çatmış, karım da kısır olduğu halde, benim nereden çocuğum olacak?" demiş, Allah (c.c) da, "Allah (c.c), dilediğini yapar"*⁴¹² şeklindeki âyetin tefsirinde, Hz. Zekeriyâ Hz. Yahyâ'yı müjdeleyen sesi işittiğini, şeytan'ın ona bu ses Allah (c.c)'tan bir ses değildir demesi üzerine Hz. Zekeriyâ'nın Rabbinden bir alamet istediğini zikretmişlerdir. Koçyiğit,

⁴⁰⁹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.4, s.49.

⁴¹⁰ Âl-i İmrân, 3/37.

⁴¹¹ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s. 456.

⁴¹² Âl-i İmrân, 3/40.

bu rivâyetin İsrâiliyyattan olduğunu ifade eder. Çok defa olduğu gibi bu konuda da İsrâiliyyat, bazı müfessirlerin tek dayanağı olmuştur. Müfessirimize göre, bu rivâyet doğru değildir. Hz. Zekeriyâ'nın bu sorusu ise onun insan olması itibariyle sormuş olduğu bir sorudur.⁴¹³

Koçyiğit, *"Musa kavmine: "Ey kavmin! Siz buzağıyı (mabûd) edinmekle kendinize zulmettiniz. Bundan dolayı yaradanınıza tövbe ediniz ve nefislerinizi öldürünüz; bu, yaradanınız hakkında sizin için daha hayırlıdır" demiş. (Allah'ta(c.c)) sizin tövbenizi kabul etmişti. Zaten tövbeleri en çok kabul edip bağışlayan yalnız o'dur."*⁴¹⁴ âyetinde yer alan 'nefislerinizi öldürünüz' ifadesine müfessirlerin Tevrat'a da dayanarak 'iyi olanlar isyankâr olanlarınızı öldürsün' anlamını vermiş ve binlerce Yahudinin öldürüldüğüne işaret etmişlerdir. Koçyiğit, Kur'an-ı Kerîm'de bu konuya dair herhangi bir açıklama yer almadığını ve bundan dolayı bu tip İsrâilî rivâyetleri ihtiyatla karşıladığının altını çizer. Âyette geçen 'nefislerinizi öldürün' ifadesinin, 'nefsinize hâkim olan sapık inançları ve buzağıya tapma arzusunu yok edin' şeklinde anlaşılmasının daha doğru olacağını da ekler.⁴¹⁵

3.8. NESH EDİLEN ÂYETLERE İŞARET ETMESİ

Nesh kelimesi sözlükte, değiştirmek, gidermek, izale etmek, kaldırmak veya nakletmek gibi manalara gelir.⁴¹⁶ Genel olarak nesh, hükümlerin bir kısmını, kendinden önce inmiş olan diğer bir kısım hükümleri kaldırmak, değiştirmek veya iptal etmek için kullanılmış olan bir terimdir.⁴¹⁷ Koçyiğit'e göre her hükmün bir sudur tarihi bulunduğu gibi kendine has bir teşrî sebebi de vardır. Değişen zaman

⁴¹³ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.459.

⁴¹⁴ Bakara, 2/40.

⁴¹⁵ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.133.

⁴¹⁶ Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, **Lisânu'l- Arab**, Dâru Sadr Beyrut, t.y, c.3 s.59; Muhsin Demirci, **Tefsir Usulü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2017, s.230.

⁴¹⁷ Celâleddîn es-Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. Suudi Arabistan: Vezâretü's-şüûni'l-İslamiyye ve'l-Evkâf ve'd-Da've ve'l-İrşâd, t.y. c.3 s.59; Talat Koçyiğit, **Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi**, s. 96.

içinde bu sebebin ortadan kalkması mümkün olduğu gibi o sebebe istinaden vazolunan hükmü değiştirilmesinde de herhangi bir kusur olamayacağını belirtir.⁴¹⁸

Nesh konusu İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren tartışma konusu olan bir konudur. Müfessirlerin çoğununun savunduğu bu mesele bazı müfessirler tarafından kabul edilmemiştir. Halbuki Kur'an-ı Kerim'i doğru anlayabilmek için nesh konusunun iyi anlaşılması gerekir. Koçyiğit, tüm bu görüş farklılıklarını 'Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi' adlı makalesinde işlemiştir. Burada detaylı bir şekilde konuyu işlemiş ve görüşünü belirtmiştir. Biz de bu tartışmalardan ziyade müfessirin bu konudaki görüşünü aktarmak ve bunun tefsirine yansımalarını özetle inceleyeceğiz.

Koçyiğit'e göre Kitap ve sünnetteki nesh olayı üzerinde var olan olan ihtilaflar başlıca üç grupta toplanmaktadır:

1- İslam'da nesh konusunun olmadığını iddia edenler; kısacası neshi reddedenler.

2 - Neshi kabul etmekle beraber, Kur'an'ın sünnetle ve sünnetin Kur'an'la nesh edilemeyeceğini ileri sürenler.

3 – Kur'an'ın Kur'an'la ve sünnetin sünnetle nesh edildiği gibi Kur'an'ın sünnetle ve sünnetin Kur'an'la nesh edilebileceğini kabul edenler.

Koçyiğit, ikinci ve üçüncü gruba girenlerin, birinci grubun aksine, Kur'an'ın Kur'an'la ve sünnetin sünnetle nesh edilebileceğini kabul etmek bakımından, çoğunlukla neshin mevcudiyeti üzerinde ittifak ettiklerini belirtir. Ayrıldıkları nokta ise âyetin hadisi veya hadisın âyeti nesh edip edemeyeceği meselesi olduğunu zikreder.⁴¹⁹

Koçyiğit birinci grubun en önemli savunucusunun Ebû Müslim İsfahanî olduğunu söyler. Onun ise Bakara sûresi 106. âyeti "*Biz, bir âyeti nesh edersek yahut unutturursak, ondan daha hayırlısını yahut onun dengini getiririz. Allah (c.c)'ın her*

⁴¹⁸ Koçyiğit, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.171. Ayrıca Bkz. Celâleddîn es-Suyûtî, **el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân**. Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. Suudi Arabistan: Vezâretü's-Şüûni'l-İslamiyye ve'l-Evkâf ve'd-Da've ve'l-İrşâd, t.y. c.3, s.77.

⁴¹⁹ Talat Koçyiğit, **Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi**, s. 93.

şeye kadir olduğunu bilmez misin?”⁴²⁰ delil göstererek bu âyetin İslam şariatında neshin varlığına delil olamayacağını ileri sürdüğünü zikreder. Ebu Müslim'e göre, bu âyette geçen nesh, Tevrat ve İncil gibi önceki kitapların getirdiği şariatlerin neshidir. Koçyiğit ileri sürülen bu delillerin müfessirler tarafından kabul görmediğini belirtir. İslam ulemâsının ittifakla neshin varlığını kabul ettiğini ve bunun en açık delilinin “Biz, bir âyeti nesh edersek yahut unutturursak, ondan daha hayırlısını yahut onun dengini getiririz.” olduğunu belirtir. Ayrıca “Biz, bir âyetle bir âyetin yerini değiştirdiğimiz zaman -ki Allah ne indirdiğini çok iyi bilir “Sen bir iftiracısın” derler. Hayır, öyle değil; fakat çoğu bilmiyor.”⁴²¹ âyetinin de neshin varlığına delil olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Koçyiğit, neshin varlığı ile ilgili başka ayetler de aktarmaktadır.⁴²²

Müfessirimiz, ikinci grupta yer alan, neshi kabul etmekle beraber sünnetin neshte kullanılamayacağını savunanalar ile ilgili olarak bu görüşün savunucularından birinin İmam eş-Şâfiî (ö.820) olduğunu söyler. O, Allah’ın (c.c) insanlara her şeyi açıklamak, hidâyet ve rahmet olmak üzere Kitab’ı indirdiğini, bu Kitap’ta bazı şeyleri farz kılıp onları ibkâ ettiğini, bazılarını da insanlara rahmet olsun, yüklerini hafifletsin diye nesh ettiğini savunduğunu zikreder. Buna delil olarak “*Bunu kendiliğinden değiştirmek elimden gelmez*”⁴²³ âyetini aktararak Allah’tan başka kimsenin o kitabı neshedemeyeceğini savunur. Koçyiğit bu konuda İbn Hazm’ın (ö.1064) her iki ana kaynağın birbirini neshedebileceğine dair ortaya koymuş olduğu delillerin, Şâfiî’nin delillerine cevap niteliğinde olduğunu ifade eder. İbn Hazm’e göre bu ayet, Sünnet’in Kur’ân ayetini neshedemeyeceğini iddia edenler için bir delil teşkil etmez. Çünkü hiç kimse, Hz. Peygamberin bunu kendiliğinden değiştireceğini söylemez. Fakat Hz. Peygamber, Allah Teâlâ’nın nezdinden gelen vahiyle bunu değiştirebilir.⁴²⁴

Koçyiğit, üçüncü grupta bulunan Kur’ân’ın sünnetle, sünnetinde Kur’ân’la nesh edilebileceği görüşü ile ilgili olarak sünnetin de Kur’ân gibi Hazreti

⁴²⁰ Bakara 2/106.

⁴²¹ Nahl, 16/101.

⁴²² Talat Koçyiğit, **Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi**, s. 101-103.

⁴²³ Yûnus, 10/15.

⁴²⁴ Talat Koçyiğit, **Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi**, s. 103-107.

Peygamber’e Allah (c.c) tarafından vahyedildiğini, itaat bakımından Kur’ân’dan bir farkı olmadığını söyler. Bununla ilgili olarak “Çünkü o hevâdan konuşmaz; onun konuşması, kendisine vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir.”⁴²⁵ ve “Allah (c.c)’a ve Resul’e itaat ediniz”⁴²⁶ gibi âyetleri delil olarak getirir. Böylece geldiği kaynak açısından Kur’ân ile Peygamber efendimizin sünneti arasında bir farkın olmadığını belirtir. Zira gerek Kitap ve gerekse sünnet, dinin esası olmak bakımından birbirinin yardımcısıdır. Bu noktada sünnet, Kitap’ın müfessiri olduğu gibi, Kitap da sünnetin müfessiridir. Koçyiğit, bu görüşü İbn Hazm, Hanefî usûlcülerinden Fâhru’l-İslâm el-Pezdevî (ö.482) ile onun şarihi Abdu’l-Aziz el-Buhârî gibi âlimlerin savunduğunu aktarır. Müfessirimiz üçüncü görüşte olduğu gibi sünnetin Kur’ân gibi vahiy olduğu ve nesh konusunda kullanılabileceğini düşünür. O, neshe dair aktarmış olduğu bu görüşleri naklettikten sonra, neshin var olduğuna dair görüşü tercih eder. Kur’ân ve sünnette neshedilen konuların olduğunu vurgular.⁴²⁷

Nesh konusuyla ilgili Koçyiğit, “Biz, bir âyeti nesh edersek yahut unutturursak, ondan daha hayırlısını yahut onun dengini getiririz. Allah (c.c)’ın her şeye kadir olduğunu bilmez misin?”⁴²⁸ âyetinde neshe işaret edildiğini zikreder. Bu konunun büyütülecek bir mesele olmadığını, fertlerin ve toplumun zaman içerisinde gelişmelerine ve örnek bir cemiyet hüviyetini kazanmalarına imkân verecek İslâmî nizamın oluşması için ahkâmın bazısını yeniden açıklamaktan ibaret olduğunu ifade eder. Bu ilahî ahkâm her zaman halkın faydasına vazolunmuştur. Koçyiğit’e göre, Kur’ân’da neshin varlığını kabul etmek, hiçbir şekilde Kur’ân’a veya İslâm’a kusur izafe etmek mânâsına gelmez. Kur’ân tek seferde çıkarılan kanunlar gibi olmayıp, Yirmi üç senelik bir zamanda nazil olmuş ve olaylar birbirinden farklı şekilde meydana gelmiştir. Bu yüzden her hükmün ortaya çıktığı zaman olduğu gibi bir sebebi de vardır. Bundan dolayı değişen zaman içerisinde inen âyetlerin sebebinin ortadan kalkması ve o sebeple vazolunan hükmün değiştirilmesi bir kusur değildir.⁴²⁹

⁴²⁵ Necm, 53/3.

⁴²⁶ Nisâ, 4/59.

⁴²⁷ Talat Koçyiğit, **Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi**, s. 107-108.

⁴²⁸ Bakara, 2/106.

⁴²⁹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.1, s.171.

Mücâdele sûresi 12. âyetinde “*Ey îman edenler Peygambere gizli bir şey söyleyeceğiniz zaman, konuşmanızın önünden bir sadaka verin. Bu sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Eğer verecek bir şey bulamazsanız, şüphesiz Allah, çok bağışlayıcıdır; çok merhametlidir.*” buyurulmuştur. Koçyiğit, Hz. Peygambere gizli birşeyler söylemek isteyen müminlere, onunla konuşmadan önce sadaka vermelerinin emredildiğini zikreder. Ondan sonraki âyette ile “*Gizli konuşmanızdan önce sadaka vermekten ürktünüz mü ki, vermediniz? Allah da sizi bundan affetti...*”⁴³⁰ sadaka emrinin hafifletildiğini ifade eder. Müfessir, bu âyetin devamında yer alan “*Siz, yine namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Rasûlüne itaat edin. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdârdır*” emriyle sadaka emri tam olarak iptal edilmiş ve müminlere Allah’a (c.c) ve resulüne itaat edilmesi istendiğini belirtir.⁴³¹

⁴³⁰ Mücâdele, 58/12.

⁴³¹ Koçyiğit, **Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, c.7, s.48.

SONUÇ

Bu çalışmada ülkemizde Hadis alanı başta olmak üzere birçok alanda çalışmalar yapmış olan Talat Koçyiğit'in "Kur'ân'ı Kerim Meal Ve Tefsiri" adlı eseri ele alınmıştır. Bu eser, dili sade, akıcı ve herkesin anlayabileceği bir eserdir. Eserde âyetler birçok konu açısından değerlendirilmiştir. Eser, içtimâî tefsir örneği olarak yazılmıştır.

İsmail Cerrahoğlu ve Talat Koçyiğit eseri birlikte yazmak üzere başlamış ancak bu düşünceleri gerçekleştirmemiştir. Eserin sadece mukaddimesinde ve birinci cildinde İsmail Cerrahoğlu'nun katkıları çok olmuştur. Eserin mukaddimesinde tefsire dair temel bilgileri verilmiştir. Kur'ân'ın tefsirine giriş mahiyetindeki konular özet mahiyetinde aktarılmıştır. Bu eseri daha sonra Koçyiğit 7 cilt halinde tamamlamıştır.

Tefsirin birinci cildi ile diğer ciltler arasında yöntemsel veya görüş olarak bir farklılığın çok fazla olmadığı söylenebilir. Tefsirin birinci cildinde kelime bağlamları, âyetlerin meâlleri üzerindeki farklara değinme, farklı ilimlerin görüşlerini aktarma noktasında diğer ciltlerden çok bariz olmasa da farkları vardır. Sonraki ciltlerde ise müfessirin hadisçi kimliğinin etkisiyle beraber âyetlerin tefsirinde hadislerin çokça rivayet edildiği görülmektedir. Müfessirin Peygamber efendimizin sünnetine bağlılığını ve hadislerin önemine dair hassasiyetini birçok konuda, farklı bağlamlarda görmek mümkündür. Eserin tüm okuyucuların anlayabileceği tarzda yazılmış olması, gerek fıkıh gerek kelim gerekse diğer ilimler noktasında detay konulara fazlaca girilmemiş ve kısaca değinilmiştir. Bununla beraber gerekli yerlerde fıkıh mezheplerinin görüşlerini zikretmiş, kelim ile ilgili konulara değinmiş veya ulemanın bazı görüşlerini aktarmıştır. Gerekli ve önemli gördüğü yerlerde ise konuyu etraflıca ele almış ve delillerle beraber tefsir etmiştir. İnsanların gündelik yaşamda veya toplumsal hayatta karşılaşılabilecekleri bazı problemleri zikretmiş olması, tefsirin günümüzü gözardı etmediğini göstermektedir.

Kur'ân'ı Kerim Meal ve Tefsiri, rivâyet ve dirâyetin harmanlandığı bir tefsirdir. Bu tefsirde Koçyiğit, ayetleri tefsir ederken Kur'ân, sünnet ve selef kavli gibi rivayet öğelerine başvurduğu gibi dil, fıkıh, kelâm ve modern bilim gibi dirâyetin boyutları olarak değerlendirdiğimiz ilimlere de müracaat etmiştir.

Koçyiğit tefsirinde, evvela âyetlerin Kur'ân'ın diğer ayetlerle ilişkisini dikkate alarak Kur'ân'la tefsir etmiştir. Ardından ayet içerisinde anahtar konumunda olan kelimeleri açıklamıştır. Söz konusu açıklamaları yaparken Kur'ân'ın bütünlüğünü göz önünde bulundurmıştır. Kur'ân'dan sonra kullanılacak ikinci ve önemli kaynak olan sünnetin önemine vurgu yapan müfessirimiz, âyetlerin tefsirinde çok sayıda hadis rivayetine yer vermiştir. Onun bu tutumunun arkasında hadis alanında çalışmış olması etkili olmuştur. Bu bağlamda kullandığı rivâyetleri genel olarak bilinen hadis kaynaklarından ve sahih hadislerden seçtiği dikkatlerden kaçmamaktadır. Ayrıca âyetleri açıklarken bazen birden çok rivayeti kullandığı gibi kimi zaman rivâyetin farklı varyantlarını da zikretmektedir.

Talât Koçyiğit tefsirinde vahye şahit olan sahâbe kavline yer verdiği gibi sahâbenin öğrencileri olan tabiîn müfessirlerin görüşlerine de başvurmuştur. Tabiînin, tefsir yaparken geniş yer verdiği İsrailî rivayetler konusunda temkinli davranmıştır. Öte yandan Hristiyan ve Yahudilerin içerisinde bulundukları hatayı belirtmek için veya Kutsal kitapların asıllarını belirtmek için Tevrat ve İncil'den de alıntılar yapmıştır.

Kur'ân'ın tefsirinde önemli bir konu olan sebab-i nüzûl ve siyer rivayetleri hususunda müfessirimiz kayıtsız kalmamıştır. Tefsir ettiği ayete dair rivâyetleri vermekle beraber önceki âyetler veya sûreler arasında da bağlantı kurmaya çalışmıştır. Diğer yandan bir olay ve sebebe binaen inmiş olsa bile ayetin manasının umumi olduğu prensibine vurgu yapmıştır.

Müfessirimiz ayetleri değerlendirirken ayetlerin konularını dikkate almış ve ilgili olduğu ilimler muvacehesinde değerlendirmiştir. Ahkâm ayetlerinde fıkıh mezheplerinin yaklaşımlarını öne çıkarırken itikadî mevzularda kelâmî mezheplerin bakış açılarını tasvir ve tahlil etmeye gayret etmiştir. Onun söz konusu edilen mevzularda kendi tercihini belirtmesi ve tartışmalarda dengeli yaklaşımı esas alması,

tefsirinin ayırıcı vasıflarından kabul edilebilir. O, özellikle kelâmi meselelerde tercih belirtmekle yetinmemiş; varolan tartışmalara dair argümanlar ileri sürmüştür. Rü'yettullah, şefaât, Yahudi ve Hristiyanların cennete gireceği gibi konular bunlardan bir kaçıdır.

Bazı âyetlerde ictimaî tefsir konusuna değinen müfessir, tefsirinin mukaddimesinde bu eseri ictimaî tefsire göre yazacağını ifade etmiştir. Fakat diğer konularda olduğu gibi bu konuda da orta yolu takip etmektedir. Aklı ön planda tutarak aşırı yorumlara gitmediği görülmektedir. Âyetlerde yer alan toplumsal bir takım meselelere değinmiş ve bunların günümüzde olması gereken durumuna değinmiştir.

Muhkem ve müteşâbih konusunda görüş belirten Koçyiğit, bu konunun Müslümanlar arasında tartışılacağı ve bunun Müslümanları düşünmeye ve araştırmaya sevk etmeye yönelik olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte o, müteşâbihin insanları tasdik yönünden imtihan etmeye matuf olduğunu da belirtir. Müteşâbih âyetlerde mezheplerin savundukları görüşleri aktaran Koçyiğit'in diğer konularda olduğu gibi orta yolu takip ettiğini ve aşırıya gitmediğini söylemek mümkündür. Kimi âlimlerin müteşâbihattan saydığı hurûf-u mukatta'a konusunda genel bilgiler veren müfessirimiz bu harflerin dikkat çekmek ve meydan okumak için kullanıldığı kanaatindedir.

Âyetlerin birbiri ile olan münâsebetlerine de değinen Koçyiğit, âyetlerden anlaşılan konuyu bazen diğer âyetlerle açıklamış bazen de yanlış anlaşılmalrı düzeltmeye çalışmıştır. Bu açıdan sûre içinde veya sûreler arası ince detaylara değinmektedir. Onun Kur'ân'ın içi bütünlüğüne dair gösterdiği ehemmiyet, müşkilü'l-Kur'ân konusunda da açığa çıkmaktadır. Çünkü âyetler arasındaki doğru anlamsal ilişkilerin kurulması durumunda, âyetler arasında herhangi bir çelişkinin varlığından söz edilemez.

Kur'ân'ın benzerini getirmekten insanları aciz bıraktığı pek çok özelliğı olduğunu ve bu özelliklerin başında, onun fesahat ve belâgatı geldiğini düşünen müfessirimiz, Kur'ân'ı Kerîm'in Hz. Peygamber'e (s.a.v) Allah (c.c) tarafından verilmiş en büyük muzice olduğunun altını çizmektedir. Onun i'câz anlayışında

Kur'ân'ın nazmının mucizeleğinin yanısıra ayetlerin işaret ettiği bilimsel gerçeklerin yer aldığı görülmektedir. Onun bu yaklaşımı modern dönem insanını, Allah Teâlânın ilim ve kudretine yöneltmeye matuf olduğunu söyleyebiliriz.

Kur'ân'ı Kerim Meal ve Tefsiri, son dönem akademisyenlerinden birinin kaleminden çıkması bakımından oldukça önemlidir. Geleneğin ve modernitenin buluştuğu bir noktada günyüzüne çıkan bu tefsir, hem klasik yaklaşımı temsil etmek te hem de çağdaş dönem içtimaî tefsirinin izlerini taşımakla da çağdaş bir yaklaşım sunmaktadır. Yalın bir Türkçe ile kaleme alınan bu tefsir, telif olması hasebiyle avam ve havasın başvurabileceği bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Bu hususta okuyucuyu zorlayabilecek tek husus, eserin hacmi ve sistematığıdır. Söz konusu sorunlar tefsirin baskısının iyi tasarlanmasıyla giderilebilir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Abdullah, “Bir İctihad Kaynağı Olarak Kur’ân Kıssaları”, **İHAD**, S. 9, s.97-151.
- ALBAYRAK, Halis, “Mübhemâtü'l-Kur’ân İlmi ve Kur’ân Tefsirindeki Yeri”, **AÜİFD**, C. 32, s. 156-182.
- ANSAY, Sabri Şakir, **Hukuk Tarihinde İslam Hukuku**, AÜİF Yay., Ankara 1954.
- AYDIN, Hakkı “İslam Hukuku, Devlet Ve Ahkâm-ı Sultaniye İlişkisi”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.5, s.58-79.
- BAŞOĞLU, Tuncay, “Muhkem”, **DİA**, c.31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2006.
- BAYSAL, Sıddık, “Mahiyeti, İmkân ve Sınırlılıkları Açısından Bilimsel Tefsir”, **Tefsir Araştırmaları Dergisi**, c. 3, s.227-266.
- BİKÂÎ, Burhâneddîn İbrâhîm b. Ömer, **Nazmu’d-Dürer fî Tenâsûbi’l-Âyi ve’s-Suver**, ,Dâru'l-Kütübi'l-İslâmî, Kahire 1992.
- BİLGİN, Recep, ‘Talat Koçyiğit’in Hayatı, Eserleri ve Türkiye’deki Hadis Çalışmalarına Katkısı’, **KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, s.167-194.
- BİLGİN, Recep, “**Son Dönem Hadis Çalışmaları Ve Talat Koçyiğit’in Hadisçiliği**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2015.
- BİRİŞİK, Abdülhamit, “Mübhematu’l-Kur’ân” **DİA**, c. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- BİRİŞİK, Abdulhamit, “Tefsir”, **DİA**, c.40, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İstanbul 2011.
- BUHÂRÎ, Muhammad İsmail Ebu Abdullah, **el-Câmiu’s-Sahîh**, Daru'l Tavku'n-Necat, 2001.
- CERAAHOĞLU, İsmail, **Tefsir Tarihi**, Fecr Yayınevi, Ankara, 1996.
- CERRAHOĞLU, İsmail **Tefsir Usulü**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1971.

- CERRAHOĞLU, İsmail, **Kur’ân Tefsirinin Doğuşu ve Buna Hız Veren Amiller**”, AÜİF Yay., Ankara 1968.
- ÇELİK, Hüseyin “Hz. Peygamber (s.a.s) Kur’ân’ı Tefsir Etme Şekilleri” **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, c.5, s.120-137.
- DEMİRCİ, Muhsin “Esbâb-ı Nüzûl”, **DİA**, c.11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995.
- DEMİRCİ, Muhsin, **Tefsir Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2016.
- DEMİRCİ, Muhsin, **Tefsir Usulü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., İstanbul 2017.
- DUMAN, M. Zeki, “Hurûf-u Mukattaa”, **DİA**, c.18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998.
- EFENDİOĞLU, Mehmet, Mehmet Efendioğlu, Sahâbe, **DİA**, c.35 Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008.
- ERUL, Bünyamin, “Hadis ilmine vakfedilmiş bir ömür- Prof. Dr. Talat Koçyiğit”, **DiyanetAylık Dergi**, <https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=5205>, (29.04.2020).
- ERUL, Bünyamin “Talât Koçyiğit”, **DİA**, c.Ek-2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2016.
- HANBEL, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. eş-Şeybânî, **Müsned**, Müesseset-i Risale Beyrut, 2001.
- es-SUYÛTÎ, el-Hafız Celâluddîn Abdurrahman, **el-İtkân fî Ulûmi’l-Kur’ân**, (Thk.): Suudi Arabistan: Vezâretü’ş-Şüûni’l-İslâmiyye ve’l-Evkâf ve’d-Da’ve ve’l-İrşâd, t.y.
- eş-ŞAFÎÎ, Muhammed b. İdris, **er-Risale**, Kültür Yay. İstanbul 1969.
- et-TABERÎ, Ebu Ca’fer Muhammed b. Cerir, **Câmiu’l-Beyân an Te’vîli Âyi’l-Kur’ân**, Merkezü’l-Bühûs ve’d-Dirâsâtî’l-Arabiyye ve’l-İslâmiyye, Kahire 2001.
- ez-ZEHEBÎ, Muhammed Hüseyin, “Tefsir ve Hadiste İsrailiyyât”, Muhammet Yılmaz (Çev.), **ÇÜİFD**, c.2, s.156-189.
- ez-ZEHEBÎ, Muhammed Hüseyin, **et-Tefsîr ve’l-Müfessirûn**, el-Mektebetu’l Vehbe, Mısır t.y.
- ez-ZERKEŞÎ, Bedruddîn Muhammed b. Bahadır, **el-Burhân fî Ulûmi’l-Kur’ân**, Mektebetu Dâru’t-Turâs, Kahire 1984.

- ez-ZEMAHŞERÎ, Ebül Kasım Cârullah Mahmud bin Ömer bin Ahmed, **Esâsü'l-Belâğa**, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997.
- HATİBOĞLU, İbrahim, “İsrâiliyat”, **DİA**, c.23, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001.
- İbn HACER, el- Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed, **Hadis Istılahları Hakkında Nuhbetü'l-Fiker Şerhi**, (Çev.) Talat Koçyiğit, AÜİF Yayınları, Ankara 1971.
- İbn MANZÛR, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, **Lisânu'l- Arab**, Dâru Sadr, Beyrut t.y.
- KARA, Mustafa “Kur’ân Kıssalarında Konu ve Kapsam Merkezli Bir Analiz”, **İslami İlimler Dergisi**, c.9, s.69-102.
- KARAALP, Cahit, “Kur’ân-ı Kerim Meâl ve Tefsiri Adlı Eserin Tefsirdeki Metoduna Dair Bir İnceleme”, **Tefsir Araştırmaları Dergisi**, c.3, s. 2-23.
- KARAGÖZ, Mustafa, “Vücûh ve Nezâirin Terimleşme Süreci -‘Nezâir’in ‘Eşanlamlılık’ Olarak Tanımlanması Sorunu”, **Bilimname**, S. 14, 2008/1, s.8.
- KARAMAN, Hayrettin, **Anahatlarıyla İslâm Hukuku-1**, Ensar Neşriyat, İstanbul 1993.
- KAYA, Mehmet. “Farklı İ’rab Değerlendirmelerinin Tefsire etkisi”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c. 13, s.175-205.
- KAYA, Remzi, “Kur’ân-ı Kerim Kıssaları ve Düşündürdükleri”, **UÜİF**, c. 11, s. 31-58.
- KOÇYİĞİT, Talat, **Hadisi Şerif Külliyyatı**, Tercüman Gazetecilik ve Matbaacılık, İstanbul 1983.
- KOÇYİĞİT, Talat, “**Kitap ve Sünnette Nesh Meselesi**”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1963, cilt, 11, s. 93-108.
- KOÇYİĞİT, Talat, **Hadis Tarihi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1977.
- KOÇYİĞİT, Talat, **Hadis Usulü, İlmu Mustalahi'l-Hadis**, AÜİF Yayınları, Ankara 1975.
- KOÇYİĞİT, Talat, **Hadis Usulü**, TDV Yayınları, Ankara 2017.
- KOÇYİĞİT, Talat, **Hadisçilerle Kelamcılar Arasındaki Münakaşalar**, AÜİF, Yayınları, Ankara 1975.
- KOÇYİĞİT, Talat, **Kur’ân ve Hadiste Ru’yet Meselesi**, AÜİF Yayınları, Ankara 1974.

KOÇYİĞİT, Talat, **Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, TDV Yayınları, Ankara 2016.

KUR'ÂN-I KERİM.

MERTOĞLU, M.Suat, “Vücûh ve Nezâir”, **DİA**, c.43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İstanbul 2013.

ÖZTÜRK, Mustafa, “Cumhuriyet Dönemi Telif Tefsirler”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, c.10, s.10-58.

ÖZTÜRK, Mustafa, “Kur'ân Kıssaları Bağlamında İsrâiliyyat Meselesine Farklı Bir Yaklaşım”, **İslami İlimler Dergisi**, c.9, s.12-68.

POLAT, Fethi Ahmet, “Tarihi Olaylarla İlgili Kur'ân İlimleri”, Bahattin Dartma (Ed.), **Tefsir Tarihi ve Usulü**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2013, s. 210-232.

ŞENGÜL, İdris, “Kıssa” **DİA**, c.25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001.

ŞİMŞEK, Mehmet Sait, **Kur'ân'ın Anlaşılmasında İki Mesele**, Kitap Dünyası Yayınları, Konya 2012.

TURGAY, Nurettin, “Sahâbenin Tefsir İlmindeki Yeri”, **Bilimname**, c. 14, s.35-57.

ULU, Arif, “Tâbiîn”, **DİA**, c.39, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010.

ÜNVER, Mustafa, “Kur'ân'î Siyakın Metinsel Boyutları Üzerine Yeni Bir Öneri”, **OMÜİFD**, S.8, 1996, s. 248-249.

ÜNVER, Mustafa, “**Tefsirin Temel Bir İlkesi Olarak Siyaka Riâyet-Elmalılı Tefsiri Örneği**”, Tefsir Araştırmaları Dergisi, c.1, s.73-120.

ÜNVER, Mustafa, “Temel Tefsir Yöntemleri”, Bahattin Dartma (Ed.), “**Tefsir Tarihi ve Usulü**”, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2013, s. 108-131.

YAVUZ, Yusuf Şevki, “İ'câzü'l-Kur'ân”, **D.İ.A**, c.21, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000.

YAVUZ, Yusuf Şevki, “Müteşâbihâtu'l-Kur'ân” **DİA**, c. 32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2016.

YAVUZ, Yusuf Şevki “Te'vil”, **DİA**, c. 41, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İstanbul 2012.

YERİNDE Adem, “Müşkilü'l Kur'ân”, **DİA**, c.32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006.

YILMAZ, M. Faik “Münâsebâtü'l-Âyât ve's-Süver”, **DİA**, c.31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006,

YÜKSEL, Muhammed Bahaeddin, “Mahiyet Ve Muhatap Açısından Mübhemâtu’l-Kur’ân”, **Dini Araştırmalar Dergisi**, c.21, s.55-77.

